

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.

GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

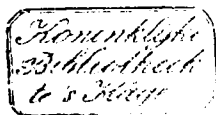
HERODOTI
MUSAE
 SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
 DENUO RECENSUIT
 LECTIONIS VARIETATE
 CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
 ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
 ALIORUMQUE ET SUIS
 ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER
 IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
 ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS QUARTUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
 APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
 MDCCCXVI.

HERODOTI HISTORIAR.

T. IV. P. I.

LIBER VIII. ET IX.

ET VITA HOMERI.

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ¹
ἔσαν οὕδε. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιέες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ἔόντες, συνεπλήρουν
5 τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα
νέας παρείχοντο· Μεγαρέες δὲ, εἴκοσι· καὶ Χαλκιδέες

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

URANIA.

(1.) **G**RAECI populi *in classem descripti*, hi fue-
re. Athenienses naves praebuerant centum viginti
septem: Plataeenses, vero, quum rei nauticae essent
expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum
Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus com-
pleverant. Corinthii quadraginta praebuerant naves:
Herod. T. IV. P. I. A 2

4. HERODOTI HISTOR. VIII.

ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νέας·
 Αἰγινήται δέ, ἐκτωκαίδεκα· Σικυώνιοι δέ, δυώδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δέ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δέ, ὀκτώ· Ἐρε-
 τριέες δέ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δέ, πέντε· Στυρέες δέ, δύο·
 καὶ Κεῖοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκόντερας δύο· Λοκροὶ
 δέ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθεον, πεντηκόντερας ἔχοντες
 2 ἑπτὰ· Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμίσιον· εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμίσιον, ἦν, παρέξ τῶν πεντηκόντερων, μία καὶ
 ἐβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τό 5
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεα τὸν Εὐρυκλείδew. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ vel ὅσον τι ex conl. corrigunt viri docti.

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plevrant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves prae buerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo:
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuarias
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui ad *Artemisium* militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, prae buerant Spartani, *Eurybiadem*,

σαν „ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔψεσθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχαῖς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς 3 Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχῶν, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεπονημένοι περιεῖναι τὴν 5 Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολέεταί ἡ Ἑλλάς ὁρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστὶ, ὅσω πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα 10 ἐδέοντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὠσάμενοι τὸν Πέρσῃα, περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποικεῦντο, πρό-

Euryclidae filium. Dixerant enim socii, *nisi Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos.* (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis caussa mississent, agitatius sermo erat, Atheniensibus permittendum esse classis imperium. Contradicientibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Graeciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Graeciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

Φασιν τὴν Πausανίew ὕβριν προῖσχόμενοι, ἀπειλoντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

4. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχβεΐσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρώδησαντες, δρησμὸν ἐβούλευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφεας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους, ἐδέοντο Εὐρυβιάδew προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὡς δ' οὐκ ἔπεισον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι 10
Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ

coeperant, caussam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt.

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi, quod praeter opinionem exspectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, propositâ talento-

τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν 5 ᾧδε ποιεῖι. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρηματίων μεταδοῖ πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἐαυτοῦ δῆθεν διδάσκει. ὡς δὲ οἱ οὕτως ἀνεπέπειστο, Ἀδεΐμαντες γὰρ ὁ Ὠκύτου, 6 Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἡσκαίρε μαῖνος. Φάμενος ἀποπλώσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ παραμένειν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπαμύσας· „Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεί τοι ἐγὼ „μέζω δῶρα δάσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μήδων πέμψῃς 10 „ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχούς.“ ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δάροις, ἀναπεπυσμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηκε, ἐλάβανε δὲ τὰ λοιπὰ

rum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et *Themistocles*, ut ibi manerent Graeci, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc *Adimantus* obniteretur, Corinthiorum dux, dicens ad *Artemisio* se discessurum, nec diutius moraturum; hunc, interposito iuramento, *Themistocles* his verbis adlocutus est: *Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios.* His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Euboeensibus gratum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχων· ἀλλ' ἠπιστέατο οἱ μεταλαβόντες τουτέων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τού-
 τῳ τὰ χρήματα.

6 Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἐναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὥδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δείλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθό-
 μενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χεῖν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς ἀντίης προσπλῶειν οὐκ ὡς σφί ἐδόκεε, τῶνδε εἴνε-
 κα, μὴ πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας, ἐς Φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, Φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξασθαι· ἔδει δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pec-
 uniam.

(6.) Itaque *ad Euboeam* manserunt Graeci, et
pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contra eas navigare
 non placuit, hac causâ; ne, si ipsos Graeci viderent
 contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent: de-
 bebant autem, ut Persae quidem dictitabant, *ne igni-*
fer quidem in vita reliquus manere. (7.) Hac igitur

ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
 ὧν τὰδε ἐμμηχανέοντο. τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες
 διηκοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιαθοῦ, ὡς ἂν μὴ
 ὁφθέωσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλάουσai Εὐβοίαν κα-
 5 τὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ Γεραιστὸν, εἰς τὸν Εὐρίπον·
 ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
 φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφεῖς δὲ,
 ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
 πεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
 10 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι,
 οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημα σφί ἐμελλε φανήσεσθαι
 παρὰ τῶν περιπλωόντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
 περιέπεμπον· τῶν δὲ λοιπέων νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι
 ἐποιεῦντο ἀριθμὸν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
 versa classe naves ducentas extra Sciathum, ne ab ho-
 stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
 ter Caphareum et Geraestum Euboeam circumvectae,
 ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
 includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
 tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
 verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
 vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graecos non
 habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
 edito a circumnavigantibus signo, de quo convene-
 rat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos
 pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
 apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
 (8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

ἀριθμὸν ἐποיעῦντο τῶν νεῶν, ἣν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δῦτης τῶν τότε ἀνθρώπων
 ἄριστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν ἐς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε. ὅτεω
 μὲν δὴ τρώπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θαυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενα 10
 μὲν ἔστι ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετείων δὺς ἐς
 τὴν θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα κη τούτους ἐς ὀγδώ-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθάν. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ 15
 δὲ μετεξέτερα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι

runt navium, quum esset in hoc exercitu *Scyllias*
Scionaeus, omnium optimus illa aetate urinator, qui
 etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pre-
 tiosas Persis servaverat, multasque item ipse acqui-
 siverat sibi; *Scyllias* hic iam pridem consilium qui-
 dem agitaverat ad Graecos transfugiendi, nec vero
 ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat
 nactus. Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Grae-
 cos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror
 vero si vera sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc
 hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non
 prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset,
 viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare
 emensum. Memorantur quidem de eodem homine et
 alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

ἀποδιδέχθω, πλοῖά μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκητο, αὐτίκα ἐσήμνηε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυηγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 νεῶν περὶ Εὐβοίαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν. πολλῶν δὲ λεχθέντων,
 ἐνίκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλι-
 σθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν. μετὰ δὲ
 τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δέιλῃν ὥσιν γινομένην
 τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπ' ἀνέπλων ἐπὶ τοὺς
 βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτέων ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. Ὅρέοντες δὲ σφεας 10
 οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξεω καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφι μακρὴν ἐπενείκαν-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam,
 navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo
 pervenit, protinus ducibus Graecorum et naufragium
 quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa
 Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis,
 deliberarunt Graeci: multisque dictis sententiis, de-
 creverunt eo die ibi manere stationemque servare,
 post mediam autem noctem discedere, navibusque
 Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde
 vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occa-
 sum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt,
 periculum facturi generis pugnae quo illi usuri es-
 sent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos
 paucis navibus adversus sese tendentes conspicati
 milites ducesque Xerxis, male sanos eos esse existi-
 mantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ὀρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν
 πλήθει τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰωνῶν ἔσαν εὖνοοι τοῖσι Ἑλλησι, αἰ-
 κόντες τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐ-
 δεὶς αὐτέων ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμψεται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνά τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἑλλησι ὡς ἐσή-
 μνη, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροις γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rége acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directa proras navium omnium hosti adversas

μενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα
 δὲ σημηναντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
 5 φθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
 αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
 μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
 γιμον ἑόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
 λήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
 10 δης Αἰσχρέου, καὶ τὸ ἀριστήϊον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς
 δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἑτεραλκέως ἀγωνιζομένους,
 νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
 τεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
 πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
 15 μαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος, μούνος τῶν σὺν βασιλεῖ
 Ἑλλήνων ἑόντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
 medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
 aggressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
 clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
 in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
 Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
 Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu
 virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
 Atheniensis Lycomedes, Aeschrae filius, et virtutis
 praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
 Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
 nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
 reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
 quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
 navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
 unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

14 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ἣν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγένετο δὲ ὕδωρ τε ἄπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρώρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρ- 5
σοὺς τῶν καπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἦκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφείας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερεῖν 10
ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedium in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiterē de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium proras volvebantur, palmulasque impediēbant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et

ραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τῷσι δὲ 13
 ταχθεῖσι αὐτέων περιπλῶειν Εὐβοίαν, ἣ αὐτὴ περ εὐ-
 σα νύξ, πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πε-
 λάγει Φερόμενοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
 5 ἄχαρι· ὡς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ
 ὕδωρ ἐπεγίνετο, εὖσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης,
 Φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο,
 ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιεέτο τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
 θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθείη τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
 10 μηδὲ πολλῷ πλέον εἴη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Καῖλα
 τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι Βάρβα- 14
 ροι, ὡς σφι ἀσμένοισι ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, ἀτρέμα τε
 εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πηρσσοῦσι
 ἡσυχίην ἀγειν ἐν τῷ παρόντι. τοῖσι δὲ Ἑλλῃσι ἐπεβά-

dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)
 At, quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
 navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
 quidem magis, quod in medio pelago versantibus
 incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
 navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
 [latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
 vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
 tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
 bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
 rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
 Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
 Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere
 naves; bene secum agi existimantes, si, malis de-
 functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
 cis subsidio venire tres et quinquaginta Atticae na-

16 HERODOTI HISTOR. VIII.

- Θεον νέες τρεῖς καὶ πενήκοντα Ἀττικάι. αὐταί τε δὴ 5
 σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλέοντες τὴν Εὐ-
 βοίαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γινομένου
 χειμῶνος. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώνοντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς 10
 εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτέμισιον.
 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς
 Ἕλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρίπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros
 Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
 ctos periisse*. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die; aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem cohortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales hae pugnae, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
 10 οἱ μὲν δὲ παρεκαλεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι εἰς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στράτευμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέ-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνσι-
 δὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβοιεν
 5 αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπανεπλῶν τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λουσι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάβους τε
 καὶ πλήθεος, αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἐπίπτε, ταρασσομέ-
 νέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλάλας.
 10 ὅμως μέντοι ἀντείχε, καὶ οὐκ εἶκε· δευρὸν γὰρ χροῖμα
 ἐποιεῦντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων εἰς φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant,
 de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese
 cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmittē-
 rent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et
 freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta
 est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium ste-
 tere. At postquam illi in lunae speciem ordinare
 naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos
 tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, prae-
 liumque commiserunt. Et in hac quidem *navali
 pugna* pares fere utrimque fuere. Etenim *Xerxis*
 classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat,
 quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo
 inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque
 se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes,
 a paucis navibus in fugam verti. Igitur multae qui-
Herod. T. IV. P. I. B

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- λαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτέων ἥριστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπεδέξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέ-
 ρην ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινὸς ὁ Ἀλ-
 κιβιάδew· ὃς δαπάνην οἰκίῃν παρεχόμενος ἐστρατεύετο
 ἀνδράσι τε δημοσίοις καὶ οἰκίῃ νηί.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι εἰς ὄρμον ἠπεί-
 γοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμα-
 χῆς ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων
 ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα
 Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετραμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

δρησµὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νόω δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀπορραγεῖ ἀπὸ τοῦ
 βαρβαρίου τό τε Ἴωνικὸν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἳοί τε
 εἴησαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερβολὴν γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγούς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκέοι ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συμμαχῶν ἀπο-
 στήσιν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγέ τῶν τε προβατῶν τῶν Εὐβοεικῶν
 καταθύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραινέει τε προειπεῖν τοῖσι
 ἑαυτῶν ἑκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeciperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιέειν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοεῖς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε πρὸς-
 ἄζαντο, ὡς παρεσπομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός·

Φράζεο βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλα βάλλῃ
 βυβλινον, Εὐβοίῃς ἀπέχειν πολυμηκάδας αἴγας.

τούτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε
 παρευούσι τε καὶ προσδοκίμοισι κακοῖσι, παρῆν σφι συμ- 10
 21 φορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 ἐπρῆσσον, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχίνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

*venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito Bacidis
 oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
 Bacidis de his oraculum huiusmodi:*

*Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
 iuga imposuerit mari
 byblina, fac ut procul Euboeâ absint multum-
 mecantes caprae.*

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam, et ad

Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
5 τήρες ἐτοῖμον,) εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατὸς, ση-
μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι εὐῶσι· ὥς δ' αὐτῶς ἦν
Ἀβράνυχος ὁ Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εὐῶσι ἀγγέλλειν τριηκοντέ-
ρω, ἣν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν
10 ὁ Ἀβράνυχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμαινε τὰ γεγονότα
περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὥς ἐπύ-
θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀπο-
χώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὥς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωούσας ἐπιλεξά- 22
μενος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσειε. παλαίσειεν *cod. noster ms.*

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
fluxisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
scensa actuaria navi his ad *Artemisium* renunciaret,
si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
reditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα ταῦτα ἔλεγε· „Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ποιέετε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ ταῦτο μὴ δυνατόν
 „ποιῆσαι, ὑμέες δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξε-
 „σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καραῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἷον τε γίνεσθαι, ἀλλ'
 „ὑπ' ἀναγκαίης μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστα-
 „σθαι, ὑμέες γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὶ συμμίσγωμεν,
 „ἐβελοκακέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε,
 „καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρῃ πρὸς τὸν βαρβαρὸν ἀπ' ὑμέων 15
 „ἡμῖν γέγονε.“ Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δε-

ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus state! Id si
facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haec

629, 89.

κέειν ἐμοὶ, ἐπ' ἀμΦότερα νοέων· ἴνα, ἢ λαθόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνευχεβῆ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχιέων αὐτοὺς ἀπόσχη. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοίῳ ἦλθε ἀνὴρ Ἰστιαεὺς, ἀγγέλλων τὸν δεη-
 σμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπι-
 5 στής τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχείας ἀπέστειλαν προκαταφομένας. ἀπαγγελλαν-
 των δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἐπλωε αἰλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. ἐπι-
 σχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ
 10 ἀπὸ τούτου ἐπλων ἐς Ἰστιαίην. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent barbaros, Iones ad deficientium a rege et ad Graecos transeundum permoverentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque causâ a pugnis navalibus procul haberentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, continuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis, navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quae rem explorarent, praemisérunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων καὶ τῆς Ἑλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαήτιδος, τὰς παραβαλασσίας κώμας πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ὄντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες, ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοι- 5 πούς, τὰ φρους ὀρυζάμενος, ἔβαψε, φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθῇσαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἔλεγε τάδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ 10 ο, βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaeam* inde navigarunt. Quo ubi pervenere, *Histiaeorum* urbe potiti, maritimos omnes vicos *Ellopii* agri, qui ditionis *Histiaeotidis* est, incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, postquam, quae ad occisorum cadavera spectant praeparaverat, nuncium misit ad classem. Praeparaverat autem haecce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. Ut *Histiaeam* praeco pervenit, convocata totius exercitus concione, haec edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque ve-*

„καὶ ἐλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
 „ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύ-
 „ναμιν ὑπερβαλέεσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγελιαμένου, 25
 μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω
 πολλοὶ ἤθελον θεήσεσθαι. διαπεραιωθέντες δὲ, ἐβηϋν-
 το διεξιόντες τοὺς νεκροὺς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κεί-
 5 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας,
 ὁρέοντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς
 διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκροὺς
 τοὺς ἑωυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν, χί-
 λιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ, πάντες ἐκέατο
 10 ἀλέες συγκεκομισμένοι ἐς ταῦτ' ὁ χωρίον, τέσσερες χι-
 λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς Θῆν ἐτράποντο·
 τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιάην ἐπὶ τὰς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
 nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
 esse speraverant. (25.) Haec postquam nuncius edi-
 xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
 cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
 vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
 Lacedaemoniis mixtos hiletas viderent, hos omnes,
 qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
 arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
 ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
 culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
 cadavera conspicerentur, Graecorum autem in unum
 locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
 spectando insumsere: postridie vero classiarii, qui
 traiecerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
 autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-*

26 νῆας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὀρμέατο. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὅσιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεοιεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ὡς „Ὀλύμπια ἄγοιεν, καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.“ ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τὸ ἀέθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἰπας γνώμην γεν- 10 ναισιτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ὥφλες πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἀέθλον εἶναι στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἰπέ τε ἐς πάντας τὰδε· „Παπαί, Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἀν- 15 ὄρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venire ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaechmes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audiuit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάταιον τὸν ἀγῶνα ποιῶνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
πύλῃσι τραῦμα ἐγεγόνει, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
κῆρυκα εἰς Φωκέας, ὅτι σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τραώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβα-
5 λόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ
σύμμαχοι αὐτέων εἰς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσώθη-
σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ
τε γὰρ κατειλῆθησαν εἰς τὸν Παρνησσὸν οἱ Φωκέες,
10 ἔχοντες μάντιν Τελλὴν τὸν Ἡλείον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυνώσας ἀνδρας
ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε ταύ-
τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νικτὸς ἐπιθήκατο τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interea temporis, post infelicem rerum ad
Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
victi ab illis erant aspereque accepti. Quum enim
apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretā

σαλοῖσι· προείπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ὧν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐΦοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακὰς αὐτὴ ἡ στρα-
 τιή, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 αἰσπιδῶν Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμισείας εἰς Ἄβας ἀνέ-
 θεσαν, τὰς δὲ εἰς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστεῶτες, ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακέα-
 28 ται. Ταῦτα μὲν νυν τὸν περὶ ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἑαυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ εἰς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἐστὶ κατὰ Τάμπολιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos
 fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi-
 cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae
 Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi-
 mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et
 post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli-
 bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses,
 quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt,
 reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc
 praelio partarum factae sint ingentes illae statuae,
 quae ante templum Delphicum circa tripodem po-
 sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.)
 Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa-
 lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorundem, terram ipsorum invadentem, insanabili
 clade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyam-

5 τὰ φρον μεγάλην οὐρύξαντες, ἀμφορέας κεινούς ἐς αὐτὴν
κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁρμωσάντες
τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, φερόμε-
νοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
10 σκέλεα διεφθάρησαν. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων 29
ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἡγό-
ρευον τάδε· „ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέ-
„τε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλ-
5 „λησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἤνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε
„υμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτον
„δυνάμεθα, ὥστε ἐπ’ ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερῆσθαι
„καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι υμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
„ἔχοντες, οὐ μνησικακούμεν· ἀλλ’ ἡμῖν γενέσθω αὐτ’

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
edixere: *Meliora edocti, Phocenses, intelligite
tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac
inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere,
superiores semper fuimus vobis, et nunc apud
Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
agro vos exui, et in servitutem abripi. At, licet
omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus
memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

30 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πεντήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
 „δεκόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ
 Φωκέες μούνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμήδιζον, κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ὡς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὕρισκω, κα-
 τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ-
 λήνων ἠῦξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμήδιζον ἂν οἱ Φωκέες. 5
 ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δάσειν ἔφα-
 σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
 μῆδιζεν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόν-
 31 τες εἶναι προδότες τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀντιείχθη-
 σαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
 νοι τοῖσι Φοκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
 οδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηκινῆς εἰς τὴν Δαοίδα ἐσέβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
 suros nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de causa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturus, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

- 5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτη κα-
τατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων, μάλιστα κη εὖρος, κεί-
μενος μεταξὺ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας,
ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
10 Δωρίδα γῆν οὐκ ἐσίναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆ-
διζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἐδόκει Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων εἰς τὰ
ἄκρα τοῦ Παρνησσοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴν
5 δέξασθαι ὅμιλον τοῦ Παρνησσοῦ ἢ κορυφὴν κατὰ Νέω-
να πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα οὐνομα αὐτῇ· εἰς
τὴν δὴ ἀνηνέικαντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες
αὐτέων, εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, εἰς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim *Dryopis* erat. Est autem haec regio metropolis Doricensium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

32 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον 10 τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατόν· ὅκῳσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ 33 ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφιστὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ Χαραδρὴν, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφικαιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδίεας, καὶ Τριτέας, καὶ 5 Ἐλάτειαν, καὶ Ὑάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ Ἄβας· ἐνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱερὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10 τῶν Φωκίων πρὸς τοῖσι οὖρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisaeum campum situm. Barbari autem universam terram Phocidem incur-sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa iniicien-tes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephis-sum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicaeam, et Neonem, et Pedieas, et Tritreas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

Φθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπίας.
 ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο.
 τὸ μὲν πλείστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἅμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε εἰς Βοιω-
 τοὺς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίαν. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλήθος
 ἐμήδιζε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμένοι ἔσωζον· ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 ἔσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιεῖν Ξέρξῃ ὅτι τὰ
 10 Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἡγεμόνας ἔχοντες, ἐρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέρχοντες.
 ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα εἰσινα-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 titudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretas illorum copiae,
 bifariam divisae sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boeo-
 torum autem uniyersa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boeo-
 tos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus *Delphicum templum* intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-
 Herod. T. IV. P. I. C

34 HERODOTI HISTOR. VIII.

- μύρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν,
καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀπο- 5
σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συ-
λῆσαντες τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
δέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμει-
νον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.
- 36 Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀρρω-
δίην ἀπίκατο. ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες,
ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὃ 5
δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινεῖν, φὰς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶ-

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδῶν alii. Αἰλαιῶν corrigendum cen-
suere viri docti.

starunt: nam et Panopensium oppidum incenderunt,
et Dauliorum, et Aeolidensium. [sive Lilacensium.]
Viam autem istam hi, seiunoti a reliquo exercitu,
ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico tem-
plo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat
autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc
templo erant melius quam quae suis in aedibus re-
liquerat, quippe multis ea constanter memoranti-
bus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii.
(36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensibus
timorem iniecit: quo terrore perculsi, oraculum de
sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt,
utrum in terram eas defoderent, an in aliam regio-
nem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere,
dicens, *se ipsum ad tutanda sua sufficere*. Quo

ναι τῶν ἑαυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκού-
σαντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν ἦν
καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν· αὐτέων
δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησσοῦ τὰς κο-
10 ρυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνείκαντο· οἱ δὲ ἐς
Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπέξῃλθον. πάντες δὲ ὦν οἱ
Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πληρὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ
τοῦ προφήτου. Ἐπεὶ δὲ αἰγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37
ἐπιόντες, καὶ ἀπώρεον τὸ ἱερὸν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης,
τῷ οὐνόμα ἦν Ἀκέρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προ-
κείμενα ἑσώθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξηνηγεγμένα ἱερά, τῶν
5 οὐκ ὅσιον ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦν
Δελφῶν τοῖσι παρεούσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρ-
βαροι ἐπεὶ δὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Προ-
φήτης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφί τερεᾶ ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consu-
luerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in
Achaiam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga
conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium
antrum comportarunt; alii vero in Amphissam Lo-
cridem secesserunt. Itaque cuncti *Delphenses* reli-
querunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.
(37.) Ut vero adpropinquarent invadentes Barbari,
iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc
propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit
ante templum proposita, ex interiore penetrali pro-
lata, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque
ille hoc prodigium *Delphensibus*, qui in urbe ade-
rant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes
Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

36 HERODOTI HISTOR. VIII.

πρὶν γενομένου τέρεος. Θῶυμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρ-
 τα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα Φανῆναι ἔξω προκεί- 10
 μενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγεγόμε-
 να, καὶ διὰ πάντων Φασμάτων ἄξια θαυμάσαι μάλι-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱερὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρηησοῦ 15
 ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῶ πατάγῳ ἐς
 αὐτούς, καὶ κατέλαβον συχνούς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ
 38 τῆς Προνηΐης βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγένετο. Συμ-
 μιγνόντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτώκει. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντάς σφεας,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πληθὺς τι αὐτῶν· οἱ δὲ
 περιέοντες ἰβὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστή- 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subeuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ulûlatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem edidere;
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

σαντες οὔτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὤρων θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας,
μέζονας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἐπεσθαὶ σφι,
κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φύλακόν τε καὶ Αὐ-
τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱρόν· Φυλάκου μὲν,
παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης·
5 Αὐτόνοου δὲ, πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Ταμπεΐῃ
κορυφῇ. Οἱ δὲ πεισόντες ἀπὸ τοῦ Παρησσοῦ λίθοι, ἔτι
καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σοοί, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης
Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
10 ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτε- 40

dierunt, præter ista se alia etiam ostenta divinitus
missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
pro humana natura, continenter sibi instituisse, per-
sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phyla-*
cum et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
cinia; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
pra Pronaeae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
fuerunt, in agro Minervae Pronaeae sacro iacentia;
in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *classis Graecorum*, ab Artemisio pro-

μισίου, Ἀθηναίων δευθέντων, εἰς Σαλαμῖνα κατίσχει
 τὰς νῆας. τῶνδ' δὲ εἵνεκα προσεδέθησαν αὐτέων σχεῖν
 πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυ- 5
 ναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ
 βουλευσάνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἐμὲλλον ποιήσεσθαι, ὥς
 εἰψυσμένοι γνώμης. δακέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανδημῆι ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν εἶναι, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμον 10
 αὐτοὺς τειχέοντας εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδέθησαν σφῶν σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.
 41 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον εἰς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι

fecta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpulit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro prae-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent fru-
 strati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum repererant: sed certiores
 erant facti, isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omitten-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

637, 27.

δὲ ἐς τὴν ἑαυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν, κήρυγμα ἐποιήσαντο „ Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σώζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροίξιν 5 να ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπακθεῖσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἴνακα οὐκ ἥκιστα· λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφιν μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδιατεῖσθαι ἐν τῷ ἱερῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ 10 δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια, μελιτόεσσά ἐστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν αἴψαυστος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείας, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, praeconio edixerunt, *quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.* Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaeque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa. Dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Haec placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

τῆς θεοῦ ἀπολελοιπυίης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ σφι πά- 15
 42 τα ὑπέξέκειτο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπὶ δὲ οἱ
 ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ἐ τῶν Ἑλλήνων ναυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πάργωνα τὸν Τροιζη-
 νίων λιμένα προείρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον,
 καὶ ἀπὸ πολίων πλεύων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐ-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδew,
 ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλεῖου
 εἰών· νέας δὲ πολλῶ πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλωού- 10
 σας παρέιχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἐστρατεύοντο δὲ οὔδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κεδαιμόνιοι, ἐκκαίδεκα νῆας παρεχόμενοι· Κορινθιοὶ δὲ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenae profectae. Edictum enim illis
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, et ex
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa prae-
 fectus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere patrus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebeuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuere. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonii, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίᾳ.
 Σικυνῶνιοι δὲ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύ-
 5 ριοι δὲ, δέκα· Τροιζηνῖοι δὲ, πέντε· Ἑρμιονέες δὲ, τρεῖς·
 ἑόντες οὗτοι, πλην Ἑρμιονέων, Δωρικὸν τε καὶ Μακε-
 δνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρμνεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ὀρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρυοπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 λεομένης χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νησίῳ ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου· Ἀθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μούνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνε-
 ναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῆ-
 5 γμα. ἀπαλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praebentes: tum Corinthii, totidem naves cum
 vectoribus praebentes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindecim praebuerunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 eiecti. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui
 prae reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de caussa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

42 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἀποβαίντες εἰς τὴν περαιήν τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐκ-
 κομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετέων. οὗτοι μὲν νυν τούτους
 σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
 ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοὶ, 10
 οὐνομαζόμενοι Κραναιοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
 ἐπεκληθῆσαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
 ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
 ρου στρατάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
 45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρέες δὲ ταυτὸ πλήρωμα παρήχον· 15
 το τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιῶται δὲ, ἑπτὰ νέας
 ἔχοντες ἐπεβάρησαν· Λευκαῖοι δὲ, τρεῖς· ἔθνος εἶοντες
 46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτέων δὲ, Αἰγινῆται
 τριήκοντα παρήχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπλη-

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. *Intercidisse nomen Ἐρεχθίδαι suspican-*
tur docti viri.

tacenses in oppositam Boeotiae oram exscenderant,
 et ad familias suas in tuto locandas erant profecti:
 ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam (quae
 nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cranai*
 nominati; sub Cecrope vero rege, *Cecropidae* sunt
 adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
 qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
 denominati. (45.) Megarenses totidem naves cum
 vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampra-
 ciotae cum septem navibus praesto erant: Leucadii
 eum tribus; Doricus hic quoque populus est, ex Co-
 rintho. (46.) Ex insulanis *Aeginetae* naves contu-
 lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

ραμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑαυτῶν ἐφύλασσαν,
 τριήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπιδαύρου
 τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνῶνῃ. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 νοι, καὶ Ἐρετριεῖς τὰς ἑπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικόν
 10 ἀπὸ Ἀθηναίων. Νάξιοι δὲ παρέχοντο τέσσαρας· ἀπα-
 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιτῶν,
 κατὰπερ ἄλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐνταλέων,
 ἀπῆκτο ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
 ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηναίων γεγονότες. Στυρεῖς δὲ
 τὰς αὐτὰς παρέχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

bebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Dorienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aegine-
 tas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 eisdem septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 quibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
 Graecos sese contulerant hortante Democrito, spe-
 ctato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem Iones Naxii, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, quas ad Artemisium, naves contulerunt;
 Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinqua-

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον· ἔοντες συναμφότε-
 ροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν μῦνοι νησιω-
 47 τέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν- 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι ὁμουρέοντες Ἀμ-
 πρακιώησι καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρίων
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτώ 5
 νιῆται μῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνευού-
 ση, νῆϊ μὴ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίης, Φαῦλλος.
 48 Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔοντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militarunt:
 hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi pu-
 gnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thespro-
 tiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui pe-
 riclitanti succurrerent Graeciae, et una quidem nave,
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem *Crotoniatae* origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 praebuerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pente-
 conteros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

5 νιοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἔοντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν
ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν
πεντηκοντέρων, τριηκόσiai καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49
τῶν εἰρημένων πολιῶν, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιά-
δεω, γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκεῖ
ἐπιτηδεώτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοὶ χω-
5 ρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφείτο ἥδη, τῶν
δὲ λοιπῶν πέρι προετίθεε. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων
αἱ πλείους συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τόνδε „ὥς, ἣν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ἔοντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφί τι-

derivantes, duas praebuere; Siphniū vero et Seriphii,
Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam.
Fuit autem *universus navium numerus*, demtis
penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut *ad Salaminem* convenit ex praedictis ci-
vitatibus *classis*, deliberarunt duces, rogante Eury-
biade ut sententiam diceret quisquis vellet, *quo loco*
opportunitissimum videretur pugna navali decer-
nere, ex eis *nempe locis quae in ipsorum essent*
potestate: iam enim Attica pro derelicta erat: ita-
que de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum,
qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae,
ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponne-
sum navali pugna discernendum: cuius sententiae
hanc rationem reddebant, *quod, si inferiores ex*
pugna discessissent, et Salamine essent, obside-
rentur in insula, ubi nullum ipsis adparere sub-

μαρὴν οὐδεμίῃ ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ, εἰς τοὺς ἐαυτῶν ἐξοίονται.“

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιέων τὴν πόλιν, αὐτῶν 5 ἐκλελοιπότεων εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἤκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδηϊοῦ. ἐνέπρησε δὲ Θέσπειάν τε καὶ Πλάταιαν, πυ-
- 51 θόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἵνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ἐν τρισὶ ἐτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. 5

sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. Quippe exercitus unà cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire. (51.) A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινας ὀλίγους εὐρί-
 σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἑόντας, ταμίας τε τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
 πολιν θύρησί τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας·
 10 ἄρα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
 μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον
 τὸ ἢ Πυθίᾳ σφί· ἔχρησε „τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον
 ἔσεσθαι“ αὐτὸ δὲ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
 τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
 ἐπὶ τὸν καταγτίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι
 καλέουσι Ἀρήιον πάγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅπως
 στυπεῖον περὶ τοὺς οἰστούς περιθέντες αἴψαιαν, ἐτόξευον
 5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι
 ὅμως ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπινυμένοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
 vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium
 in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
 nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
 praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus ino-
 piam sese Salaminem non receperant, et quod se
 solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
 Pythia editi, *lignum murum insuperabilem fore*;
 nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
 oraculo significatum esset, non naves. (52.) *Per-*
sae vero, castris in tumulto positis ex adverso arcis
 sito, quem *Areopagum* [Martium tumulum] vocant,
 hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis cir-
 cumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus
 vallum iaculabantur. At oppugnati *Athenienses*, ad
 extremum licet malum redacti, fallente eos etiam

48 HERODOTI HISTOR. VIII.

καὶ τοῦ Φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Παι-
 σιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἅλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὁλοιτρέχους 10
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχρὸν ἀπορίῃσι ἐνέ-
 53 χεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας εἰλεῖν. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοδος τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ
 κατὰ τὸ Θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπεί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' ἂν ἤλπισε μή κοτέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησαν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱερὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut perdiu *Xerxes* inops fuerit
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53.)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri sanum*, Cecropis filiae.
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

10 ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτεον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσῶν οἱ ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας· ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν·
15 πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρόν συλῆσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχῶν δὲ παντελείως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54 εἰς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνω ἀγγελέοντα τὴν παραιοῦσάν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς Φυγάδας,
5 ἑαυτῶ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρά, ἀναβάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ αἶν ὄψιν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐν-θύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρῆσαντι τὸ ἱρόν. οἱ δὲ Φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorē templi aedem confugerunt. *Persae* vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam *acropolin* incenderunt.

(54.) Tum *Xerxes*, *Athenis* penitus *potitus*, equitem *Susa* misit, qui *Artabano* rem feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis *Atheniensium* exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum inceserat quod templum cremasset. Et *Atheniensium* exsules mandata fecerunt. (55.)

55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἶπε-
 κεν τουτέων ἐπεμνήσθην, Φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθίδος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηός, ἐν
 τῇ ἐλαίῃ τε καὶ θαλάσσῃ ἐνὶ τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Πρωσιδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς 5
 χώρας, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπροσθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων·
 δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπροσθίας, Ἀθηναίων οἱ
 θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελεύόμενοι, ὡς ἀνέβησαν εἰς τὸ
 ἱερόν, ὥρων βλαστόν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον 10
 ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφί ἐξαγγέλθη
 ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον
 θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' εἰς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) *Graeci vero ad Salaminem*, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fie-

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἶροντο ὡς ἀποθευσόμενοι
τοῖσιν τε ὑπολειπομένοισιν αὐτέων ἐκυράθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
ναυμαχεῖν. νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμισ- 57
στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅτι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος
δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
6 τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν,
εἶπε· „Οὔτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
„μῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κα-
τὰ γὰρ πόλιν ἕκαστοι τρέφονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐ-
„ρυβιάδης κατέχειν δύνησεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
„λέεται τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλήσι. ἀλλ', εἰ τις ἐστὶ μὴ

ret decretum, sed in naves sese coniciētes vela pan-
derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
fecerint decretum, *ad Isthmum esse pugnandum*.
Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc *Themistoclem*,
in navem reversum, interrogavit *Mnesiphilus*, civis
Atheniensis, *quidnam ab illis decretum foret?* A
quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: *Quod*
si igitur, inquit, *hi Salamine solverint, tu pro*
nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
quique civitates se recipient, et nec *Eurybiades*,
nec quisquam hominum alius retinere eos po-
terit, quin dissolvatur exercitus: et per ducum
imprudentiam peritura est Graecia. At ut, si qua
via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χανή, ἴθι, καὶ πειρᾷ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἣν
 „κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι.
 58 „ὥστε αὐτοῦ μενέειν.“ Κάριτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ
 ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦτε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδew. ἀπικόμενος δὲ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῖξαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν
 νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλῆς παρικόμενός οἱ καταλέγει κεινὰ τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μησιφίλου, ἑωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηίζων ἕκ τε τῆς
 νηὸς ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συν-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγούς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἷα κάριτα δέόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
rybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de com-
munibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur,
et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
ubi convenerunt, priusquam rem, cuius caussa con-
vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem

5 στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε' „ὦ Θεμι-
 „στόκληες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ραπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη' „Οἱ δὲ γε ἐγκατα-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδα ἐλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς
 ἔπειαν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρήσονται. πα-
 5 ρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερέ οἱ κόσμον οὐδέ-
 να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων ταῦτε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ (1)
 „ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ, πειθόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξῃς πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τὰς
 10 „νῆας. ἀντίβες γὰρ ἐκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλων, ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solvissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hic manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δέ,
 „ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἶγιναν,
 „ἥνπερ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στενῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἦν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνει, πολλὸν
 „κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στενῷ ναυμαχεῖν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστὶ ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δὲ, Σαλα-
 „μὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviores
 naves habentibus, et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 2.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

„καὶ περιέχθε μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων.
 „προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ
 „οὐδὲ σφεας, εἶπερ εὖ Φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέ-⁽³⁾
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκατέρω τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγαροῖσί τε
 „κερδανόμεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γε-
 35 „νέσθαι. Οἰκότα μὲν νυν βουλευμένοισι ἀνθρώποισι, ὡς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ Θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 ἀνθρωπίνης γνώμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτίς ὁ Κορίνθιος Ἀδύμαντος ἐπέφερετο, σιγαῶν τε κε-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sententiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ εἶν ἐπι-
 ψηφίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δὲ αἱ προέφερε, ὅτι ἠλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθῆναι. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινὸν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐωυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὥς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσiai νῆες σφι ἔωσι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σεσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε εἰς
 Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπιστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσσαι αἰὲρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 iudicium fore sententias cum aliis conferre. Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero Themistocles et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus
 ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero

646, 97:

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομειόμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμαχῶν τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτά δὲ Θεμιστοκλῆς λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λίσωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἴσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 ποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχεῖν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμίνα, ἔπεσι ἀκροβολισά- 64
 μενοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο

mihī morem gere. Id nī feceris, nos quidem e ve-
stigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Ita-
liae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis
instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero,
talibus sociis privati, eorum quae dixi reminisce-
mini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edo-
 ctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihī vi-
 detur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si
 ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desere-
 rent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non
 amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur sus-
 cepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali
 pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis
 inter se essent velitati, postquam ita placuit Eury-

ὡς ναυμαχῆσόντες. ἡμέρῃ τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 ἀνίσχῃ σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δέ σφι εὐξασθαι ταῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δέ σφι ἔδοξε, καὶ
 ἐποίουν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπεκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 νῆα ἀπέστελλον ἐς Αἴγινα. Ἐφῇ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδοισι
 λόγυμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 εὐθὺς ἐρῆμος Ἀθηναίων· τυχεῖν τότε ἔων ἅμα Δημαρῆ- 5
 τῷ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κοι-
 νορστὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσῖνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
 τρισμυρίων· ἀποθωυμάζειν τέ σφεας τὸν κοινορστὸν, ὅτεων

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Aiacem et Telamonem advocarunt: et ad advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidis-
 seque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum;

647, 27.

κοτε εἶη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 οἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱαχχον. εἶναι
 δ' ἀδαήμονα τῶν ἱεῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρχον,
 εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ φβεγγόμενον εἶη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι· „Δημάρχε, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῶος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατῇ. τάδε γὰρ ἀρίθμηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φβεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμαυρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τραπήταις τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὀρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniarum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, sequo
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
elades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ται· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ
 „ἰακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί- 25
 „γα τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἢ
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπια ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ρύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῥήσυχος· περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὔ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπο-
 λείσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκυδέος 35
 ἔλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Dicacaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῖνος, θεησάμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακα-
νικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιάην, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρῆς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρησι τρισὶ ἡμέρησι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
σονες εἶντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε
ἡπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε
καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πάνστρατιῇ
ἐπομένους, πλὴν Θεσπιδέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex
Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiaeam
rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum
navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit.
Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenien-
tes, non minore hominum numero Athenas invasisse,
quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Ther-
mopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui
ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis
ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti
regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et
Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis The-
spiensibus et Plataeensibus, cum sequebantur; ad
haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reli-
quosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθη πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἰσχυτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλείω
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθῳ, ἐκαπαδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐβέλων σφι συμμῆσαι τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωόντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν
ἐθνῶν τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἔζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δάκει· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπέξῃς ἔζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praefecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conse-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρώ- 68
 τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφύροντο, κελεύοντες ναυ-
 μαχίην ποιέεσθαι, Ἀρτεμισίη δὲ τὰδε ἔφη· „Εἰπαί μοι (1)
 5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
 „κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
 „βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
 „εὐσῶσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγ-
 „χάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι
 10 „τὰδε λέγω· Φεῖδεο τῶν νηῶν, μὴδὲ ναυμαχίην ποιέο.
 „τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρείσσοις τοσοῦτό εἰσι
 „κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
 „τως δέει σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
 „τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμήθης στρατεύεσθαι;
 15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δὲ τοι ἴσταται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius,
 initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi
 consensu reliqui omnes pro sententia dixere, *facien-*
dum praelium navale; una Artemisia haec verba
 fecit: (1.) *Dic tu Regi, Mardonie, me haec di-*
cere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis
nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Do-
mine, par est ut veram meam sententiam edam,
dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo.
Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium na-
vale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto
sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid
autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas
discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa
hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-

λεύων τῷ μὴ ἔσθι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἐὼν ἐπι-
 ψηφίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δὲ οἱ προσέφερε, ὅτι ἠλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθῆναι. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινόν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐαυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἤπερ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσiai νῆες σφι ἕωσι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμὸς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σισθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε εἰς
 Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσεαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 ficitum fore sententias cum aliis conferre. Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero Themistocles et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus
 ampliorem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero

646, 97.

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομισύμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιῆς ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ’ ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμάχων τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτά δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λῶσι, ἣν πρὸς τὸν Ἴσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 ποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχέειν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεισι ἀκροβολιστά-64
 μνοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο

*mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e ve-
 stigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Ita-
 liae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis
 instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero,
 talibus sociis privati, eorum quae dixi reminisce-
 mini. (63.)* His a Themistocle dictis meliora edo-
 ctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi vi-
 detur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si
 ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desere-
 rent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non
 amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur sus-
 cepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali
 pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis
 inter se essent velitati, postquam ita placuit Eury-

ὡς ναυμαχῆσόντες. ἡμέρη τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 ἀνίστασι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δὲ σφι εὐχασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ
 ἐποίηεν ταῦτα. εὐχάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπικαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 νῆα ἀπέστελλον εἰς Αἴγιναν. Ἐφῆ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδοισι
 λόγισμος γεγόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 ἐοῦσα ἐρήμος Ἀθηναίων· τυχεῖν τότε εἰὼν ἅμα Δημαρῆ- 5
 τῷ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κο-
 νιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
 τρισμυρίων· ἀποθωυμάζειν τέ σφας τὸν κονιορτὸν, ὅτε αὖν

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Aiacem et Telamonem advocarunt: et ad advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidisseque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum;

κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 οἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱακχόν. εἶναι
 δ' ἀδαήμενα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρητον,
 εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ φθεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι „Δημάρητε, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῶος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατῇ. τάδε γὰρ ἀρίθμηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐσῆς τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φθεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συνμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ ταῖς νῆας τράπηται· τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλεῖν. τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniorum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, sequē
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
clades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ταί· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ
 „ἰακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί- 25
 „γα τε, καὶ μηδὲν ἄλλω τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἦν
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνευχεθῇ τὰ ἔπεια ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ῥύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῥήσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε Θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὐ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ἐρέξειω ἀπο-
 λείσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκυδέος 35
 ἔλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nac: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Dicacaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῖνος, θεησάμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακω-
νικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμίδα, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρῆς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρησι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
σοντες ἑόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε
ἡπειρόν καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλίας τε
καὶ Δωριάας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πάνστρατιῇ
ἐπομένους, πλὴν Θεσπιδέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
λα Καρυστιοὺς τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex
Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiaeam
rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum
navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit.
Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenien-
tes, non minore hominum numero Athenas invasisse,
quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Ther-
mopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui
ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis
ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti
regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et
Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis The-
spiensibus et Plataeensibus, cum sequebantur; ad
haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reli-
quosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθη προτέρων τὰ οὐνόματα. ὅσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθῳ, ἐκαπαδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐμβαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐβέλων σφι συμμῖζαι τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωόντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν
ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἔζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δώκει· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ὄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπέξῃς ἔζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praefecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conser-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρά- 68
τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφύροντο, καλεῦντες ναυ-
μαχίην ποιέεσθαι, Ἀρτεμισίη δὲ τὰδε ἔφη· „Εἵπαί μοι (1)
5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
„κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
„βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
„εὐσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγ-
„χάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι
10 „τὰδε λέγω· Φείδες τῶν νηῶν, μὴδὲ ναυμαχίην ποιέο.
„τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρείσσοις τοσοῦτό εἰσι
„κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
„τως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
„τὰς Ἀθήνας, τῶν περ ἕνεκα ὠρμήθης στρατεύεσθαι;
15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδῶν δὲ τοι ἴσεται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, facien- dum praelium navale; una Artemisia haec verba fecit: (1.) Dic tu Regi, Mardonie, me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censéo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-

„οὐδείς· οἱ δ' ἔτι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὕτω ὡς κεί-
 68 „νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο Φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἔχης πρὸς γῇ μένων, ἣ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἰοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾶς, κατὰ
 „πόλιν δὲ ἕκαστοι Φεύζονται. οὔτε γὰρ σίτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἶκός, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν
 „πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμειῖν τοὺς ἐκείθεν αὐτέων ἥκοντας·
 68 „οὐδὲ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit:
nam, qui adhuc restiterunt, hi ita accepti sunt
ut commeruere. (68. 2.) Quem vero exitum habitu-
ras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu
non properaveris navalem facere pugnam, sed hic
manens ad terram adplicueris naves, aut si in
Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Do-
mine, succedent ea quorum caussa huc venisti.
Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed
disperges eos, et in suas quique civitates profu-
gient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio,
in hac insula paratus adest: nec verosimile est,
si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem
exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa
regione venerunt; nec illis curae erit pro Athe-
niensibus discrimen navalis praelii adire. (68. 3.)
Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor

„δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 30 „τικός στρατός κακῶδεις, τὸν πεζὸν προσδηλήσεται.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὥς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι Φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοὶ. σοὶ δὲ,
 „ἔοντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, ἔοντες Αἰγύπτιοι τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὄφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο
 τοὺς λόγους, ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ὅτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε
 5 καὶ Φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρῶτοις τιμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσι, ὡς ἀπό-

LXIX. 6. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

*ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quo-
 que calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc
 etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse
 malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium
 optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum nu-
 mero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii,
 et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.)
 Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque
 reginae favebant, dolebant eam ista locutam, ve-
 rentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod
 illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero
 invidebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reli-
 quis omnibus sociis in honore esset apud regem,
 iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-*

Herod. T. IV. P. I.

E

λεομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνείχθησαν αἱ γνώμαι εἰς
Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ
νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μάλ-
λον αἶνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλέοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, 10
καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβелоκακέειν, ὡς
οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρσκευάστο θεή-
σασθαι ναυμαχέοντας.

70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελλον ἀναπλῶειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ'
ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυ-
μαχίην ποιήσασθαι· νύξ γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρσκευ-
άζοντο εἰς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 5
καὶ ἀρρώδιῃ, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ
γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
modum gavisus est illius sententiā: et, quum iam
antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
autem constituerat ipse spectare pugnantes.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
explicuerunt aciem. At tunc quidem non suffecit
dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
Graecos vero metus incessit et trepidatio, praesertim
vero Peloponnesios: angebantur quippe, quod ad
Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

651, 48.

ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, αἰπέντες τὴν
 10 αὐτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον·
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὥπως κατ' ἥπει-
 ρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τὰ
 5 χίστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων,
 εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἔζοντο· καὶ σφι ἐπὴν στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφός. ἰζό-
 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνί-
 10 δα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκο-
 δέμεον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. ἅτε δὲ εὐσέων μυρία-
 δέων πολλῶν, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦντο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eandem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in Peloponnesum irrupere Barbari
 possent. Simulatque enim cognoverant Peloponnesii
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἑσπερέοντο, καὶ ἐλίνυον οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε 15
 72 ἡμέρας. Οἱ δὲ βωθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμον πανδημεῖ,
 οἷδε ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἠλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυώνιοι, καὶ
 Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροιζήνιοι, καὶ Ἑρμι-
 ονέες. οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρῶδόν- 5
 τες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρεια παροι-
 73 χῶκεε ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνη ἑπτὰ.
 τούτέων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἑόντα, κατὰ χῶρον
 ἰδρυταὶ νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἴκεον, Ἀρκάδες τε, καὶ
 Κυνοῦριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἐωυτῶν οἰκέε δὲ 5
 τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνη τῶν ἑπτὰ τέσσαρα,

tae congerebantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Si-
 cyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solemnia. (73.) *Peloponnesum*
 septem incolunt populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaicus*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

ἐπήλυδά ἐστι, Δωριέες τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύο-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαί τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἥλις μούνη· Δρυόπων δὲ, Ἑρμιό-
 10 νη τε καὶ Ἀσίνη ἡ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνοῦριοι, αὐτόχθο-
 νες ὄντες, δοκέουσι μῦνοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδωριεύονται δὲ,
 ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ὄντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περιόικοι. Τούτων ὧν τῶν ἐπτα ἔθνεων αἱ
 15 λοιπαὶ πόλεις, παρέξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιούτῳ πόνῳ συνέσταςαν, 74
 ἄτε περὶ τοῦ παντός ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νησί

LXXIII. 12. *Pro μῦνοι, μὲν ἰνίσις corrigunt nonnulli.*

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes, et Lemnii*. Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylum Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive, nonnullis*
quidem videntur] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae. et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.
 (74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμοῦς,
 ταῦτα πυνθάνεσθαι, ἀρρώδαν, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι
 αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὥς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν. 5
 δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παρασταὺς σιγῇ λόγον ἐποιέετο,
 θῶμα ποιεύμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δέ,
 ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ
 πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μὲν, ὥς ἐς τὴν Πε-
 λοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδύ- 10
 νεύειν, μηδὲ πρὸ χώρης δοριαλαῷτου μένοντας μάχεσθαι·
 Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρέες, αὐτοῦ μέ-
 75 νοντας ἀμύνεσθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὥς ἐσ-
 σοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαβὼν ἐξέρ-
 χεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξελθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμοῦς. *Vulgo ὁμοῦς.*

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum
 gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam
 quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter
 trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Pelo-
 ponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans
 tacite inter se sermones conferebant, imprudens mi-
 rantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in
 publicum res erupit; et coitit concilium, multaque
 verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus aliis,
necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et
pro illa propugnandum, nec ad regionem ab ho-
ste captam manendum, et pro illa dimicandum;
 Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus con-
 tendentibus, *eo loci manendum et cum hoste con-*
fligendum. (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum
 vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τόπεδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 γειν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκίτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλῆος παίδων· τὸν δὲ ὕστε-
 ρον τούτων τῶν πηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπία τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπῖες πολίτας, καὶ χρή-
 μασι ὀλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων ταῦδε· „Ἐπεμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ Φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμε-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πρήγματα,) Φράσσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δρησμὸν βουλευόνται καταρρώδηκότες. καὶ νῦν παρ-
 „χει κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι,
 „ἢ μὴ περιόητε διαδράντας αὐτούς. οὔτε γὰρ ἀλλή-
 „λοισι ὁμοφρονέουσι, οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini *Sicinnus* fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistocelis; quem post has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favet enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugā dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

72 HERODOTI HISTOR. VIII.

„ἑαυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα φρονέοντας καὶ τοὺς μή.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδῶν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξύ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσα νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῆσι νηυσί. τῶνδὲ δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσι τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγα-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistent; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugā elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

ἀπεβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδε εἵνεκεν, ὡς, ἐπεὰν γέ-
νηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίευν δὲ σγῆ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοῖατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραστέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θέες, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειραῖσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν
5 νηυσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλὴν Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μανομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadvertenter adversarii: et per to-
tiam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,

insana spe vastatis splendidis Athenis;

„ἐαυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα φρονέοντας καὶ τοὺς μὴ.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπεὶ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχοι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῆσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ Φυγέειν ἔξῃ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγ-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistant; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugâ elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

655, 39.

ἀπεβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδε εἵνεκεν, ὥς, ἐπεὰν γέ-
νηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πρόω τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίουν δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὥς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὥς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θές, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειραῖσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιαῦτα πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαέρου ἱερὸν αἶκτῃν
5 τησὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μανομένη λιπαράς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadvertenter adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reiicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,

insana spe vastatis splendidis Athenis;

δια Δίκη σβέσσει κρατερόν Κόρον, Ὑβριος υἱόν,
δαιὼν μαιμώνοντα, δοκεῖντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.

Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
πόντον Φοινίζει. τότε ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ
εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

10

Ἐς ταυῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ.
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λό-
γων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὐκ ὧς, ὅτι σφέας περιεκυκλέον-
το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης
ἄρων αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χάριν εἶναι.

79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀρι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πιδέσθαι. Nonnulli πιθέσθαι. l. 13.
ἀντιλογίης --- λέγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
τιλογίης --- ἐλθεῖν.

*tum diva Vindicta exstinguet minacem Satieta-
tem, Contumeliae filiam,
dire furem, omniaque conantem evertere.*

*Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Graeciae
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.*

Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem *Baci-
dem*, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco
mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

στειόμενος ὁ Λυσιμάχου, αἰὲρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθα-
νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν
5 Ἀθήνησι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ συνέ-
δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, ὄντα μὲν ἑαυτῷ οὐ
Φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῶν
παρεόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιεύμενος ἐξεκαλέε-
το, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. προακήκοι δὲ ὅτι σπεν-
10 δοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
Ἴσθμόν. οἷς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστέ-
δης ταδε· „Ἡμέας στασιάζειν χρεόν ἐστι, ἐν τε τῷ ἄλ-
„λῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὑπὸτερος
„ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
15 „ὅτι τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duces; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Lysimachi* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accepi, optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iudico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob praesentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est *Themistocles*, his verbis cum *Aristides* adloquitur: *Debemus nos et alias et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum maiora commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-*

„ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης ται λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν θέλω-
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἰοί τε ἔσον-
 „ται ἐκπλῶσαι· περιχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλῳ. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμερον.“ Ὁ δ' 20
 ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὖ ἡγγεilas. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γενόμενος ἦκεις. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύ-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἑδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔβελον 5
 „ἐς μάχην κατίσταςθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπεὶ περ ἦκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγελον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δοῦξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὥς οὐ ποιούν-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμερον αὐτὸς 10

ponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectissime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit ut inviti cogherentur. At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημήνης, ἢ μὲν πείθων-
 „ται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἢ δὲ αὐτοῖσι μὴ πι-
 „στὰ γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρῆ-
 „σονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σύ λέ-
 „γεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, Φά-81
 μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγισ ἐκπλῶσαι λα-
 θῶν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρα-
 τήπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω· πα-
 5 ραρτέσθαι ἑτεροβούλευε ὡς ἀλεξοσμένους. Καὶ ὁ
 μὲν, ταῦτα εἶπας, μετεστήκει· τῶν δὲ αὐτῶν ἐγένετο
 λόγων ἀμφοισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν
 οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστεόντων δὲ του-82
 τέων, ἦκε τριῆρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς
 ἡρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένης, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, *se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent.* His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermorum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

αληθείην πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς
 τὰς ὀγδῶκοντα καὶ τρηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριβμόν. 10

83. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσοντες.
 ἡγῶς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατείων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμι-
 στοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παρανέσας δὴ, τουτέων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum
 Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est
 in eorum populorum nominibus qui Barbarum de-
 bellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab
 hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea
 ad Artemisium transfugerat, completus est numerus
 navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octo-
 ginta confierent; ad quem explendum numerum duae
 naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Grae-
 cis, tum demum ad navalem pugnam sese hi com-
 pararunt, et prima luce coetum coegerunt propugna-
 torum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles
 bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in
 eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus
 opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

- σθαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε ἐς
 τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἦκε ἡ αἶψ'
 10 Αἰγίνης τριήρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδμήμησε. ἐν-
 θαῦτα ἀνήγον τὰς νῆας αἰπὰσας οἱ Ἕλληνες. Ἀνα- 84
 γομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. οἱ
 μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃν ἀνεκρούοντο, καὶ
 ὠκέλλον τὰς νῆας Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθη-
 5 ναῖος, ἔξαναχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσῃς δὲ
 τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ
 ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθεῖοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω
 λέγουσι τῆς ναυμαχίης γενέσθαι τὴν ἀρχήν· Αἰγινῇ-
 ται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν ἐς Αἴ-
 10 γωαν, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξάσαν. Λέγεται δὲ καὶ τὰ

nis naturam et conditionem caderent, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscendere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci omnes in puppim remigarent, et terrae admoverent naves. Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis, longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cuius navis quum alteri implicita haereret, nec inde divelli posset; ita demum caeteri, auxilio venientes *Aminiae*, praelium commiserunt. Id quidem fuisse *navalis pugnae initium* memorant Athenienses: Aeginetae vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quae Aeginam ad advehendos Aeacidas fuerat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecia

δε, ὡς Φάσμα σφί γυναικὸς ἐφάνη· Φανείσαν δὲ δια-
 κελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τὰδε· „ὦ δαι-
 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;“ Κα-
 τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτεταχάτο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
 εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσίνος τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
 δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν
 ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐβελοκάκεον μέντοι αὐτέων, 5
 κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολάς, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
 νες, οὐ. Ἐχω μὲν νυν συγχῶν οὐνόματα τριηράρχων κα-
 ταλέξαι, τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
 αὐτοῖσι οὐδέν, πλὴν Θεομήστορος τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
 τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
 τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
 diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
 increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
 puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
 cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
 Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedae-
 monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
 tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
 monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
 maior pars vero strenue pugnabat. Possem sane mul-
 torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
 ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
 mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
 stiaei, Samium utrumque. Horum autem solorum
 ea caussa facio mentionem, quod Theomestor ob
 hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
 σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
 λῆος ἀνεγράφη, καὶ χάρη οἱ ἐδώρθη πολλή. οἱ δ' εὐερ-
 15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὁροσάγγαι καλέονται Περσισιτί.
 περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἡῶν 86
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραίετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
 φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινήτων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν
 Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
 5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιεόν-
 των οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷον περ ἀπέ-
 βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μα-
 κρῶ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
 προθυμέμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεε τε ἑκα-
 10 στος ἑωυτὸν θείσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de
 Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terrae fra-
 ctus eidem donatus. *Orosangae* Persico sermone vo-
 cantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita
 res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium na-
 vium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab
 Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam
 quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari
 vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto
 consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum
 evenire quod accidit: quamquam eo die longe for-
 tiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Eu-
 boeam, quum unusquisque formidine Xerxis stu-
 dium omne adhiberet; quisque enim spectari se a
 rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

82 HERODOTI HISTOR. VIII.

87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἶπαι ἀτρεκέως, ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τὰδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπεὶ δὲ γὰρ εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νηὸς Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες Φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εἶσα· ἔδοξε οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήεικε ποιησάσθαι. διωκομένη γὰρ ὑπὸ 10 τῆς Ἀττικῆς, Θέρουσα ἐνέβαλε νηὶ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγγεγόνει ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἰόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios adtinet, quo pacto singuli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad *Artemisiam* quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem impegit, qua Calyndenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem

659, 82.

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίας αὐτὰ ἐποίησε· αὐτὲ εἰ
 συνεκύρῃσεν ἡ τῶν Καλυδνέων κατὰ τύχην παραπιεσθῆ-
 σα νῆς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχὴ χρη-
 σαμένη, διπλᾶ ἑαυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὁ τε γὰρ τῆς
 Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδε μιν ἐμβάλλουσιν νῆϊ
 20 ἀνδρῶν βαρβαρῶν, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἣ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβαρῶν, καὶ
 αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐστράπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γέεσθαι, διαφυγέειν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακῶν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι·
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γάρ, βασιλῆα θηεύμενον, μα-
 5 θῆν τὴν νῆα ἐμβάλλουσιν· καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν πα-
 ρεόντων· „Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εἰ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impegit, eamque depressit, singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omis-
 sâ illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
 Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Kides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ νῆα τῶν πολεμίων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπεί-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθῆώς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάιναι „σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους“·
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἡπιστέατο εἶναι πολεμίνην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεικε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδὲνα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόναστέ μοι γυ-
 ναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

- 89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλή- 5
 νων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί-

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quaesisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
 multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quam essent

660, 12.

ροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σα-
λαμῖνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρσαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ
αἱ πρῶται ἐς Φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείσται
10 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε
τῆσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοι τι καὶ
αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῆσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τού- 90
τῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθαρέατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι'
ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνευκε ὦν
5 οὕτω, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν.
ἔτι τούτέων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niiati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et *Phoeni-
ces* calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μαθητική νηὺς ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
 ρομένη Αἰγιναιή νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθηρικῶν τὴν
 νῆα. ἅτε δὴ ἔοντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθηρῆες, τοὺς 10
 ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπή-
 ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
 νόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρ-
 ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοί-
 νικας, οἳ αὐτὸν ὑπερλυπεύμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος 15
 καὶ σφεων ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμῆν, ἵνα μὴ,
 αὐτοὶ κακοὶ γερόμενοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
 (ὅπως γὰρ τινα ἰδοὶ Ξέρξης τῶν ἑαυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικ-
 νύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
 ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀνεπυνθί- 20
 νετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον

vibus irruit navis Samothracica: et dum mergitur
 Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
 Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut solertes
 iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
 rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
 vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
 Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
 Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
 valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
 capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
 gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
 leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
 carnēret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset:* et

πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ προσελάβετο Φίλος ἰὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης παρῶν, τούτου τοῦ Φοινικηίου πάθους. οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς
25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων εἰς Φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ- 91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑποστάντες ἐν
τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ Θορύβῳ ἐκεραίῃζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς Φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλωύσας ὅπως δέ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
Φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἐνθαῦτα συν- 92
εκύρουν νῆες ἥ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πολυκρίτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινῆτεω, νῆϊ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο ex coniect. pro vulgato προσβάλετο.

scribae notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero *in fugam versi Barbari* Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc *Aeginetae*, in freto in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edidere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Aeginetae vero eas quae praelio excedebant: et, quae periculum ab Atheniensibus effugerant, hae dum recipiebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii, Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

λούσα Σιδωνίη, ἥπερ εἴλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγιναίην, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἴσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον
 ἐν τῇ νηὶ ἐκπαυλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσῃσι ἦλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σω-
 θῆναι ἐς Αἶγιναν. ὡς δὲ εἰσείδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος 10
 καὶ βῶσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκερτόμησε, ἐς τῶν
 Αἰγινητέων τὸν μηδισμὸν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπί-
 κοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν. 15

93. Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα
 Αἰγινῆται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτός

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aeginensis navis speculatoria; qua navi vehebatur *Pytheas*, Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Pytheam* simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus *Pytheas*, et *Aeginam* dein adductus. Iam ubi Atticam navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem proiecit. *Barbari* vero, quorumsuperfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestris exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praecipuam laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
 ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
 5 ἐπεδίωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
 τεμιστή, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ
 αὐτὸς ἦλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακα-
 κέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ ἄεθλον ἔκειτο μύριαι δραχμαί,
 ὃς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ. δεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο, γυναῖκα
 10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
 τερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
 νῆες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ 94
 τὸν Κορινθίων στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
 κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τε
 καὶ ὑπερδίσαντα, τὰ ἰστία αἰεράμενον, οἰχεσθαι Φεύ-
 γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα Φεύ-

nienses: ex singulis vero viris *Polycritus Aegineta*,
 et duo Athenienses, *Eumenes Anagyrasius*, et *Ami-
 nias Pallenensis*, is qui *Artemisiam* persecutus est.
 Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
 desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
 fuisset: nam Atheniensium triremium praefectis hoc
 imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
 positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
 vam cepisset: magnopere quippe indignati erant
 mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
 ut supra dictum est, periculum effugit: sed et reli-
 qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
 perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
 cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
 runt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse
 vela et in fugam sese proripuisse: reliquosque Co-

γούσαν, ὡσαύτως οἶχεσθαι. ὡς δὲ ἄρα Φεύγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θείη πομπῇ· τὸν οὔτε
 πέμψαντα Φαῖναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοσι. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ 10
 γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλους, λέγειν τὰδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, εἰς Φυγὴν
 „ἔωρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐταὶ ἠρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 τὰῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτίς 15
 τὰδε λέγειν, ὡς „αὐτοὶ οἶδὶ τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποθνήσκειν, ἢ μὴ νικῶντες Φαίνωνται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτόν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misisset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperti fuissent victo-

ἄλλους, ἐπ' ἐξεργασμένοις ἐλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον.
 20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν-
 τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοις
 σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρ-
 τυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ 95
 Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ἐλόγα τι πρότε-
 ρον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὲς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ
 Θουρύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἔποιε.
 5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν, οἱ παρατετάχασα
 παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρας, γένος ἑόντες
 Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
 οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
 πάντας.

Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσαντες εἰς τὴν 96
 Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

*riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro
 convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum
 venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at
 negant factum Corinthii, seque inter primos navali
 huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimo-
 nium exhibet reliqua Graecia. (95.) Aristides vero,
 Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante,
 ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem
 tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus
 qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati,
 genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam in-
 sulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant
 interfecit.*

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam
 naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

92 HERODOTI HISTOR. VIII.

χανε ἔτι εἶόντα, ἐτοῖμοι ἔσαν εἰς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλ-
 πίζοντες τῆσι περιουσίησι νηυσὶ ἔτι χρῆσθαι βασιλῆα.
 τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5
 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλεομένην Κω-
 λιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμόν, τὸν τε ἄλλον
 πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι
 καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναύηγια τὰ ταύτη
 ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον του- 10
 τῶν ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμο-
 λόγῳ, τὸ ἐλελήθει πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι Φριξοῦσι.
 τοῦτο δὲ ἐμέλλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97 Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δίδας μὴ

XCVI. 15. Φρίξουσι. Φριξοῦσι ed. Schaeff. et Borh. ex cor-
 iectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese com-
 pararunt, existimantes reliquis navibus denuo usu-
 rum regem. Sed magnam naufragiorum partem
 abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticae, cui
Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt et re-
 liqua omnia oracula quae de hac navali pugna
Bacis et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud
 quod multis ante annis de naufragiis eo loci eiicien-
 dis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod
 Graecos omnes fefellerat:

Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive po-
 tius, *remis frixurae sunt.*)

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

:(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

τις τῶν Ἰωνῶν ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἢ αὐτοὶ νοή-
 σωσι, πλώειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσαντες τὰς γε-
 φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι
 5 κινδυνεύσει, δρησμόν ἐβούλευε. Θέλων δὲ μὴ ἐπιδήλος
 εἶναι μήτε τοῖσι Ἑλλήσι μήτε τοῖσι ἑαυτοῦ, εἰς τὴν Σα-
 λαμῖνα χῶμα ἐπειρᾶτο διαχοῦν· γαυλοὺς τε Φοινικηίους
 συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὴς ἔωσι καὶ τείχεος· ἀρτέετό
 τε εἰς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὁρέον-
 10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἐπι-
 στάτο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
 μήσειν· Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὡς μά-
 λιστα ἔμπειρον ἔοντα τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
 Ξέρξης ἐποίησε, καὶ ἔπεμπε εἰς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
 15 παρευοῦσάν σφί συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam
 ipsi per se consilium caperent in Hellespontum na-
 vigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa in-
 terclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur.
 Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et
 suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gau-
 losque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro
 essent; simulque et ad praelium se comparavit, tam-
 quam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui
 quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, pror-
 sus existimabant serio illum et ex animi sententia pa-
 ratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-*
donium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum
 quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat,
 simul nuncium in Persidem misit, qui recentem
 nunciaret calamitatem. (98.) Hisce *nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅ τι θάσσον παραγίνεται θνητὸν εἶν' οὕτω
 τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
 ἂν ἡ ἡμερέων ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσούτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
 δρες διεσῳάσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
 καὶ ἀνὴρ τεταγμένος· τοὺς οὔτε νιφετὸς, οὐκ ὄμβρος,
 οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκί-
 μενον ἐνωτῶ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὲ πρῶτος δρα-
 μῶν παραδιδόι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
 τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεύτεν ἤδη κατὰ ἄλλων διεξέρ- 10
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλῃσι ἡ λαμπροδὴ-
 Φορίη, τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμη-
 99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγυγαρήϊον. Ἡ
 μὲν δὲ πρώτη εἰς Σοῦσα ἀγγελίῃ ἀπικαμένη, ὡς ἔχει
 Ἀθῆνας Ξέρξης, ἔτερεψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπα-
 λειφθέντας, ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πᾶσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
 ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
 Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
 dispositos et equos et viros in quaque diurna statio-
 ne paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
 nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
 quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
 rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
 sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
 transeunt, quemadmodum apud Graecos lampas in
 lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
 lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
 vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
 venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
 qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἑθυμίων θυμῆματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε
καὶ εὐπαθίῃσι. ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα
συνέχεε οὕτω, ὥστε τοὺς κιβώνας κατερρήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέωντο. ἀπλέτω, Μαρδόνιον ἐν
αἰτῇ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν κηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ὥς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνον γεγόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφας
ἀπικόμενος ἔπαυσε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρῶν μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην 100
ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτέων δὲ αὐτὸν δομο-
μὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑαυτὸν
ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
5 τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἴη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posterior
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem eiu-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum accusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo se-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

περγάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
 τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον μέντοι ἔφερε
 οἱ ἡ γνῶμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
 νος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
 „μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιοῦ 10
 „τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ξύ-
 „λων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
 „τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν τὸ πᾶν
 „σφι ἤδη δοκούντων κατεργάσθαι, ἀποβάς ἀπὸ τῶν
 „νεῶν περὶσσεύεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
 „οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
 „κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
 „δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύ-
 „μει· οὐ γάρ ἐστι Ἑλλῆσι οὐδεμὴ ἐκδυσίς, μὴ οὐ·

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
 Graeciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
 quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Graeciam subige-
 ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
 gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

- 20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιὴν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσης καταγελάστους γε-
 25 „νέσθαι Ἕλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τεύισι δεδή-
 „ληται τῶν πηγμάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ἔκου ἐγενάμεθα ἄν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κυ-
 „πριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδη ᾧν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἡβρα τὰ σεαυτοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δέ σοι χρή

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hinc non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 . Herod. T. IV. P. I.*

„τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυ-
 101 „ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἥσθη· πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀπακρωῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσει τουτέων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμ- 5
 βουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μετασθησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τὰδε· „Κε-
 „λεύει με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειραῖσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὡς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς
 „στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πάθός εἰσι, ἀλλὰ βουλο-
 „μένοισί σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominum millia delegero. (101.) Quibus
auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatus-
que est, Mardonioque ait, se ei, postquam delibe-
raverit, responsurum esse, utrum ex his, quae ab
illo proposita sunt, facturum sit. Postquam vero
cum Persis in consilium adhiberi solitis consulta-
vit, placuit ei Artemisiam quoque in consilium vo-
care, quippe quae etiam antea comperta esset, sola
quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, sub-
motis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam
Xerxes verba fecit: Hortatur me Mardonius, ut
hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens,
Persas et pedestrem exercitum nullius calamita-
tis, quae nobis accidisset, culpam sustinere, et
lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me
igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

„λεύει ποιέειν, ἣ αὐτὸς ἐθέλει τρήκοντα μυριάδας ἀπο-
 15 „λεξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
 „δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ με καλεῖται ἀπελαύνειν σὺν τῷ
 „λοιπῷ στρατῷ ἐς ἥθεα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοί, καὶ γὰρ
 „περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
 „οὐκ ἔῴσα πειέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ἐκότερα
 20 „ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
 „συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει τάδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
 „πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἀρίστα εἴπα-
 „σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι
 „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
 5 „λει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ κατα-
 „λιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει, τοῦτο μὲν γὰρ, ἣν καταστρέ-
 „ψηται τὰ Φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius feliciusque rebus meis consuluerō. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: *Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultantī optima dicam. Verumtamen in praesenti rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relin- quas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-*

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ᾧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δέ, ἢν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίη συμφορὴ μεγά- 10
 „λῃ ἔσται, σέο τε περιέοντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἢν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἵ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφῶν αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δέ, ἢν τι
 „πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „ληνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σύ δέ, τῶν
 „εἵνεκα τὸν στόλον ἐποίησω, πυράσας τὰς Ἀθήνας ἀπε-
 103 „λᾶς.“ Ἡσθῆ τε δὴ τῇ συμβουλίῃ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εὖ κειμένων ed. Borh. ex coniect. West.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei causa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasiss-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κέειν ἐμοί· οὕτω καταρρώδῃκει. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόβοι γάρ τινες παῖδες οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
νος μὲν ἑὸντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλείῃ. Οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τοιούτοι
5 τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὶ τῶσι ἀμφι-
κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱρεὶα
αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πῶγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
δὲς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. αἰλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολε-

CIV. 9. δῖς. τρεῖς alibi scripserat Noster.

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
certum tempus imminet, tunc antistitae templi Mi-
nervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
quod iam his apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίων, καὶ πωλεόμενον, ὠνέεται Πανιώνιος, ἀνὴρ Χῖος,
 ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅπως 5
 γὰρ κτήσαιοτο παῖδας εἶδες ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγνέων ἐπώλεις ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνοῦχοι, πίστιος ἕνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε ποιεύ- 10
 μενος ἐκ τούτων τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καὶ, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχῃ ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων χρύ-
 νου δὲ προϊόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Σιέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στρατεύμα τὸ Περσικὸν ὄρμα
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἐὼν ἐν Σάρδεσι, ἐμβαῦτα
 καταβάς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν

bello captum et venumdatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus cunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-
 motimus*, quum nescio cuius negotii caussa in My-

Μυστήν, τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέε-
5 ται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνούς δὲ, ἔλε-
γε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχει ἀγαθὰ· δεύ-
τερα δὲ οἱ ὑποσχενόμενος ἀπὲρ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
ποιήσει, ἢ κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην ὥστε
10 ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
μίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὥς δὲ ἄρα πανοικίῃ
μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „ὦ πάν-
„των ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν
„βίον κησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
15 „ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
„ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδοκέες τε θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen,
esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi
agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; me-
morans primum, quantam prosperitatem per illum
esset consecutus; deinde promittens, se rependendae
gratiae caussa ingentibus beneficiis illum cumulaturo-
rum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset.
Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens
conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit.
Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Her-
motimus* habuit, tum vero his verbis eum adfatus
est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniqui-
sissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut
ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis
meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur
me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem
tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:*

„λήσειν οἷα ἐμῆχανῶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μιον δίκαιον χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δὲ οἱ ταῦτα ὠνείδισε, ἀχθέντων τῶν παί- 20
 δων ἐς οἶκον, ἠναγκαζέτο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐαυτοῦ παί-
 δων, τεσσέρων ἐόντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δὲ, ἐποίηε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμοτίμος. 25
 107 Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἑφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγένετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος 5

at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
quam a te repetam, non est quod conqueraris. His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 specfum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfecto, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.

(107.) *Xerxes* postquam filios suos *Artemisiae*
 commisisset *Ephesum* ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta aequaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex *Phalero* abduxe-

βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆ-
 γον ὀπίσω ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχειος εἶχε ἕκα-
 στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεί.
 ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστήρος πλώοντες οἱ βάρβαροι,
 10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἔδο-
 ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ
 μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες,
 ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ᾠρέοντες οἱ Ἕλληνες 108
 κατὰ χώραν μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἤλπιζον
 καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον ἑδόκειόν τε ναυμαχή-
 σειν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
 5 ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἑδό-
 κει ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν
 οὐκ ἐπέϊδον διώξαντες μέχρι Ἄνδρου. ἐς δὲ τὴν Ἄνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, *ad Helle-
 spontum revertentes*, pontes custodituri ut regi ad
 transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zosterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
 toria in mare prominent, naves has esse putantes,
 procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
 quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
 rursus sese coniunxerunt, cursumque continuarunt.
 (108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eod-
 em in loco manentem conspicientes, existimabant
 naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
 pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnand-
 um sese comparabant. Postquam vero abiisse naves
 cognovere, tunc ocysus persequi illas decreverunt.
 At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad
 Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

ἀπικόμενοι, ἐβουλεύοντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλωεῖν ἰδέως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτην γνώμην ἐτίθετο, λέγων· ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεῖη ἀπολαμφθεῖς
ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρῶτο ἂν ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν· ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προσχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ἐπίσω
Φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἢ στρατιὴ διαφθαρέεται. ἐπι-
χειρόντι δὲ αὐτῶ καὶ ἔργου ἔχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἷά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν 20
τε καὶ κατὰ ἔθνος, ἥτοι ἀλισκομένων γε, ἢ πρὸ τού-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, *per insulas navigando classemque
etiam nunc persequendo, rectā ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
mitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeretur in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promove-
ret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros*

669, 31.

του ὁμολογεόντων· τροφήν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπίτετον
αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσας·
25 ἑατέον ὧν εἶναι Φεύγειν εἰς ὃ ἔλθοι Φεύγων εἰς τὴν ἑω-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα· ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσκει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν 109
εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγότες πε-
ριμημέκτεον, ὁρμέατό τε εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πλῶειν καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγέ σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
ρεγενόμην, καὶ πολλῶν πλέω ἀκήκασα τοιάδε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugâ pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerrime sciebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τάδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ὄντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάστα- 15
 „λον· ὃς τά τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίεετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ αἰγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρὲν ἡμῖν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες, ἡμέων τε αὐτῶν ἐπι- 20
 „μεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετῶν· καὶ τις οἰκίην τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἔχέτω, παντελέως

*ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam,
 et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero,
 postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam,
 repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugien-
 tes viros ne persequamur! Nec enim nos haec
 perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt
 unum virum simul Asiae et Europae imperare,
 impium illum et nefarium; qui sacra et profana
 pariter insuper habuit, et simulacra deorum ever-
 tit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et
 compedes in illud deiecit. At nunc, quum bene res
 nostrae habeant, maneamus in Graecia, et no-
 strum ipsorum familiarumque nostrarum curam
 geramus; et aedes suas quisque reficiat, et se-
 menti faciendae sedulo det operam, postquam*

„ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 „πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι εἰς τὸν Πέρσας·
 ἵνα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνῃ πρὸς Ἀθηναίων πά-
 ρος, ἔχῃ ἀποστροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμι- 110
 στοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένους εἶναι σο-
 φός, ἐφάνη ἑὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπί-
 στευσε σιγαῖν, εἰς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκῆτης αὐτῖς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

*barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere
 in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec
 ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
 in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus
 adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet:
 quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec di-
 cens Themistocles, decepit Athenienses: at illi mo-
 rem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea
 sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus
 consilii erat repertus, facile dictis eius parvere. Post-
 quam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo
 deinde viros cum navigio dimisit, quos confisus erat,
 etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros
 mandata ad regem deferenda, quorum in numero
 iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-*

- ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπεμψέ με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „ἄνθρωπος δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτα-
 „τος, φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σοὶ βουλομένους ὑποῦργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ
 „γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζομαι.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημήναντες, ἀπέπλων ἐπίσω.
 111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφίσι ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδιώ-
 κειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νῆας, μήτε ἐπι-
 πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσαντας τὸν πόντον, τὴν
 Ἄνδρον περικατέατο, ἐξελέειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἀν-
 δριοὶ νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδωσαν· ἀλλὰ προϊσχυομένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicin-
 nus exscendit, et haec apud Xerxem verba fecit:
Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator
Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et
sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem
Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, co-
hibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes,
et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc
largum per otium revertaris licet. His nunciatis,
 retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium clas-
 sem Barbarorum ulterius persequendi aut in Helle-
 spontum navigandi ad rescindendos pontes, *An-*
drum circumsederunt, expugnare eam molientes.
 Primi enim ex insulanis Andrii fuerunt a quibus pec-
 uniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

γον τίνδε, ὡς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑαυτοὺς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα.“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὡς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθή-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 ἔοντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑαυτῶν ἀδυναμείης τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω.“
 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπολιόρχεοντο. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*, quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos*
magnos deos secum habentes, Persuasionem et
Necessitatem, quare utique dare illos oportere
pecunias; ad haec illi responderunt, *merito magnas*
et; opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
diis; caeterum Andrios tenuem incolere terram
et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
eam habitare, Paupertatem et Impotentiam; et,
quum hosce deos Andrii possideant, non datuos
eos pecuniam: numquam enim potentiam Athe-
niensium superiorem fore ipsorum impotentiā.
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-*
mistocles vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητηρίους λόγους, αἵτε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων
 ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους
 ἐχρήσατο· λέγων, ὥς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, 5
 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαι-
 ρήσει.“ λέγων ὦν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα
 παρὰ Καρυστιῶν τε καὶ Παρίων· οἱ πυθνανόμενοι τὴν
 τε Ἀνδρον, ὥς πολιορκέοιτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμι-
 στοκλῆα, ὥς εἴη ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δει- 10
 σαντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ
 ἄλλοι ἔδωσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δεκέω δὲ τινας
 καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Κα-
 ρυστίοισι γε οὐδὲν, τούτου εἵνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ
 ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι, 15
 διέφυγον τὸ στρατεύμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquas insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfacerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae caeteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Themis-

Ἄνδρου ὀρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτῶν ἐκτίετο
λάβη τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
6 μερίσαι τε ἀμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἔαρι περᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο
ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς
Φωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλίην· καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
πεζόν, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab in-
sulanis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) *Xerxes* autem cum suis, paucos post na-
valem pugnam dies moratus, eâdem qua venerat
viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum
erat comitari regem, nec vero esse opportunum anni
tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in Thes-
salia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum ad-
gredi. Ut vero in *Thessaliam* pervenere, ibi *Mar-*
donius primum Persas omnes, quos Immortales vo-
cant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic enim
se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatos selegit, et millenarium equitatum;
tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam
peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

114 HERODOTI HISTOR. VIII.

δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
εἶδεά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
συνείδεε πεποιημένον. ἐν δὲ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
ρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ
δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἦσαν
τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἑσσοτες. ὥστε σύμπαντας τριή-
114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππεῦσι. Ἐν δὲ ταύτῃ 20
τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ
Λεωνίδεω Φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῆται· ὃς
ἐπειδὴ κατέλαβε εὐῶσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum noverat. In horum autem numero plerique genere Persae fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi. Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mardonio selectus, simul cum equitibus, numerum trecentorum millium compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardonius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum ex Delphis adlatum est Lacedaemoniis, iubens illos satisfactionem a Xerxe repetere pro caede Leonidae; et, quidquid ille dedisset, accipere. Itaque ocyus praeconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἔλθων εἰς ὅψιν τὴν Ξέρξῃ, ἔλεγε ταῦτα·
 „ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σὲ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλειῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι Φόνου δίκας,
 „ὅτι σφέων τὸν βασιλῆα ἀπέκτενας, ῥυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρυστεῶς Μαρδόνιος, δεικ-
 νὺς εἰς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφί Μαρδόνιος ὅδε δί-
 15 „κας δώσει ταιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὴ, δεξάμενος τὸ ῥῆθὲν, ἀπαλλάσσετο.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσ-
 σεράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὥς εἶπαι. ὅκου δὲ παρευόμενοι γινώσκει, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν τοιούτων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσπέων·

otum Xerxis prodiens, haec dixit: Rex Medorum!
Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactio-
nem abs te postulant quod regem ipsorum inter-
fecisti, qui Graeciam erat servaturus. Ad haec
 ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum
 forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans
 ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis da-*
bit, qualis eis digna est. Et praeco, accipiens di-
 ctum, reversus est.

(115.) Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia reli-
 cto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et qua-
 dragesimo quinto die ad locum, ubi traiecerat fre-
 tum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus par-
 tem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicum-
 que locorum erant, et apud quoscumque homines,

το. εἰ δὲ καρπὸν μηδὲνα εὗροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δενδρέων τὸν Φλοιὸν πέ-
 ριλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δέν· ταῦτα δ' ἐποίησεν ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς
 δὲ καὶ νοσέοντας αὐτέων κατέλιπε, ἐπιτάσσων τῇσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνεν τε καὶ
 τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιο- 15
 νίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἐνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπικὼν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηήξι,
 ἀπαιτέοντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἀνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fru-
 ctuum invenissent, gramen e terra enatum, et decer-
 ptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
 quam sylvestribus destrecta manducaverant folia, ni-
 hilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis
 et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere
 interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere relique-
 rat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, man-
 dato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thes-
 salia, alios in Siri Paeoniae, alios in Macedonia reli-
 querat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet,
 currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non rece-
 pit. Nam Paeones, qui illum Thracibus tradiderant,
 repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a
 superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

674, 82.

λεὺς γῆς τε τῆς Κρησιτικῆς, Θρήϊξ, ἔργον ὑπερφυῖς
 ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δου-
 λεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὐρος τὴν Ροδόπην,
 5 τοῖσί τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφί θυμὸς ἐγέ-
 νετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
 Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινεῖς πάντες, ἐξ ἑόντες,
 ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ τὴν αἰ-
 10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὥς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπὶ-117
 κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇ-
 σι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδιάς οὐκ
 εὖρον ἔτι ἐντεταμέναις, ἀλλ' ὑπὸ χαιμῶνος διαλελυμέ-
 5 ναις. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτία τε πλέω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
 Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dixe-
 rat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in su-
 periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
 filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
 rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
 do illos incesserat belli spectandi; cum Persa mili-
 tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
 dierunt; oculos eis pater istam ob culpam effodit:
 et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
 ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
 Hellespontum navibus traicientes *Abydum* petie-
 runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
 sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
 piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ἔδον ἐλάγχων· οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιέοντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέον-
 118 ται ἐς Σάρδις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων, ἀπί-
 κητο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοί-
 παρήσι διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνῃ ἐπι-
 τρέπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβάς, ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τήν· καὶ δὴ, μᾶλλον γὰρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρωματος ἐπεόντων συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς 10
 δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα, εἶρεσθαι βῶσαντα τὸν κυ-
 βερνήτηα, εἴ τις ἐρτί σφι σωτηρίῃ. καὶ τὸν εἶπαι· „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui supererat periere, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus Εἶονem ad Strymonem fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse,
 qui eum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero
 conscensa Phoenissa nave in Asiam traiecisse; in tra-
 iectu vero a vehemente impetuosoque vento *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magno numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 eum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis

„σποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμὶν, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι „Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γάρ
 „οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρία.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν ἐς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξης,
 ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δω-
 ρήσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νό- 119
 στου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρέθη ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, *Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur.* Quae audientem *Xerxem*, aiunt, dixisse: *Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur.* Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. *Xerxem* vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aureâ coronâ donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec de *Xerxis* rediva temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista *Xerxi* governa-

120 HERODOTI HISTOR. VIII.

τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρήσι γνώμῃσι μίην
οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆται βασιλῆα τοιόνδε· 5
τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κοί-
λην νῆα, ἔοντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους
τῶν δ' ἐρετέων, ἔόντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πλῆ-
θος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ὁ
μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρεώμενος ἅμα 10
120 τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. Μέγα
δὲ καὶ τόδε μαρτύριον· Φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπί-
σω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδηρα, καὶ Ξεινίην τέ σφι
συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκη τε χου-
σέω καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοὶ γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρώτον
ἐλύσατο τὴν ζώνην Φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin
mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in
mare ciecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
satis constet, *Xerxem* in reditu *Abdera* venisse, et
hospitium contraxisse cum *Abderitis*, eosque aureo
acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut solī
quidem *Abderitae* narrant, (quod mihi parum fit
probabile) primum apud illos, ex quo *Athenis* pro-
fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

676, 42.

αἰδείη ἑών. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἄβ-
δρα ἰδρυται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνος, ὅθεν

10 δὴ μιν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελεῖν 121

τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρῶ-

τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροβίνια, ἄλλα τε, καὶ

5 τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμόν ἀναβεῖ-
ναι, ἥπερ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν

δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,

διεδάσαντο τὴν λήην, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπερψαν εἰς
Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-

10 τήριον νηὸς, ἑὼν μέγας δυωκαίδεκα πηχέων· ἐστή-
κε δὲ οὗτος τῇ περὶ ὁ Μακεδῶν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.

Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἐπει- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
quam *Strymon* aut *Eïon*, ubi illum aiunt navem con-
scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare Andrum non po-
tuisent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio*-
rum agro *Salaminem* redierunt. Ibi primum *primitias*
praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in *Isthmo* dedica-
retur, quae mea adhuc actate superfuit; altera ad *Su-*
nium, tertia *Aiaci* in ipsa *Salamine*. Deinde *praedam*
inter se diviserunt, et *Delphos* miserunt *primitias*; e
quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
co posita est ubi aurea *Alexandri* *Macedonis* statua.
(122.) Postquam *Delphos* *primitias* miserunt Graeci,

ράτεον τὸν Θεὸν κοινῇ, εἰ λαλάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστά
 τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν παρ' Αἰγινήτων δὲ, οὐκ ἄλλα ἀπαίτεε
 αὐτοὺς τὰ ἀριστηία τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίης. Αἰ- 5
 γιῆται δὲ πυθόμενοι, ἀνέβησαν ἀστέρας χρυσεύς, οἱ
 ἐπὶ ἰστού χαλκίῳ ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 τὰκω τοῦ Κροίσου κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς ληΐης ἔπλων οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμόν, ἀριστηία
 δάσοντες τῷ ἀξιώτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πό-
 λεμον τοῦτον. ὥς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων ἐνθαῦτα πᾶς
 τις αὐτέων ἑαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψήφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δοκέων ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεζέ-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci; virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commeruisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

- πιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἐμουνούντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοισι ὑπερεβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλώνοντων ἐκάστων ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀκρίταν,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβρώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφάτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτίμηθη, πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαιμόνα
 ἀπίκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστηία μὲν
 οὖν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 δεξιότητος, Θεμιστοκλέϊ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἔδωκόν τε αὐτῷ μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαν-

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia : Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit : verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii ; protinus post haec Lacedaemonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemoniæ*, et eximio honore adfecerunt. Nam Eurybiadi quidem primum decrevere praemium, oleagineam coronam : prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistoceli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterea curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπιδόντα τρι-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οἵπερ ἱππέες κα-
 λέονται, μέχρι οὐραν τῶν Τεγεατικῶν. μῶνον δὲ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέ- 15
 125 πεμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπίκητο ἐς τὰς
 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων, ἐνείκει τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπιζὺν προφέρειν, ὥς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἑαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὗτ'
 „ἂν ἐγὼ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimo qui Spartae erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosequuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc Timodemus,
 Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtrectavit Themistocli; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiâ Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiâ.* Quod ubi pas-
 sim dicitare non desiit Timodemus, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuissem a Lacedaemoniis;*

10 „τιητέων· οὐτ' αὖν σὺ, ὦ ἄνθρωπε, εἰς Ἀθηναῖος.“ Ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο ἐγένετο.

Ἄρτ ἀβ α ζ ο ς δὲ ὁ Φαρνάκεος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
 λόγιμος καὶ πρόσδε εἰς, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιϊκῶν καὶ
 μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἐξ μυριάδας στρατοῦ τὸν
 Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
 5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὀπίσω πορευόμενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· αἶτε Μαρδονίου τε
 χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
 οὐδέν κω κατεπεύγοντος ἤκειν εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
 οὐκ ἐδικαίου, ἐντυχὼν ἀπεστεῶσι Ποτιδαϊῆται, μὴ οὐκ
 10 ἐξανδραποδίσασθαι σφέας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖται, ὡς
 βασιλεὺς παρεξελθάκεε, καὶ ὁ ναυτικός τοῖσι Πέρσῃσι οἰχώκεε φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανεροῦ

nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec quidem hactenus.

(126.) Interim *Artabazus*, *Pharnacis* filius, iam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta millium millibus de eo exercitu quem *Mardonius* sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex in Asia fuit, *Artabazus* vero retrogressus circa *Pallenen* versabatur; quum *Mardonius* in *Thessalia* et *Macedonia* hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se coniungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in *Potidaeas* incidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem redigeret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum erat praetergressus, et classis Persarum a *Salamine* fugā se receperat, ex professo defecerant a Barbaris.

- ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
- 127 λίσκεε τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρκεε. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφεας εἴλε πολιορκίαν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην τὴν δὲ 5 πόλιν παραδιδῶν Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν, καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει. καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
- 128 δέες ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων στρατηγός· ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω εἶπαι, οὐ γὰρ ὦν λέγεται τέλος μέντοι, τοιαῦδε ἐγίνετο. ὅπως βυβλίον γράψειε ἢ Τιμόξεινος, ἐθέλων παρὰ 5

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam* igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspiciatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam tunc Bottiaei, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus fuerant eiecti: quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicae genti tradidit, eique Critobulum Toronaeum praefecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere. (128.) Hac expugnata, curam omnem *Artabazus* in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de proditione egit Timoxenus, dux Scionaeorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non possum, nec enim memoratur: sed postremo res accidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

679, 30.

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον,
 τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιελίξαντες καὶ πτε-
 ρώσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον.
 10 ἐπαΐστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδιδούς τὴν Ποτί-
 δαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον,
 αἵμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαίη-
 τιν τὸν ὦμον. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὁμιλος,
 εἷα Φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τοξεύμα
 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρα-
 τηγούς· παρὴν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμα-
 χίη. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλέξαμένοισι τὸ βυβλίον,
 καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ κατα-
 πλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἶνα-
 20 κα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. περί. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timo-
 xenum, epistolam circum sagittae crenas circum-
 volvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de
 quo inter eos convenerat, emittebant. Sed proditi-
 tionis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Ar-
 tabazus, sagittâ versus destinatum locum emissâ, a
 scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et
 adcurrrens hominum turba, ut fieri in bello solet,
 vulneratum circumstat; qui sagittamprehendentes,
 ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces de-
 ferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus
 socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctorem-
 que cognoverunt proditionis, visum est eis crimine
 proditionis non implicare Timoxenum, civitatis Scio-
 nacorum gratiâ, ne in posterum omne aevum pro-

νον αἰεὶ προδύται. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπαΐστος
 129 ἐγεγόνει. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόνει-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρεβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν εἰς τὴν Παλλήνην. ὡς δὲ
 τὰς δύο μὲν μοίρας διοδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό 5
 λοιποὶ ἔσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρὶς τῆς θαλάσσης μεγάλῃ, ὅση
 οὐδαμὰ κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινο-
 μένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθεί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπισταμένους οἱ Ποτιδαῖῆται ἐπιπλώ 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαιῖται τῆς τε ῥηχὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τὸδε, ὅτι τοῦ Ποσειδέωνος

ditores esse existimarentur Scionaei. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in Pallenem pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus accidat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos Potidaeatae navigiis persecuti interemerunt.
 Causam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque Persarum, hanc fuisse aiunt Potidaeatae,

15 ες τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέβη-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοί περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
δοκεῖσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος εἰς
Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμ-
ψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπρηξαν.

Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξεω περιγεγόμενος, ὡς προσέ- 130
μιξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά
τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθησε εἰς
Ἀβυδὸν, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
5 πρῶτος συνελέγετο εἰς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖντες ἐπε-
βάτευον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
Βαγαίου, καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ
τούτοις καὶ ἀδελφιδέος, αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
impia facinora admiserant: quam caussam illi ex rei
veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artaba-*
zus in Thessaliam ad Mardonium reduxit. Haec igi-
tur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
fugâ ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumae hye-
mavit. Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
convenire, ubi etiam pars navium hyemaverat. Pro-
pugnatorum maior pars Persae erant et Medi: du-
ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-
Herod. T. IV. P. I.

ρου, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προή- 10
 σαν ἀνατέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδείς·
 ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην
 μὴ ἀποστῆ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
 οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλευσεσθαι ἐς
 τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχόρῃσιν σφι τὴν ἐωυτῶν φυλάσ- 15
 σειν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπέδιωξαν φεύγον-
 τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
 τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ Θυμῷ,
 περὶ δὲ ἐδόκειον πολλὸν κρατῆσειν τὸν Μαρδόνιον. ἐόν-
 τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλευόντο εἴ τι δυναίατο 20
 κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ ᾠτακούσκειν.
 131 ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρῆγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
 ληνας τό τε ἕα γινόμενον ἡγεῖρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
 si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
 eos quisquam ad ulterius progrediendum coge-
 bat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
 deficeret: habebant autem naves, unā cum Ionicis,
 trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
 moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
 quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
 gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
 Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
 ra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
 existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
 quidem consultabant si quid mali adferre possent
 hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant
 quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerenda-
 rum. (131.) *Graecos* vero et ver adpetens excita-

Θεσσαλίῃ ἐὼν. ὁ μὲν δὲ πεζὸς οὕτω συνελέγτο· ὁ
 δὲ ναυτικός ἀπίκητο εἰς Αἴγιναν, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ
 5 ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ
 Μενάρεος, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Ἱππακρατίδεω, τοῦ
 Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀνα-
 ξανδρίδεω, τοῦ Θεαπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χα-
 ερίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτά-
 10 νιος, τοῦ Εὐρυφῶντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδή-
 μου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου,
 τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρης οἰκῆς τῶν βασιλέων.
 αὗτοι πάντες, πλὴν τῶν θυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδεω
 πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλεῖς ἐγένοντο
 15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγει Ξανθίππος, ὁ Ἀρί-
 φρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο εἰς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. θυῶν. ἐπὶ corrigit nonnulli.

vit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris
 quidem Graecorum exercitus nondum erat co-
 actus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves nume-
 ro centum et decem. Dux et *imperator classis* erat
Leotychides, ex altera regum familia; cui pater
 fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui maiores, Hip-
 pocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus,
 Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus,
 Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles,
 Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus,
 Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxime
 post Leotychidem commemoravi, reges fuerant
 Sparta. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*,
 Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginae
 adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν
 Ἑλλήνων· οἱ καὶ ἐς τὴν Σπάρτην ὀλίγα πρότερον του-
 τέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν
 Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ται σφι γεόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ
 Χίου τυράνῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλεύοντες δὲ ὡς
 φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνὸς τῶν
 μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ ἐόντες, ὑπεξέσχον
 ἐκ τῆς Χίου, καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε ἐς τὴν Αἰγίαν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶ-
 σαι ἐς τὴν Ἰωνίην· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγισ μέχρι
 Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι,
 αὐτὲ τῶν χώρων εὐοῖσι ἐμπείροισι, στρατῆς τε πάντα
 πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξῃ καὶ 15
 Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes
 Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in
 numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi
 inter se coniuraverant, omnino septem numero, de
 interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero
 patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consi-
 lium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se rece-
 perunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aegi-
 nam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navi-
 garent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum*
 usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant
Graeci, quum et locorum essent imperiti, et ho-
 stilium copiarum omnia esse plena existimarent.
 Samus autem eis aeque longe atque Herculis co-
 lumnæ abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nec

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι, καταρρώδηκός τις τοὺς δὲ Ἕλληνας, χρηζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατωτέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειν.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δῆλον· Μαρδό- 133
νιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμώμενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπία γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
5 χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἶά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι. ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέγεται· δοκέω δ' ἐγώ γε περὶ τῶν παρόντων προφημάτων, καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς 134
τε Λεβαδείαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

Barbari, metu perculti, ultra Samum versus occidentem navigare auderent; nec Graeci, quamvis sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita quae in medio utrorumque erant, ob illorum metum in tuto fuerunt.

(133.) Dum Graeci Delum navigant, *Mardonius* adhuc in Thessalia in hybernis fuit. Unde quum institueret movere, ad *consulenda oracula* misit virum genere Europensem, cui nomen erat *Mys*; dato homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorumcumque oraculorum explorare effata posset, ea consuleret. Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirmare equidem non possum; nec enim memoratur: sed misisse eum puto, de rebus praesentibus, non de aliis, consulturum. (134.) Hunc Myn constat et Leba-

τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον
καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκίων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστή- 5
ριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο
μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο· ἔστι δὲ, κατὰ
περὶ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱεροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι· τοῦτο
δὲ, ξυῖνόν τινα καὶ οὐ Θηβαίων χρήμασι πείσας, κα-
τεκοίμησε εἰς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαν-
τεύεσθαι αὐτόθι, διὰ τόδε. ἐκέλευσέ σφας ὁ Ἀμφιά- 10
ρεως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ἐκότερα βούλονται ἐλέ-
σθαι τουτέων, ἐαυτῷ ἢ ἅτε μάντι χρεῖσθαι, ἢ ἅτε συμ-
μάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν
εἶλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ
135 αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι. Τόδε δὲ θῶμά μοι μέγισ- 15
τον γένεσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν

CXXXIV. 7. ἱροῖσι. ἱμπύροισι corrigunt viri docti, praeter rem.

deam venisse, ibique mercede corrupto viro indige-
re, ad Trophonium descendisse; et Abas item per-
venisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas venis-
set, non modo Ismenium Apollinem consuluit;
ubi, sicut Olympiae, ex victimis responsa dei pe-
tuntur; verum etiam, homine externo (non Theba-
no) pecuniâ corrupto, in Amphiarai templo perno-
ctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud
consulere, hanc ob causam. Editio responso iusserat
eos Amphiaras, duorum utrum vellent eligere, ut
aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio,
altero autem abstinerent: et illi hoc elegerant, ut
armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli
homini Thebano fas est in illius templo pernoctare.
(135.) Istud vero, quod narrant Thebani, maxime

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κίεταί
δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ. ἀγχατάτω
Ἀκραϊφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεί τε παρελθεῖν
τὸν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἔπεισθαι οἱ τῶν ἀστῶν ἀλ-
ρετοὺς ἀνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραφόμε-
10 νους τὰ θεσπίειν ἔμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντιν
βαρβαρῶ γλώσση χραῖν· καὶ ταὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεισθαι ἀκούοντας βαρβαρῶν
γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χηρῶνται τῷ
παρεόντι πρῆγματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαρκάσαν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφήτου γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρὴ μὲν

mihī mirum accidit. Eundem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoi Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceret]
comitatps cum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone

136 HERODOTI HISTOR. VIII.

γλώσση χρᾶν· συγγραψάμενον δὲ, οἵχεσθαι ἀπιόντα εἰς Θεσσαλίην.

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρης 5 ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγγόνει Ἀμύντης ὁ ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὲ ἐκ βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυθόμενος ὅτι πρόξενός τε εἷη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε τοὺς 10 γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκειε μάλιστα προσκτῆσθαι, λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis, discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum responsis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*, Amyntae filium, Macedonem; partim quoniam adfinitate huic iuncti erant Persae; Alexandri enim sororem Gygaecam, Amyntae filiam, Bubares Persa habuit in matrimonio, ex qua natus est Asiaticus Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna urbe Phrygiae Alabandis donavit cum redditibus inde percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum* Mardonius misit, quod audivisset, hospitem Atheniensium eum esse et bene de illis meritum. Hac enim maxime ratione se sibi adiungere posse Athenienses existimavit, quos audiverat non minus numerosum, quam fortem, esse populum; et quas mari clades

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κα-
τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
σης κρατήσιν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν' περὶ τε ἐδόκεε πολλὸν
εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθε οἱ τὰ πρή-
γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
20 μαχον τὸ Ἀθηναῖον οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος
ἔπεμπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν
Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοὶ, Γαυάνης τε καὶ
5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
videbatur esse superior: atque ita res suas rebus
Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Per-
diccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes,
Aëropus, et Perdiccas, *Argis* in Illyriorum fines
profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
doniam transgressi, Lebaeam oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλέϊ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βούς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμα- 10
σι, οὐ μόνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτάτω ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ Θητός Περδίκκῃ, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ ταῦτό τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν 15
ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, ὡς εἶη τέρας, καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς Θη-
τας, προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυ-
τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπολα-
βόντες, οὕτω ἐξέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ
περὶ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον 20
ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γεγόμενος· „Μι-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos pas-
cens; alter, boves; natu minimus, *Perdiccas*, mi-
niores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, ino-
pes pecuniae, non solum populus: itaque regis uxor
ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis
pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam
consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc ita ac-
cidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim
subiit illius animus, esse hoc prodigium, quod ad
magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos
mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi
responderunt, *postquam promeritam accepissent*
mercedem, velle se excedere. Ibi tunc rex, mercedis
mentionem audiens, quum forte per caminum solis
lumen in conclave incideret, divinitus mente captus,

„σθὲν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι“ δεί-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας
 τὰδε· „Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς“ περιγράφει
 τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον· περιγρά-
 ψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὴ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων,
 οἷόν τι χοῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων
 ὁ κτώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀποδλέοντας.
 5 ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
 solem monstrans. Et Gauanes quidem et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus*, ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavi-
 mento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 ceptus radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluvijs, cui posteri horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvijs,

τοὺς ἱππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ, ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου
 ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον 15
 οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκου Ἀλέξανδρος
 ὧδε ἐγεγόνει. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκέτεω· Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus fluxit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque prope *hortos* qui dicuntur *Midæ*, Gordiae filii: quibus in hortis sponte nascuntur *rosæ*, quarum unaquaeque sexaginta folia habet, et quae odore praestant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aëris intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac regione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur Perdicca *Alexander* ortus est hisce progenitoribus. Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit Alcetam; Alcetae pater fuit Aëropus; Aëropi pater, Philippus; Philippi, Argaeus; Argaei pater, Perdic-

5 κης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγεγόνει μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξ-
ανδρος ὁ Ἀμύντεω.

Ὡς δὲ ἀπίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδ- (1)
„νιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε,
„Μαρδόνιε, ποίεε. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλέσθων αὐτοὶ, ἣν τινα ἂν
„ἐθέλωσι, ἔοντες αὐτόνομοι· ἰρά τε πάντα σφι, ἣν δὴ
„βούλονται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνέρθωσον, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐνέπρησα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει
„μοι ποιεῖν ταῦτα, ἣν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λεῖ ἀχταιρεόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλαισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuere Alexandri,
Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus Alexander
Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athe-
nienses! Mardonius haec dicit. Nuncius mihi a
Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam
omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu
hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde,
et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque
voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia,
quae ego cremavi, tu illis instaura, si modo socie-
tatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi
nuncius advenerit, necessario haec exsequi me
oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vo-
bis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

„ αἰοί τε ἐστὲ ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἶδετε μὲν γὰρ
 „ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα· 15
 „ πυκνῶνθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμὲ εὐῶσαν δύναμιν·
 „ ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλῃσθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ
 „ περ ὑμῶν οὐδεμὴ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἄλλη
 „ παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν βούλησθε παρισεύ-
 „ μεναι βασιλεῖ, στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θῆεν δὲ 20
 „ αἰεὶ περὶ ὑμῶν αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρέ-
 „ χει δὲ ὑμῶν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „ τη ὠρμημένου. ἔσθε ἐλεύθεροι, ἡμῶν ὁμαιχμίην συνθέ-
 140 „ μεναι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταῦ-
 (2) „ τα, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐντείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. 25
 „ ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εὐσεύσης ἐξ
 „ ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμαίβοιτε.

*tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidi-
 stis enim copiarum Xerxis multitudinem et res ge-
 stas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum: ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vinceretis, (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam speratis) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes, terrā privari vestrā, et perpetuo in periculo de salute vestra versari: sed componite bellum. Potestis autem praeclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contractā. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam: nec enim nunc*

- „προσχερίζω δὲ ὑμέων, πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνάρξω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἰοίσι τε ἑσόμενοισι τὸν πάντα χρόνον
 30 „πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούσδε. καὶ γὰρ
 „δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεὶρ
 „ὑπερμήκης. ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα
 „προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων, ἐξαί-
 „ρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κεκτημένων. ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεὺς
 „γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας
 40 „ἀπιεῖς, ἐθέλει Φίλος γινέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

*primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem
 vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Per-
 spectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo
 bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri
 posse intelligerem, numquam ad vos huiusmodi
 cum sermone venissem. Est enim Regis potentia
 plusquam humana, et manus supra quam dici po-
 test longa. Quare nisi propere foedus cum eo inie-
 ritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci
 cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui
 prae reliquis omnibus sociis maxime in via expo-
 siti estis, semperque soli perdimini, quippe ter-
 ram incolentes quae prae cæteris veluti inter duas
 acies media interiecta est. At morem gerite! Ete-
 nim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus
 vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans,
 amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-*

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἦκειν Ἀλέξανδρον εἰς Ἀθήνας, εἰς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς ὁ Φεας χρεὸν ἐστὶ ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφῶν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπανεμείναν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι πείσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἀγγελὸν ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὧν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι
- 142 Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐωυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) *Lacedaemonii* vero ut audire *Alexandrum* *Athenas* venisse persuasurum *Atheniensibus* ut foedus cum *Barbaro* faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatiis esse ut ipsi cum caeteris *Doriensibus* a *Medis* et *Atheniensibus* *Peloponneso* eiiciantur, vehementer timerunt ne cum *Persa* societatem *Athenienses* contraherent, et propere legatos *Athenas* mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in senatum) introducerentur. Expectaverant enim *Athenienses* et moras traxerant, bene gnari rescituros *Lacedaemonios* venisse a *Barbaro* nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam *Lacedaemoniis* declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem *Alexander* fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „Ἡμέας δὲ ἔπεμψαν Λακεδαιμό-
 „νιοι δεησομένους ὑμέων, μήτε νεώτερον ποιεῖν μηδὲν
 5 „κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „μον Φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν
 „δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν ἐνεκα, ἐγεί-
 „ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βου-
 10 „λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγέ-
 „νετο· νῦν δὲ Φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „λως τε, τούτων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „σύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ρώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῆς. l. 12.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. πάντων.

cupientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: Miserunt nos Lacedaemonii petitueros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Graecis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de causis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis:
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis temporibus
 palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello
 Herod. T. IV. P. I. K

146 HERODOTI HISTOR. VIII.

„θόμεβα, καὶ ὅτι καρπῶν ἑσπερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τούτων δὲ
 „ὑμῖν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „λονται γυναῖκας τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀχρηστοὶ οἰκε-
 „τέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ὁδε συνεστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δῶν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτων
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ· τύραννος γὰρ εἶν, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ
 „περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς Βαρ- 25
 „βάριοις ἐστὶ οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν.“ Ταῦ-
 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι πολλαπλῆσιν ἐστὶ τῷ Μήδῳ δυνάμεις ἢ περ

*premini, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermone
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixerunt. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

- „ἡμῖν ὥστε οὐδὲν δέει τοῦτό γε ὀκνεῖν. ἀλλ' ὅμως,
 5 „ἐλευθερίας γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ
 „δυνάμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας
 „πειρῶ ἀναπεῖθειν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπαγ-
 „γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ
 „ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μή
 10 „κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμ-
 „μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
 „ἥρωσι· τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίην ὅπιν ἔχων, ἐνέπρησε τοὺς
 „τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
 „γους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίneo Ἀθηναίοισι· μηδὲ
 15 „δοκέων χρηστὰ ὑποσχεῖν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε.
 „οὐ γὰρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
 „παθεῖν, ἐντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inseruiendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, τάδε· „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κατὰ ἀνθρώ-
 „πῆιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἶκατε, ἐξεπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρυ-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος, οὔτε χώρα κάλλει
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρειν, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλοιμεν ἂν μηδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύον- 10
 „τα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μῆδ' ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν Θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκῆ-
 „ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec
 quum Alexandro Athenienses respondissent, ad La-
 cedaemonios sermonem converterunt his verbis:
Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris
nos societatem contrahamus, id vero admodum
humanum est. At turpiter utique hoc videmini
vereri; quum, quo pacto animati sint Athenien-
ses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia
usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertili-
tate ita praestans, ut eā acceptā vellemus cum
Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem.
Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id
faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum
quidem, et maxime, deorum simulacra et templa
cremata et solo aequata: quorum facinorum ne-
cessario, quibuscumque modis possumus, poenam

- 15 „μαῖλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῶ ταῦτα ἐργασαμένῳ.
 „αὐτῖς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν εἶν ὁμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσ-
 „σον, καὶ θεῶν ἰδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεά
 „τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
 „ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
 20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
 „μηδαμᾶ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρῃ. Ὑμέων μὲν-
 „τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
 „προεΐδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέ-
 „ψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
 25 „ρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω,
 „ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς
 „οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
 „γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
 here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
 Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
 guam et deorum sedes et sacra communia habea-
 mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
 rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
 tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
 supererit Atheniensium, numquam nos cum Xerxe
 societatem inituros. Vestram autem providam
 erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
 rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
 trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
 quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
 hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
 molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
 sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
 ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὰν
 „τάχιστα πύθῃται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν 30
 „τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὧν παρεῖναι ἐκεῖνον
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβωθῆσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτίην.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η΄.

barus et terram nostram invadet, simulatque ei fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occurramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso, Spartam redire legati.

FINIS LIBRI OCTAVI
 HISTORIARUM HERODOTI.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὥς οἱ ἀπανοστήσας Ἀλέξανδρος 1
τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμνη, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκου δὲ ἐκά-
στοτε γίνοντο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσα-
5 λίης ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπραγμένα μετέ-
μελε οὐδὲν, πολλῶ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν·

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER NONUS.

CALLIOPE.

(1.) ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ, ut ei Alexander, Athenis re-
versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere ma-
turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
adsumtis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπροέπεμψε τε Θώρηξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξεα
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανεροῦ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ παρευόμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιεῖν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵπερ καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ριγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμεῖς παραινέομεν, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἅπαντα τὰ κείνων βουλευμάτων. πέμπε χρήματα ἐς
 „τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc Mardonium *Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σὰ φρονέοντας ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπαίετο, ἀλλὰ οἱ δεινὸς τις ἐνέστακτο ἡμερος τὰς Ἀθή-
 νας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἔοντι ἐν
 5 Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
 τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τε τῇσι νηυσὶ
 αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἵρεσις ἐς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατήην, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequentur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes. (3.)* Haec illis suadentibus *Mardonius*
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensurum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero *in Atticam* per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) *Athenis* quum esset *Mardonius*, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui easdem Atheniensibus condiciones propo-

δὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθημευσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτε-
 ρον ἀπέστελλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ Φιλίας 5
 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης,
 ὡς δοριαλάτου εἰούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ
 εἰούσης ἤδη ὑπ' ἐωυτῶ. τούτων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε
 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ
 τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βου-
 λευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκεε ἀμεινον
 εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφί Μουρυχίδης προ-
 φέρει, ἐξενεῖκαι εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὴ ταύτην 5
 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα πα-
 ρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα ἐάουδανε. Ἀθηναῖοι
 δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἱ τε ἐκ τῆς βουλῆς,
 καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδια κα-
 τέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλασπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quam-
 quam enim iam antea minime amicas Atheniensium
 acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, spe-
 rans illos stolidâ superbiâ abstitutos, quum bello
 capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset
 potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem
 misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, expo-
 suissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus,
 Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi vi-*
deri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis
propositam, de eaque ad populum referrent. Hanc
 ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardo-
 nio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuis-
 set. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum
 qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δεα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ Φορύβου ἐν τῇ
Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθη-
ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυ-
νὴ γυναικὶ, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδου οἰκίην
15 ἦσαν αὐτακέες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅδε. ἕως μὲν προσδέκοντα ἐκ τῆς
Πελοποννήσου στρατὸν ἔξεν τιμαρῶσόντά σφι, οἱ δὲ
ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ
5 σχολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπικὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπέξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαίμονά τε
ἐπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
κεδαιμονίοισι ὅτι περιῖδον ἐμβαλόντα τὸν βαρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescii-
viscent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
hortatae invicem, et alia aliam prèhendens, ultro
aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
lapidibus obruerunt. (6.) *Athenienses* vero hac ra-
tione in *Salaminem* traiecerant. Quousque expecta-
bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
que in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mar-
donius, contra ipsos movens, iam in Boeotia esse
diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis,
quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἡγίασαν εἰς τὴν Βοιω- 10
 τίνην· ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφί' ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
 σης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἄμυ-
 νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὥς καὶ αὐτοὶ τινὰ ἀλέωρην εὕρησον-
 7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν
 χρόνον, καὶ σφί' ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
 τὰ τοῦ Θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφί' τὸ ἐν τῷ
 Ἴσθμῳ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ αἰπύκοντο εἰς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ 5
 ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἔκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
 λους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ
 7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες
 (1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν
 „ἀποδοιδῷ· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
 rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis
 Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
 denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
 nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
 quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
 dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
 celebrantes, maximique faciebant rem divinam cu-
 rare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant,
 isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
 venerunt, secum etiam Megarensium et Plataensium
 ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
 modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-
 nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
 ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-*

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χάριν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ δίδόναι, τὴν αὖ
 „αὐτοὶ ἐλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταινέσαμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεό-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμέων οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εὖν, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς παῖ- 7
 „σαν ἀρρώδιην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φέως, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditi- que, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7. 2.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τείχος ὑμῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἔστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποίεσθε· 25
 „συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃν ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτὴν, προδιδώκατε, περιιδέτε τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῶν μηνίουσι· οὐ γὰρ ἐποίησατε ἐπιτηδέως. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῶν ἐκέλευσαν ὑμῶν ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκάμβῃ ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ δὴ γὰρ ἡμάστομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρας ἐπιτηδεύατόν ἐστι ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα,
 „ἀναβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστε-
 „ραίῃ, ἐς τὴν ἐτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίηον,
 „ἐξ ἡμέρας ἐς ἡμέραν ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 „χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

*mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem
 rationem habetis Atheniensium: et, postquam vo-
 bis nobiscum convenit occursuros vos Persae in
 Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atti-
 cam invadentem non prohibuistis. Habent igitur
 in praesentia Athenienses quod vobis succenseant:
 nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut
 ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barba-
 rum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeo-
 tiam in tempore non occupavimus, est quidem no-
 stra in terra opportunissimus ad praelium facien-
 dum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis,
 ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc
 postero die in sequentem, atque ita usque in decimum
 diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Inter-
 ea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-*

πάντες Πελοποννήσιοι· καὶ σφι ἦν πρὸς τέλος. οὐδ' ἔχω
εἶπαι τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνης εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποίησαντο μὴ
μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποίησαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον
Ἀθηναίων ἐτι δεέσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὶ-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔτετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλως καταρρώδηκτες τοὺς Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑπακρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τητέων ἐγένετο τρόπος τοιόσδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσιος μελλούσης ἵσσεσθαι, Χίλεος, ἀνὴρ Τε-
γεήτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξένων, τῶν
5 ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. αἰκούσας δὲ ὁ Χίλεος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

mum munire pergebant, et opus iam proxime finem
erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Ma-
cedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati
sint quo minus Medorum partes amplecterentur Athe-
thenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam
aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum
habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheni-
ensibus existimarunt : quando vero in Atticam venit
Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus
etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) Ad extremum vero, ut et responsum legatis
Lacedaemonii, et milites Atheniensibus auxilio
mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei
quo ultimam apud ephoros audientiam habituri le-
gati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima
prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud La-
cedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem,

„Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἔοντων μὴ
 „ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καὶ περ τεί-
 „χεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτεύεται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἴσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δό-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπυγμέ-
 νοισι ἀπὸ τῶν πολιῶν, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλωτῶν, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυν ἡγεμονίῃ Πλειστάρ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito,
 haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori!*
Si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum
Barbaro contraxerint societatem; valido licet
muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae
apertae sunt Persae, quibus intrare in Pelopon-
nesum possit. At morem Atheniensibus gerite,
priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. (10.) Cuius audito consilio,
 illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis lega-
 tis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quin-
 que millia emiservunt *Spartanorum*, adtributis cui-
 que septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleom-
 broti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex
 Lacedaemoniorum *Pleistarchus*, Leonidae filius;
 sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψίος. Κλεόμβροτος γάρ, ὁ Παι-
 10 σανίῳ μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῇν ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δαίματαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βιοὺς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 τος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τὸδε· θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 15 σῇ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ
 ἑαυτῷ Παισανίης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριέος, ἀνδρὰ
 οἰκίης ὄντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Παισανίῃ ἐξε-
 λυύβεσαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάττεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τάδε·
 5 „Τμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῆδε μένοντες,
 „Τακίνθιά τε ἄγετε, καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleombrotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita discesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in coelo. Collegam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*, Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.) Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedaemonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I. L

„συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικούμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „ῥητέϊ τε συμμάχων, καταλυσάμενοι δέ, ἤλα γὰρ δὴ
 „ὅπως αὖ δύναται. καταλυσάμενοι δέ, ἤλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν αὖ ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὁκοῖον αὖ τῇ ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίῃ. Ταῦ-
 „τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 „ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ, ὡς 15
 „οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δέ,
 „ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν· ὥστε ἐν θώματι γενομένοι, ἐπο-
 „ρευοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· συν δέ σφι, τῶν περιό-
 „κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὀπλῖται

et ludicra agitis, prodentes socios : Athenienses
 vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti,
 cum Persa pacem component quocumque modo
 poterunt. Pace autem cum illo conciliata, mani-
 festum est socios nos regis fore: et cum Persis
 militabimus, contra quamcumque terram nos illi
 ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale
 sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum
 legati dixissent, responderunt ephori, interposito
 iureiurando, profectum esse exercitum, viderique
 iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus
 peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξείνους) vo-
 cabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt
 quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cogno-
 verunt, demirati factum, ipsi quoque abire matu-
 rarunt, illos insequentes : et cum ipsis profecti sunt
 etiam ex periœcis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 τῶντὸ τοῦτο ἐποίεον. Οἱ μὲν δὲ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον 12
γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
τὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
κῆρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἀριστον, ἐς
5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
σχίσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεὶ τε ἀπικέ-
το ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τὰδε: „Μαρδόνιε, ἐπεμψάν
„με Ἀργεῖοι, φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
„ληλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰσι
10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βο-
„λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὲ, εἶπας ταῦτα, ἀπαλλάσσι-
το ὀπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ 13
Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρῶν μὲν νυν ἡ πυθέσθαι,
ἀνεκώχρεε, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι

tam habitantibus) selecta quinque militum millia.
(12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse
Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
exercitum cum Pausania Spartâ egressum esse, prae-
conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
[*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι καὶ οὔτε ἐπήμεινε οὔτε ἐσυνέετο γῆν τὴν 5
 Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ πάντος τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν
 σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λό-
 γον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausaniῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ,
 βαλεῖν, ὑπέξεχώρει, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ,
 εἰς τὴν οὐρανὴν τῶν τειχεῶν ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν
 ἱερῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ 10
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἢ χῶρη ἢ Ἀττι-
 κή, εἴτε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι
 μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους
 ἴσχειν. ἐβουλεύετο ᾧν, ἐπαναχωρήσας εἰς τὰς Θήβας,
 συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιλίην, καὶ χῶρην ἵππασίμη. 15
 14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπέξεχώρει. ἥδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐ-

enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, co-
 gnoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et
 Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat,
 sperans progressu temporis illos in conditiones pro-
 positas consensuros. Postquam vero eis id non per-
 suasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis
 Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus
 aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis
 his omnibus et solo aequatis, priusquam Pausanias
 cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā ex-
 cessit. Excessit autem hac caussa, quod neque equi-
 tati opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus
 foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset,
 ubi eum pauci etiam homines possent transitu pro-
 hibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope
 urbem sibi amicam acie decernere, in regione equi-
 tati opportuna. (14.) Ita igitur Mardonius Atticā

697, 1.

τῷ ἦλθε ἀγγελίῃ προδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἔκειν ἐς
 Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
 τα, ἐβουλεύετο, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
 5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἤγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος
 προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. ἐς
 ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνον-
 τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκητο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
 τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη, ὡς αἰέες εἶσαν οἱ Ἑλ-
 ληνες ἐν τῷ Ἴσθμῳ· οὕτω δὴ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
 κελέης. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσ-
 5 χώρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἠγέοντο
 ἐς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Τανάγραν. ἐν Τανά-
 γρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum suspicor* : ἀγγελίῃ, πρέδωμον ἄλλην στρα-
 τιν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei prae-
 cursor, nuncians alium exercitum *Megara* venisse,
 mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri
 posse ut hos primum capiat, conversum agmen ver-
 sus *Megara* duxit: et praemissus equitatus iam *Me-*
garicam incursavit terram. Estque haec *Europae* re-
 gio longissime occidentem versus sita, in quam per-
 venerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero
 nunciatur *Mardonio*, frequentem *Graecorum* exerci-
 tum in *Isthmo* esse. Itaque retroducens per *Dece-*
leam iter fecit: *Boeotarchi* enim finitimos arcessive-
 rant *Asopiorum*, qui ei viam monstrarunt *Sphenda-*
leas ferentem, atque inde *Tanagram* : ubi quum per-
 noctasset, postero die *Scolon* pergens, in finibus
 fuit *Thebanorum*. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίη ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
Θηβαίων, καὶ περ μηδίζοντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὓς τι
κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι ἐθέλοι,
κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
τάπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθραίῳ, παρὰ Ὑσιᾶς· κα-
τέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτον
ἐποιέετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέ-
τῳπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
γῆνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος 20
μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

(XV. 11. στρατῷ. *Alii στρατοπέδῳ, castris.*

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
tui exstruere, quod et sibi, si praelium committenti
minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
praeter Hysias, usque ad Plataeensium fines, secun-
dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
eâdem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-
ginus* Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magni-
fico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquâ-
ginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὔτοι ἔποντα. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θηβῃσι.
 Ταῦτα δὲ ἤδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
 μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
 μενῷ. ἔφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπο
 Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
 5 βαίων ἀνδρας πενήκοντα· καὶ σφειῶν οὐ χωρὶς ἑκατέ-
 ρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ
 ἑκάστη. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρ-
 σῃν τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἰρεσθαι
 αὐτὸν ὀποδαπὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρ-
 10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ὁμοτραπέζος τε μοι
 „καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς
 „ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ἵνα καὶ προειδῶς αὐτὸς
 „περὶ σεωυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρᾶς

vocavit. Et vocati accepere conditionem; celebra-
 tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
 Iam quæ his adiiciam, ea ex *Thersandro* audiui,
 cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
 Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
 ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
 tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
 vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem, sed
 in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
 locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
 Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
 Graecâ linguâ loquentem, quæsisse ex ipso unde es-
 set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam hæc dixisse: *Quoniam igitur et mensæ et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meæ sententiæ; quo etiam tu, re ante

„ταύτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδευόμενον; του- 15
 „τέων πάντων ὄψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος,
 „ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὴν Πέρσῃν λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ 20
 „τοῖσι μετ' ἐκείνῳ ἐν αἴνῃ εἶναι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τὰ ταῦτα εἶπαι „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ,
 „ἀμῆχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι ἑβέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. 25
 „ἐχθίστη δὲ ὁδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολ-
 „λὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατεῖν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in castris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium, brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam videbis superesse. Haec dicentem Persam largas profudisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem, respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet, et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent. Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est: nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet. Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequimur vero ducem, necessitate constricti. Est autem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-

Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδε πρὸς ταῦτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρὸ-
30 τερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιήν, καὶ συνεσέβαλον
ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μοῦνοι δὲ Φωκῆες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γάρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἀπίξιν τὴν ἐς Θήβας
ὑστερον, ἦλθον αὐτέων ὀπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμοκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱπ-
10 πίας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἐαυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audiui, et praeterea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi prae buerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum inviti cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas Mardonius ve-
nit, advenere ex illorum numero mille, duce Har-
mocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, Mardonius missis equitibus iussit illos

ἐπὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρὴν ἡ ἵππος ἀπα-
 σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
 τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
 τικοντιῖ σφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τὸ αὐτὸ
 τοῦτο. Ἐνθα δὲ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραί- 15
 κε, λέγων τοιαύδε· „ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι
 „ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι πρόσπτα θανάτω
 „δῶσιν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
 „κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινα ὑμέων χρεὸν ἐστὶ γε-
 „νέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ, ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυ- 20
 „νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
 „φθαρῆναι αἰσχίστῳ μύθῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων
 „ὅτι ἐόντες βαρβαροὶ ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρρα-
 18 „ψαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππεῖς,
 ἐπεὶ τέ σφέας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπολεῦν

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percrebuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic

5 τες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καὶ κου
 τες καὶ ἀπῆκε· καὶ οἱ, ἀντίοι ἕστασαν, πάντη συστρέ-
 10 ψαντες ἑαυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦ-
 τα οἱ ἵπποται ὑπέστρεψον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες
 τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὤρων πρὸς
 αἰλέξῃσι τραπομένους, δείσαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 10 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· (ὡς γὰρ σφι
 ἐνετείλατο Μαρδόνιος) οὐτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἴ τι αἰκῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλα-
 σαν οἱ ἵπποται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαρσέετε, ᾧ Φωκέες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἑόν-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglo-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem Mardonius misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„Θύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ
 „οὐ νικήσετε οὔτε ὦν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ
 Φωκίων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμον ἦλθον, ἐν ταύτῳ
 ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πε-
 λοποννήσις, τοῖσι τὰ ἀμείνῳ ἀνδανε, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες
 ἐξίοντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίουν λείπεσθαι τῆς ἐξό-
 δου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὴ ὦν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερη- 5
 σάντων τῶν ἱρῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται
 ἐς Ἐλευσίνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφι
 ἐκαλλιερέετο, πρόσω ἐπορεύοντο· Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐ-
 τοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ
 ἐν Ἐλευσίνι. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτῆς ἐς Ἐρυ- 10
 θράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ

*lum: nam beneficiis neque me neque Regem vince-
 tis. Et haec quidem, ad Phocenses quod adinet,
 ita gesta sunt.*

(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Peloponnesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, aequum non censuerant, ad bellum proficiscentibus Lacedaemoniis, domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nunciarunt victimae, profecti omnes, *Eleusina* venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul *Athenienses*; hi enim, postquam e Salamine traiecerant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Erythras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciveruntque Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe-

στρατοπεδευομένους, Φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
το ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώωνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδίον, πέμπει εἰς
αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
εὐδοκίμεων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ
τέλεια προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπεκάλεον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ
χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγίνετο
τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὧν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
5 πιεζόμενοι ἐπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων
κῆρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
(quem *Macistium* Graeci vocant) illustris vir apud
Persas, Nisaeum habens equum, aureo freno et aliis
ornamentis nitentem. Ibi, ut Graecis adpropinqua-
runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
locum maxime impetum facerent equites. Quum
igitur ab invadente equitatu premerentur Megaren-
ses, praekonem miserunt ad duces Graecorum; qui

„Μεγαρέες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοί εἶμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μοῦνοι,
 „ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ ἐς τόδε λιπαρήν τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μὴ τινὰς ἄλλους πέμψετε δια-
 „δόχους τῆς τάξεως, ἵστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Πausanίης δὲ
 ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐβε-
 λονταί ἵεναι τε ἐς τὸν χῶρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διά- 15
 δοχοι Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχῆγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παρόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθράς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

ubi ad illos venit, haec ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ó socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, híc stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Haec quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, equi alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti praeerat *Olympiodorus Lamponis filius*. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graecos, qui ad *Erythras* aderant, stationem ceperunt. Qui quum

τας προσελάμενοι. μαχομένων δέ σφρων ἐπὶ χρέον,
 5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
 ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
 ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγῆσας δέ,
 ἴσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσιέεται τὸν Μασίστιον. πε-
 σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκίεατο· τὸν τε δὴ
 10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτεί-
 νουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐπισκιάστω γὰρ οὗ-
 τῷ ἐντὸς θώρακα εἶχε χρύσειον λεπιδωτὸν· κατύπερθε
 δὲ τοῦ θώρακος, κιβῶνα φοινίκεον ἐνδεδύκει. τύπτοντες
 δὲ ἐς τὸν θώρακα, ἐποίηεν οὐδέν· πρὶν γε δὴ μαθῶν τις
 15 τὸ ποιούμενον, παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
 σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθες
 τοὺς ἄλλους ἱππείας· οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ
 τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρησίους τε γινόμε-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
 iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
 tum faciunt equites, Masistii *equus*, prae aliis emi-
 nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
 posteriores pedes erectus, *excutit Masistium*. In
 collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
 et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
 terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
 tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indu-
 tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
 thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
 aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
 ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
 Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
 tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem,

νης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γενόμενον. ἐπεὶ τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσων. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνε-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλεα
 προσελαύνοντας τοὺς ἱππείας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβῶσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ περὶ ἅπας
 ἐβῶθεε, ἐν τούτῳ μάχη ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δὲ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσεπόλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὧν

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus con-
 verteretur turma et paululum retro veheretur, id
 quod agebatur non animadverterant. Ubi vero resti-
 terunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo
 esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intel-
 ligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem
 auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi vide-
 runt iam non amplius turmatim, sed simul omnes
 adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advo-
 carunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, in-
 terim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad
 soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec
 auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo suc-
 currit, iam rursus horum vim equites non susti-
 nuere, neque eis contigit mortuum auferre, sed
 praeter eum multos etiam alios de suis amisere. Igitur
 ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

702, 77.

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύαντο ὅ τι χρὴ εἶη ποιεῖν·
 ἐδόκει δὲ σφι, ἀναρχίης εὐσύης, ἀπελαύνειν παρὰ
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐταὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμε-
 5 νοι ἀπλέτω· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτὴν κατεῖχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου. μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτά-
 του παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλείϊ· οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροὶ τρέπω τῷ σφετέρῳ, ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλ- 25
 λουσιν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐβάρσθησάν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θείης
 5 ἄξιος, μεγάλῃς εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt prosecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuum *Masistium* honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, currui impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-

Herod. T. IV. P. I.

M

ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφοίτεον θηρο-
 μένοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξε σφι ἐπικαταβῆναι
 εἰς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χῶρος ἐφαίνετο πολλῶ ἰὼν ἐπι-
 τηδεώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιῆκος τοῦ
 Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐυδρότερος. ἐς τοῦτον δὴ 10
 τὸν χῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίνην, τὴν ἐν τῷ
 χώρῳ τούτῳ ἰούσαν, ἔδοξε σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι,
 καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ
 τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπαρείης τοῦ Κιθαιρώνος παρὰ
 Ὑσιᾶς εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσ- 15
 σοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίνης
 καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ
 26 ὅχθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac
 caussa illud ita circumdlexerunt, quoniam vulgo
 milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium*
 frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt
 ad Plataeas descendere, quum intellexissent *cam-*
pum Plataensem et alias ob caussas et ob aquae
 copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunio-
 rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur
 campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat,
 descendendum sibi, ibique rite dispositis castra lo-
 canda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Cithae-
 ron montis radices praeter Hysias in Plataensium
 agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope
 Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum,
 partim in tumulis haud ita editis, partim in pla-
 nitie, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi
 tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ἀθισμὸς Τεγεατέων
 τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔχιν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξεως ἐκ τῶν συμ-
 „μάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πε-
 „λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν
 „καὶ Ἰώνων τῶν τότε ὄντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „σαντες ἐς τὸν Ἴσθμὸν, ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι·
 „τότε ὦν λόγος Ἵλλον ἀγορεύσασθαι, ὡς χρόν ἐῖη τὸν

verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus. Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixerunt: Nobis semper hic locus,
 quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
 butus est, in omnibus expeditionibus, quas iun-
 ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
 moria susceperunt; et id quidem ab eo inde tem-
 pore, quo Heraclidae post Eurysthei obitum,
 in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
 honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
 Quo tempore nos cum Achaeis, et cum Ionibus
 qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
 egressi, castra opposita habuimus castris illorum
 qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
 publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλ- 15
 „λοντα· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν αὖ
 „σφέων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μouno-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξέ τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκια ἐπὶ
 „λόγῳ ταιῶδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίῳν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώϊα·
 „ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σεσθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατὸν τε ἐτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμάχων ἐβελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡρό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε εἶναι καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμounομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:*
*„Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

„πονησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
 30 „διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ
 „ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. Ὑμῖν μὲν νυν,
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, δίδόντες
 „αἴρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
 „τοῦ δὲ ἑτέρου Φαμὲν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν.
 35 „κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
 „ἀπηγμημένου ἔργου, ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
 „την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχαν-
 „τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
 „ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
 40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους.
 „οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
 „οὔτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus,
 ut alterum semper cornu ducamus quoties com-
 munis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur,
 Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem
 damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque
 vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere conten-
 dimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic
 et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud
 vero quod commemoravimus factum, sunt etiam
 alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum
 obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa
 praeclara praelia adversus vos, Spartani, multa-
 que item adversus alios fecimus. Quare aequum
 est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum
 cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim,
 tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae

- 27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεατῆς
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροισι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ, ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρῷόν
 „ἐστὶ, εἴοσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρῶτοις εἶναι ἢ Ἀρκάσι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἴσθμῳ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνομέ-
 „νους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοῖατο Φεύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μῦνοι ὑποδεξά-
 „μενοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλαμεν, σὺν κείνῳσι
 „μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκειος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi causa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoriâ bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Areadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaeis imminentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportatâ cum illis victoriâ de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ αἰτά-
 „φους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελεῖσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσίνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσ-
 20 „βαλούσας κατὰ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι
 „Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλείπομεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ
 „τι προέχει τούτων ἐπιμεμνήσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔόντες, ὧτοὶ νῦν ἂν εἴεν Φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔόντες Φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νυν ἔργων ἄλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ
 „ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

*Polynice contra Thebas profecti, ibique vita
 functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis
 illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in no-
 stra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a no-
 bis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim
 a Thermodonte fluvio in terram Atticam incur-
 sionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nul-
 lis fuimus secundi. Sed enim nil adtinet, harum
 rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes
 fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores;
 et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque,
 de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem,
 si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen
 multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque
 gessimus; at propter unam certe Marathoniam
 viotoriam digni sumus hoc honore, atque aliis*

„καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις· ὅτινες μούνοι Ἕλληνας δὴ μου-
 „ρομαχῆσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περικυνησάμεθα, καὶ ἐνίκησαμεν ἔθνη ἐξ τε
 „καὶ τεσσαράκοντα. ἄρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τᾶξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἀλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιαύτῳ τᾶξις εἴηκα στασιάζειν πρέπει, ἀρτιοί
 „εἰμεν πειθεσθαι ὑμῖν· ὡς Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδεύατατον ἡμεῶς εἶναι εἰστάναί, καὶ κατ' οὐστinas.
 „πάντη γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγείσθε δὲ ὡς πεπισσόμενων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 „βοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβρωσε ἅπαν τὸ στρατόπε-
 „δον Ἀθηναίους ἀξιωματικότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἢ περ
 „Ἀρκάδας. οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερβαλόν-
 „το τοὺς Τεγεῆτας.

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnauimus, tantamque rem adgressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportauimus. Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respondissent, universus Lacedaemoniorum exercitus adclamauit Atheniensibus, digniores illos esse qui cornu praecessent, quam Arcades. Atque ita Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ἄδὲ οἱ ἐπιφοιτῶντές τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἕλληνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισχίλους, ἔοντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσαν ψилоὶ τῶν
 10 εἰλωτέων πεντακισχίλοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκάστον ἐπτά τεταγμένοι· προσεχέας δὲ σφι εἶλοντο ἐστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας, καὶ τιμῆς εἴπκα καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πενηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχί-
 15 λιοι· παρὰ δὲ σφι εὗροντο παρὰ Πausανίῳ ἐστάναι Ποτιδαιητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρόντας τρηκοσίους. τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυνῶνιοι τρισχίλιοι· τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
 20 τοὺς, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies* (ad *Plataeas*), quum eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dextrum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, septem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum *Spartani Tegeatis* tribuerunt, et honoris caussa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter armati. Post hos locati *Carinthiorum* quinque millia: qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent *Potidaeatae* qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti. His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti; tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii* octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεητέων διηκόσιοι· ταυτέων δέ, Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· ταυτέων δὲ ἐχόμενοι, Φλιάσιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι· ταυτέων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25 ταυτέων δέ, Ἀμπρακητέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν· ταυτέων δὲ ἐχόμενοι, Παλέες οἱ ἐκ ΚεΦαλληνῆς διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινητέων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30 λιοι. εἶχοντο δὲ ταυτέων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτέων 29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλίται· συνάπαντες ἑόντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ἑκτὰ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei* et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii* mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi *Hermionensibus* locati *Eretrienses* et *Styrenses* sexcenti; post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Ampraciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et *Anactorii*, numero octingenti; hisque proximi *Palenses* ex Cephallenia ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille; tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi *Athenienses* stabant, laevum cornu tenentes, numero octies mille; quibus *Aristides* praeerat, Lysimachi filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartanorum adtributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes, tricies octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες ἑπτὰ. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσούτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἑόντων ἑπτὰ
 περὶ ἕκαστον ἄνδρα καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 ἐς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἑὸν ἄνδρα, πεντα-
 κόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν, ψιλῶν
 μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑνέα χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοις, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπιέων τοῖσι πα-
 5 ρεῦσι ἔξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γὰρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter* vero *armatorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum ve-
 ro Lacedaemoniorum et Graecorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armatorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπιδέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν
 ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
 Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
 δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκῆδυσαν
 Μασίστιον, παρήσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
 Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
 ῥέοντα. ἀπικόμενοί δὲ, ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδο-
 νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
 δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πληθεῖ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
 τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγεή-

XXXI. In edit. Iungerm. Gal. et Gron. h. l. pro Cap.
 XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
 Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
 error quum correctus sit a Wesselingio, eo factum est,
 ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
 Capitum sive Sectionum in edit. Wess. Schaef. et Borh.
 et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
 praeferunt superiores editiones. Larcherus caput XXX.
 et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
 mero cum ed. Gron. consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
 genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
 igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

(31.) *Barbari* cum *Mardonio*, postquam finem
 fecerunt parentandi *Masistio*, quum cognovissent
Graecos ad Plataeas esse, ipsi quoque ad *Asopum*,
 qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, *Grae-*
cis in hunc modum oppositi sunt a *Mardonio*. Con-
 tra *Lacedaemonios* locavit *Persas*; qui quidem,
 quum illos multitudine longe superarent, non solum
 plures in ordines locati, sed *Tegeatis* etiam oppositi

τας. ἔταξε δὲ οὕτω ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεήτας. ταῦτα δ'
 ἐποίει, Φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ
 Λεπρεήτας τε καὶ Τυρινθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετρίεας, καὶ Στυρέας τε
 καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut sele-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Potidaeatas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis, item Lepreatis, Tyrinthiis, My-
 cenaeis et Phliasiis. Post Bactrios, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginetis. Proximos Sacis, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Boeotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλούς. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμήδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 25 τὰ Ἑλλήνων ἡὔξον, περὶ τὸν Παρνησσὸν κατειλημένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιήν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑόντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα- 32 λήν οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμυγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιό- 5 ῶν, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπῶν τε, καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασιῖες καλεόμενοι, μαχαίροφόροι· οἵπερ εἰς Αἰγυπτίων μῶνοι μάχιμοι.

Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Graecis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Graecos qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliae finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti. Mixti his autem fuere ex aliis populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Paeones, alique. Adfuere etiam ex Aethiopibus selecti, et Aegyptiorum Hermotybies et Calasyries (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt Aegyptiorum milites. Hos autem Mardo-

707, 89.

τούτους δὲ ἐτι ἑὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβί-
 10 βάσατο, ἔοντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι.
 Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὥς
 καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὧν ἠριθ-
 15 μήθησαν· ὥς δὲ ἐπικράσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗται οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνεα καὶ 33
 κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 φότεροι. Ἑλλῆσι μὲν Τισαμένος Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 5 μενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάν-
 τις· τὸν, ἔοντα Ἡλεῖον καὶ γένος τοῦ Ἰαμιδῆων Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptii
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graecorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse coniicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, Clytiades [*id est*, ex Clytii familia] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισα-
 μενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνείλε
 ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε.
 ὁ μὲν δὴ ἁμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε γυμνα-
 σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας. ἀσκέων 10
 δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν παλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμ-
 πιάδα, Ἰερωνίμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἔλθων ἐς ἔριν. Λακεδαί-
 μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρρήτους
 ἀγῶνας. Φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶν-
 το πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων 15
 τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὀρέων περὶ
 πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας Φίλον αὐτὸν προσθέ-
 σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνέτιμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦν
 μιν πολήτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum : quem Lacedaemonii civem adop-
 taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum *Tisa-*
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymnics certaminibus dedit ope-
 ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
 quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
 Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
 tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lace-
 daemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad
 gymnica, spectare responsum Tisameno editum, co-
 nati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare,
 eique persuadere ut unà cum regibus de Heraclidarum
 genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit
 multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se il-
 lis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, *si se*
in civium numerum vellent cooptare; omniumque

20 δόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ ὃ οὐ." Σπαρ-
 τῆται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ
 μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δει-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατεύματος, καταΐνεον μετιόντες. ὁ δὲ, γνούς τετραμ-
 25 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέεσθαι τούτοις
 μόνοις, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑαυτοῦ Ἥγιον
 γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοις τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὥς εἰκάσαι βασιλῆην τε καὶ πολιτήην,
 αἰτεέμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεῖ γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προτείνατο τῆς βασιλῆϊς τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptæ, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Quæ repudiata condi-
 Herod. T. IV. P. I. N*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπίοντων, ὥς ἐμαί-
νοντο πολλῶ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὲ ὑποστάν-
τες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνεται, ἥϊσαν δῶσαντες οἱ ταῦ-
τα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρέων αὐτοὺς τετραμ- 10
μένους, Φᾶς, „ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσῃν τὰ βού-
λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες εἰς στενὸν, κα-
35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέον-
το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ
συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω
δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
σαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκατα- 5
φέρει. μῦθοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντως. πάντων *suspiciatus sum opportuisse.*

tionem postquam digressi sunt Argivi, quum multo
etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita
demum in conditionem a Melampode propositam
consentientes, adierunt eum, id quod ille postula-
verat daturi. At tunc ille, mutatam videns horum
sententiam, aucta cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius*
Bianti tertiam regni partem traderent, non esse
se illis morem gesturum. Et Argivi, in angustias
adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.
(35.) Pari modo etiam Spartani, quum Tisamenum
sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius
postulatis concesserunt. Quae postquam ei Spartani
indulserunt, ad quinque maximas reportandas victo-
rias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, ope-
ram suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt au-
tem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

τήτησι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, εἶδε ἐγόνοντα·
εἷς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ
ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεάτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος·
20 μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν
Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰσθμῷ ὕστα-
τος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους
γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε
ἀγώνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενός, 36
ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλα-
ταιίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱερά,
αἰμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἄρ-
5 χουσι, οὗ.

Μαρδονίῳ δὲ, προθυμομένῳ μάχης ἀρχεῖν, οὐκ ἐπι- 37

XXXV. 11. Ἰσθμῷ. Ἰθώμῃ corrigunt viri docti, et sic ed.
Borh.

tani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [sive rectius, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpretes sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) Mardonius vero, quum cuperet initium

τῆδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά·
καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱεροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων
Ἥγησιστρατον, ἄνδρα Ἡλείῳ τε καὶ τῶν Τελλιαδέων
ἔοντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῇ- 5
ται λαβόντες, ἔδθησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολ-
λά τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε
τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
δηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμηχανάτο ἀνδρείοτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅπως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδός, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐωυτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpassi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminebat poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευό-
μενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζό-
μενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημέ-
νων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θά-
20 ματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὀρέοντας τὸ
ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καὶ κείνον οὐ δυναμένους
εὗρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὰν Λακεδαιμονίους, κα-
ταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐῶσαν οὐκ ἀρθμήν Λακεδαιμο-
νίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὕγιῆς δὲ γενόμενος, καὶ προς-
25 ποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείης
Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ
συνήντικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημέ-
νον· ἦλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν,
καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pa-
riete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu
vero inter fruticeta latens et in statione manens: at-
que ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus,
tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstu-
pefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimi-
diatum pedem viderent humi iacentem, hominem
autem non possent reperire. Postquam igitur hoc
modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit,
quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis.
Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit;
et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedae-
moniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit
odium in Lacedaemonios conceptum: captus est
enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et in-
terfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὑστέρων ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσω-30
πῶ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐβύετό τε, καὶ
προθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
τοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων εἰσὶ Ἑλλήνων
(εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἑαυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον,
Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπὶ ῥέοντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
γνωμένων πλεύων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑσπυος, ἀνὴρ Θε- 5
βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
θαράωνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπὶ ῥέουσι οἱ Ἕλληνες
αἰεὶ ἀνά πᾶσαν ἡμέραν, καὶ ὡς ἀπολαμβάνοιτο συχνούς.
39 Ἡμέραι δὲ σφί ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὅκτω,
ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ· ὁ δὲ, μαθὼν

accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
ciebat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

(38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspicem
habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
nenter autem novae sociorum copiae in castra conflu-
rent Graecorum, numerusque illorum in dies auge-
retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithae-
ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσιν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιβαιρωνίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμφθέν-
τες δὲ οἱ ἵππεται, οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑπὸ ζυγιά τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευσαν, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἄσπῃ
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλό-
μενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ ταῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *saucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Boeoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehebant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacescentes Graecos: sed neutri flu-

νων, δέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον
τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
λα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

10

- 41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
ἐγένετο τούτων. ὡς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντι-
κατημένιοις ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ
πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ
ἐδρῇ, ἐνθαῦτα εἰς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γω 5
βρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρῃ. Βουλευομένων
δὲ αὐτοὶ ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς „χρεὸν

vium traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
praeibant; deinde vero in eorum locum succedentes
Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
quo *castra castris ad Plataeas opposita* habuere,
numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
ram aegerrime ferebat Mardonius; tunc in collo-
quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
probat. Ibi consultantium duae hae erant senten-
tiae. Altera *Artabazi*, censentis *quam primum mo-*

εἷη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵεναι εἰς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τε σφί ἐσε-
 νηεῖσθαι πολλόν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι κατ'
 ἡσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιεῦντας τὰδ'
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπάγματα
 15 τούτων Φειδομένους μηδενός, διαπέμπειν εἰς τοὺς Ἑλ-
 ληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα εἰς τοὺς προεστέωτας ἐν
 τῇσι πόλεσι καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 μὲν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς προει-
 20 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμονεστέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. „Δο-
 κεῖν τε γὰρ πολλῶ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum, tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ea-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] quid futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων·
τά τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου εἶναι χαίρειν, μηδὲ 25
βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμ-
42 βάλλειν. “Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος, ἀντέλεγε οὐδείς,
ὥστε ἐκράτῃ τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
τιῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
πεμψάμενος ὦν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν
μετ’ αὐτοῦ ἑόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, εἰρώτα 5
εἴ τι εἰδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὥς διαφθερέονται ἐν
τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ
εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν αἰδείῃ
δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε·
,,Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδέν, ἢ οὐ τολμᾶτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: Quoniam vos igitur aut nihil
mostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene

„ἀλλ' ἐγὼ ἱρέω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρεὲν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῦσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τοίνυν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἔμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχει-
 „ρήσομεν διαρπάζειν ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὖνοοι ἐόν-
 „τες Πέρσησι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περιεσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἔγωγε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδάνιος εἶπε ἐς Πέρ-
 σας ἔχειν, ἐς Ἰλλυρίους τε καὶ τὸν Ἑγχέλεων στρατὸν
 οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βάκιδι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμῳδόντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίῃ
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφῳνον ἰῦγὴν
τῇ πολλοὶ πιστεύονται ὑπὲρ Λαχεσίην τε μέρος τε
τοξοφόρων Μηδῶν, ὅταν αἰσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν, καὶ παραπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, 10
ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμῳδῶν ποταμὸς ῥέει
μεταξὺ Τανάγρας τε καὶ Γλίσαντος.

- 44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνε-
σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ ἐς Φυλακὰς
ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
ἡσυχίῃ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηλικαῦτα προσελάσας ἔππευ 5
πρὸς τὰς Φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
τιω, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδί-

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
barbaricae Graiis acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
inter Tanagram fluit et Glisantem.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζητο τοῖσι στρατηγοῖσι εἰς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλά-
κων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθειον ἐπὶ τοὺς στρα-
10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὡς „ἄνθρωπος ἥκοι ἐπ' ἵπ-
που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν
παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
Φησὶ εἰς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
αὐτίκα ἔποντο εἰς τὰς φυλακάς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε
Ἀλέξανδρος τάδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραβήκην ὑμῖν
„τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μη-
5 „δένα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausανίην, μὴ με καὶ
„διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκη-
„δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἑλ-
„λην γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλω-
„μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
10 „ὦν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
duces cucurrerunt, nunciantes, *venisse hominem equo
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset.* (45.) His
auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
sunt. Quo ubi venere, haec illis Alexander dixit:
*Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolim Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non po-*

„δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶναι χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρη δὲ διαφαισκούση συμβολὴν ποιέε-
 „σθαι. καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλληχθῆτε, ὥς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἣν δὲ ἄρα ὑπερ- 15
 „βάλλεται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται,
 „λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπε-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος
 „πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ
 „βαρβαροὶ μὴ προσδεκόμενοισί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
tentia fieri: alioqui iam pridem praelio decertas-
setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
memores esse, et de me liberando cogitare, qui
Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improvviso
vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem

„δρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπήλαυνε
25 ὅπισω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρασ, ἔλεγον Πausανίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, ταύτῃ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεὸν ἔστι τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ὑμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπει-
10 „ροὶ τέ εἴμεν καὶ ἀδάεες τούτέων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρ-
„τιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπείρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροὶ εἴμεν. ἀλλ' ἀναλαβόν-

Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum
cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex Ale-
xandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille
territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam*
igitur primo mane praelium committetur, opor-
tet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos
autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus
vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis
Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Mara-
thonem cum eis congressi estis: nos vero horum
hominum nullam experientiam neque notitiam ha-
bemus; nemo enim Spartanorum cum Medis peri-
culum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu co-
gnitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos

„τας τὰ ὅπλα χρεὸν εἶναι ἰέναι ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ
 κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐάνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι τάδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ’ ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ’ ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τά περ ὑμεῖς
 „Φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέμεν μὴ ὑμῖν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ’ ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτοῖμοί εἰμεν ποιέειν ταῦτα.“ Ὡς δ’ ἤρσκει ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἥως τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὁ δ’ ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeat, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

715, 49.

τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὐτῶς καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀν-
δρες ἀριστοὶ ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαυλεσμένων
5 „ὡς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπῆλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„υσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μῖξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντὶα δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum ceperat, praeconem *Mardonius* ad Spartanos misit, haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, Lacedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magnopere vos admirantur, quod numquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed durretis donec aut adversarios perdideritis aut perieritis ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congredieremur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum*
Herod. T. IV. P. I. O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὑμῖν εἰςεύσθημεν. προσδεχόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὥς
 „δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούκοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἀρτίοι ὄντες 15
 „ποιεῖν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εἴρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. Νῦν ᾧν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε διδάξωσθε
 „εἶναι ἀριστοὶ, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσθι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ᾧν μετέπειτα μαχέσθων
 „ὑστεροί. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκέοι, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' ᾧν ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν.“ 25

facta: sed nimirum plurimum de vobis nos sefel-
lit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae
famam existimassetus, vos nobis praeconem, qui
nos provocaret, missuros esse, et cum solis
Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terro-
reque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non
priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos
eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis
vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Bar-
baris autem nos, pari utrimque numero pugne-
mus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pu-
gnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non
placet, sed satis esse iudicaveritis ut nos soli pugne-
mus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint,
hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)

Ὁ μὲν, ταῦτα εἰπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς αἱ 49
οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετέ ὀπίσω· ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρὲς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἵππότες,
ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακον-
τίζοντές τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἵπποτοξοὶ τε ἑόντες,
καὶ προσφέρεισθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
φίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλληνι-
10 κόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι· τοῖσι δὲ
ἄλλοις Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκα-
στοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκό-
μενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Graecos* misit. Et adcurrentes equites universum Graecorum exercitum incommodabant, et iacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis comminus congregi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Gargaphiam*, unde aquabatur universus Graecorum exercitus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedaemonii locati; reliqui vero Graeci, prout quique locati erant, longius aberant a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab *Asopo* arcebantur, ad eundem fontem

ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φο- 15
ρέεσθαι, ὑπὸ τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

- 50 Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
τηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐ-
τέων τε τουτέων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausανίην
ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τουτέων τοιοῦτων ἐόν- 5
των, μᾶλλον σφεας ἐπελύπε. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
ἔτι, οἱ τέ σφεων ὀπέωνες, ἀποπεμφθέντες εἰς Πελοπόν-
νησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Βουλευο-
μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλωνται
κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι,
εἰς τὴν νῆσον ἰέναι. ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibe-
bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret
exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur,
Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in
dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus
itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter haec,
aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim
illos defecerant; famulique eorum, ad subvehen-
dum commeatum in Peloponnesum missi, interelusi
erant ab equitatu, ut in castra pervenire non pos-
sent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si
eo die Persae supersederent praelium committere;
ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem sta-
diâ a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habe-

δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος.
 νῆσος δὲ οὕτω αὖν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἔπει-
 10 τα συμμίσγει ἐς τὸ αὐτό· οὐνομα δὲ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς
 τοῦτον δὴ τὸν χώρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα
 καὶ ὕδατι ἔχῳσι χρᾶσθαι ἀφθένῳ, καὶ οἱ ἰππείες σφέας
 μὴ σινοῖατο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέεσθαι τε
 15 ἐδόκειε τότε ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ἢ δευτέρῃ Φυλακῇ, ὥς
 αὖν μὴ ἰδοῖατο οἱ Πέρσαι ἐξορμεωμένους, καὶ σφέας
 ἐπομένοι ταρασσομένους οἱ ἰππόται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χώρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόη περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κει τοὺς ἡμίσεις ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

bant, estque ante urbem Plataensium. Ita insula fuerit in continente: nempe fluvius a Cithaerone monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, filiamque hanc esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in locum transferre castra constituerunt, quo et aquae haberent copiam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant, infestarentur. Movere autem placuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur et incommodarent. Deinde constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem Asopi filia Oëroë e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte dimidiam copiarum partem ad Cithaeronem mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπείωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον αἵτρα-
 τον. ὡς δὲ ἡ τε ἡμέρη ἔληγε, καὶ οἱ ἱππεῖς ἐπέπαυν-
 το, νυκτὸς δὴ γενομένης, καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερόντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὴν συνέ-
 κειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· Φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλειός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθεντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanίης δὲ, ὁρίων σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui com meatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum, tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petere
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 laeti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 nerunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ca-

λασθόμενους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἰέναι κα-
 5 τὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προΐοντας· νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν
 χαῖρον ἰέναι, ἐς τὸν συνέθηκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλ-
 λοὶ ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Πausanίῃ·
 Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδew, λοχηγέων τοῦ Πιτανη-
 τῶν λόχου, οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι, οὐδὲ
 10 ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην· ἐδῶμαξ τε ὀρέων
 τὸ ποιεύμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ.
 ὁ δὲ Πausανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ θεινὸν μὲν ἐποιεῦντο
 τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκείνον σφίσι, θεινότερον δὲ ἔτι, κείνου
 ταῦτα νενωμένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην,
 15 μὴ, ἣν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνέθηκαντο τοῖσι ἄλ-
 λοισι Ἕλλησι, ἀπάληται ὑπολειφθεῖς αὐτός τε Ἀμομ-
 φάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, rātus eum locum illos, de quo con-
 venerat, petere, Lacedaemonios etiam arma iussit
 capere, et eadem viā, qua caeteri praecessissent, pro-
 gredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores
 parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amompha-*
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitanea-
 rum, ait *se non fugiturum peregrinos, neque ultro*
ignominiam adspersurum Spartanis; miratusque
 est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori
 colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti
 indigna res visa est, imperio non obtemperare centu-
 rionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum
 Pitanetarum, quoniam ita dux illorum animatus
 esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae
 cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπιυρῶν-
το πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μόνον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατέων λελειμμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐποίουν τοιαύδε. εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτά-
χθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων Φρονήματα,
ὡς ἄλλα Φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκ- 5
νῆθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππία, ἐψόμα-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴ τε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῖνται ἀπαλλάσσεσθαι ἐπί-
55 ρεσθαί τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπί-
κετο ὁ κήρυξ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφέας
κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ ἐς νεῖκεα ἀπτιγμένους
αὐτέων τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγόρευαντο τὸν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amompharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manen-
tem; interim Athenienses haec fecerant. Quietē ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari moris
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia di-
centium, Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de profe-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania quae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi ad La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent

718, 65.

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύαναξ καὶ ὁ Πausanίης, μὴ
κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαιμονίων, οὐκ ὡς
ἐπειθον· ἐς ὃ ἐς νείκεια τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπυγμένος. νεικέων
δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
10 σι χερσὶ, καὶ τίθεις πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῃω, ταύ-
τη τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ Φεύγειν τοὺς ξεί-
νους.“ ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
νον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
15 Πausanίης ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
ζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαι τε πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ
ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφίσι. Καὶ ὁ 56
μὲν ἀπαλλάσσεται ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνα-

Euryanax et Pausanias, ne solus Lacedaemonio-
rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
pore adveniens praeco Atheniensis coram eis stetit.
Et maledictis illos incessens *Amompharetus*, am-
habus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
sito *Pausaniae*, *Hoc calculo*, ait, *suffragium ego*
fero, *non debere nos fugere peregrinos*: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem furiosum et male
sanum adpellans *Pausanias*, mox ad praeconem
Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
mandatum erat, iussit hunc, *illis quid hic agere-*
tur nunciare, *suoque nomine rogare Athenienses*,
ut ad se venirent, *et de discessu facerent quod*
ipsos vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad

κρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἡὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ
τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
Φάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆ-
ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἦσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ
τῆς ὑπωρείης τοῦ Κισαιρῶνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον 10
57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραθόντες εἰς τὸ πεδίον. Ἀμομ-
Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausανίην τολ-
μήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιέχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερέοντων δὲ τῶν σὺν Πausανίῃ,
καταδόξας αὐτοὺς ἰδεῖν τέχνη ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἦγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
tes auroraprehendit, *Pausaniās*, quum adhuc
ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
contrariā quam *Lacedaemonii* viā ihcedebant: hi
enim metu equitatus, clivos sequebantur et radices
Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, pror-
sus persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi mane-
rent, nec desererent stationem: at, ubi iam longius
progressum *Pausaniam* cum suis vidit, tunc ratus
revera illos sese deseruisse, manipulum suum arma

στῖφος. τὸ δὲ, ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε
τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολοῦντα ἰδρυ-
μένον Ἀργιοπίον τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος
10 Ἐλευσινίης ἱρὸν ἦσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἰνέκα, ἵνα, ἥν
μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφαρέ-
τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθεῖσι ὀπί-
σω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφαρέτον
παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέ-
15 κειτο πᾶσα. οἱ γὰρ ἱππότες ἐπέκειν οἶον καὶ ἐώθεσαν
ποιεῖν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κενὸν, ἐν τῷ ἐτετά-
χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσέ-
κείατό σφι.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum
agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia
progressi erant, exspectaverunt Amomphareti mani-
pulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa
locum cui Argiöpio nomen, ubi templum est Cere-
ris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio;
quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret
Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi mane-
rent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad
illos pervenerat Amompharetus, quum universus
Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites
pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum
vacuum vidissent locum, quo illi superioribus die-
bus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et
simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis insti-
terunt.

58 Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἑλλήνας ἀποιοχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χώρον ἐρημον, καλέσας τὸν Ἀθρισταῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλεῦεω, „ἔτι τί λέξετε, τὰδε ὀρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ 5
 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ
 „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους·
 „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε,
 „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιοχόμενὴν νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέο- 10
 „μεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεὶ σθεας ἔδεε πρὸς
 „τοὺς αἰψυδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι;
 „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔόντες, ἐν οὐδαμοῖσι εὐοῦσι Ἑλλήσι
 „ἐναπεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν, εὐοῦσι Περσίων ἀπέ-
 „ροισι, πολλὰ ἐκ γὰρ ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἔπει-

(58.) *Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasydium, eosque his verbis est adlocutus: Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

15 ἡ νεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεῦμην, τὸ καὶ καταρῥώ-
 „ῃσαι Λακεδαιμονίους, καταρῥώδησαντά τε, ἀποδέ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστν πο-
 20 „λιορρηγομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσε-
 „ται. Καὶ τούτων μὲν ἑτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διακτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δάσσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὲ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 εἶπας, ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάντας τὸν Ἄσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρυσκόν-
 των· ἐπιείχε τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μούρους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδίον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscet. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et reli-*

τῶν ὄχλων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὁρέοντες ὠρμημένους
διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων
ἀρχόντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίω-
καν ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κάσμι' οὐδενὶ κοσ-
μηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὔτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ 10
ἐπήϊσαν, ὡς ἀνασπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Παισαανὴς δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε· „Ἄνδρες
„Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην
„εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδιδόμεθα ὑπὸ
„τῶν συμμάχων, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ 5
„ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παραιχομένην νύκτα δια-
„δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐκτεῦτεν τὸ παικτέον ἡμῶν
„ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine, non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

(50.) Παισαανίας, quum inisteret equitatus, equitem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum nobis propositum sit certamen, qua id agitur, libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii, quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fugā se proripuerunt. Nunc igitur decretum est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet.*

- „ἀλλήλους. εἰ μὲν νῦν ἐς ὑμέας ὥρμησε ἀρχὴν ἡ ἵπ-
 10 „πος, χρῆν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθῆειν ὑμῖν νῦν
 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα κεχώρηκε, δίκαιοί ἐστε
 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν κοιφῶν ἀμυ-
 „νόντες ἰέναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 15 „ἀδύνατόν τι βοηθῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀπο-
 „πέμψαντες χάριν θέσθε, συναίδαμεν δὲ ὑμῶν ὑπὸ τὸν
 „παρόντα τάνδε πόλεμον εἰῶσι πολλὸν προθυμοτάτωσι,
 „ὥστε καὶ ταῦτα ἰσακούειν.“ Ταῦτα αἱ Ἀθηναῖοι ὡς 61.
 ἐπύθοντο, ὥρμετο βοηθῆειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 χειν. καὶ σφί' ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες
 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

let quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos. (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Graeci a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενόν σφεας ἐλύ- 5
 πει. Οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆ-
 ται, ἔοντες σὺν ψιλοῖσι, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
 ριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι· (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπε-
 σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὡς συμ-
 βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ, 10
 οὐ γὰρ σφί ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστά, ἐπιπτόν τε
 αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῶ πλεῦνες
 ἐτρωματίζοντο. Φράξαντες γὰρ τὰ γέγρα· οἱ Πέρσαι,
 ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως αὐτῶ, ὥστε
 πιεζομένων τῶν Σπαρτητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι- 15
 νομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
 τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρήζοντα
 μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62 Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμμένου, προεξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredien-
 tibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et
Tegeatae, (simul cum levi armatura, quinquagies
 mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi
 numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quip-
 pe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat con-
 flicturi. Quumque nihil laeti portenderent victimae,
 multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vul-
 nerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto,
 adeo immensam in illos vim sagittarum emisērunt,
 ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde
 premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respi-
 ciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans
 ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

5 τες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους.
 καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
 Πausανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά.
 10 ὥς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
 Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες.
 Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα
 ἐπεπτάκεε, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
 μῆτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς ὃ αἰκόνοντο ἐς ὠθισ-
 15 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ
 βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν
 οἱ Πέρσαι· ἀνοπλοὶ δὲ εἶοντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμι-
 νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίην. προεξ-
 αἰσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ
 15 ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιή-
 τας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἑὼν 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero
 etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* pera-
 ctas, laetae fuerunt victimae. Qui ut tandem perli-
 tarunt, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis
 Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Pri-
 mum igitur fit praelium apud crates: quae ubi cor-
 ruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum Cereris
 templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
 velut in turba vir virum premeret: nam hastas Grae-
 corum prehendentes barbari frangebant. Et studio
 quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed
 praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam
 fuere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant ad-
 versariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo
 plures, modo pauciores, globo facto irruebant in
Herod. T. IV. P. I.

Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε περὶ ἑαυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους, ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον, καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὡς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον, εὖν ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γὰρ σφρας ἐδηλέετο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς 10
 64 γὰρ ὀπλίτας ἔόντες γυμνήτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο. Ἐνθαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέετο· καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Πausanίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. 5

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo pugnans, secumque selectos habens mille fortissimos Periarum, ibi vehementer hi premebant adversarios. Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius* est, et quod circa eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, cesseruntque Lacedaemoniis. Maxime enim illis nocebat vestitus, scuto et loricâ carens: etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissimam omnium, quas novimus, *victoriam Pausanias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατύπερθε οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἶρηται ἐς Λεωνίδην· αὐτοὶ γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄν-
 10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου ἐόντος, Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐπρά- 65
 ποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
 λινον, τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι. Θῶμα δὲ
 5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων, οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος, οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱερὸν οἱ πλεῖστοι ἐν τῷ βε-
 βήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θεῶν πηρημά-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem.) Interfectus est autem Mardonius ab Aei-
 mnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messenico trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum conflixit: et unā cum trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt, in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. Miror vero equidem, quī factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intrarit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτὴ σφεας οὐκ ἐδέξατο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκετο
κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ
ἔω. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι
πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοισι. τῶν ἐστρα- 5
τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλ-
λὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτὸν)
τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγένετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ
ἔμελλε ἀποβήσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατηρητισμέ-
νος, παραγγείλας κατὰ τὸ αὐτὸ ἵεναι πάντας τῇ αὐ- 10
αὐτὸς ἐξηγήται, ὅπως αὖ αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχον-

LXVI. 9. ἦτε. Olim ἦγε.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos non recepissee, ut qui ipsius templum, quod Eleusisine fuit, cremassent. Hic igitur *Plataeensis pugnae exitus* fuit.

(66.) *Artabazo*, Pharnacis filio, initio statim non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui: idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardonius committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote improbens Mardonii consilium, hanc iniit rationem, Quum suo sub imperio manum haberet haud exiguum, sed ad quadraginta hominum millia, his ordine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus est, dato imperio, ut, qua ipse praeiret, sequerentur omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeun-

τα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἤγε δῆθεν τὸν
στρατὸν προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
τούς Πέρσας· οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε ἐς τὸ
ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας,
ἐβέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μη-
δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην,
5 μαχεόμενοι τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
κόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπεσον
ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
piensque quam primum ad Hellespontum perve-
nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
(67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
de industria cessaverant: sed *Boeoti* perdiu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
(inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba so-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδένι,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔΦευγον. Ἀηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι 10
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤγνητο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμῆξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔΦευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὤρων. οὕτω
 τε πάντες ἔΦευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ 5
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλεε τοὺς Φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα εὐῶσα,
 ἀπείργουσα τε τοὺς Φιλίους Φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὲ νικῶντες εἶπεντο, τοὺς Ἑρέξειω διώ-
 κοντές τε καὶ φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φό-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἕλλησι τοῖσι τεταγμέ-
 νοις περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης,
 ὅτι μάχῃ τε γέγονε, καὶ νικῶεν οἱ μετὰ Πausανίῳ. 5

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugnâ quidem cum
 ullo ex hostibus consortâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pependisse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usuî equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obequitans, et suos fugientes a Graecis seiungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam,

οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπώρεης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρεῖς καὶ Φλιαῖοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππότες ἐπειγομέ-
νους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχει Ἀσωπόδαρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπείοντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαεῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὡς κατέφυγον 70
ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀνα-

vicisseque Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo or-
dine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices
et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* con-
tenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem
molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et
Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites
Thebani, videntesque nullo ordine properantes,
equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri
filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt:
reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites
compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra*
ligneum murum [sive, in *ligneum castellum*] per-
venerunt, adscendere in turres maturarunt, prius-
quam Lacedaemonii adessent: eisque conscensis,

βάντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκεε σφι 5
 τειχομαχίῃ ἑρῶμενεστέρα. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλεον ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν·
 ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρὴ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τεύχεος,
 καὶ ἤριπον· τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτιν τῶν ἵππων, ἐοῦσαν χαλκίην πᾶσαν καὶ 15
 θέης ἀξίην. τὴν μὲν νυν Φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται·

quam optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accessissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenere,
 tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt*.
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Aleae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

724, 99.

τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ αὐτὸ, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήμεκαν τοῖσι
 Ἕλλησι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στῖφος ἐποίησαντο
 20 πεσόντος τοῦ τεῖχος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο·
 ἀλύκταζόν τε οἶα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατειλημένοι ἀνθρώπων. παρὴν τε
 τοῖσι Ἕλλησι φονεῦειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μηδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεήκοντα· Τεγεατέων
 δὲ, ἑκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.
 Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων, περὶ μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακίων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλη-

in eundem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nulum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugâ compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataensi pugna *emittere*, inter Barbaros; peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *emittere* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

νων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατέων καὶ Ἀθηναίων,
 ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδενὶ
 ἔχω ἀποσημῆσθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' 5
 ἑαυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενεί-
 χθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο
 μακρῶ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς
 ἐκ Θερμοπυλέων μῦθος τῶν τριακοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνει-
 δος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστευσαν Ποσειδά- 10
 νιὸς τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιήτης.
 καὶ τοι, γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων, Ἀριστόδημον
 μὲν βουλόμενον Φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ
 αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15
 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδώνιον δὲ, οὐ βουλόμενον

quam et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt,
 prae caeteris eminuit *Lacedaemoniorum virtus* :
 quod quidem nullo alio indicio confirmare possum,
 (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi stete-
 rant) nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte
 copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt.
 Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, prae
 caeteris, longe fortissime pugnavit Aristodemus, is
 qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset,
 ignominiâ notatus erat. Post hunc autem eminuerunt
 Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amomphare-
 tus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illo-
 rum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statue-
 runt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter
 culpam qua tenebatur; eâque causâ furiosum, et or-
 dinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse:

ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτω τοῦτον
εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φθόνῳ αἶν εἶποιεν.
οὔτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντα, πλὴν Ἀριστοδήμου,
20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο·
Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρη-
μένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὔτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72
ταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω
τῆς μάχης ἀπέθανε, ἔλθων ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρα-
τόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαι-
5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ
ἐσφαγιάζετο Πausaniης, κατήμενος ἐν τῇ τάξει, ἐτρω-
ματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχον-
το, ὁ δ' ἐξηγεγεγμένος ἐδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρί-
μνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, for-
tissime pugnasse, tantoque esse praestantiorē illo.
At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi
omnes, quos nominavi, qui in hac pugna cecide-
runt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo ex-
cepto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam cul-
pam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi
igitur ex *Lacedaemoniis Plataeensi pugna* maxime
nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mor-
tuus est, pulcherrimus Graecorum qui in exercitu fue-
runt, non modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum
etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausa-
nias, sedens ille suo in ordine sagittâ vulneratus
est in latere. Ac tum quidem caeteri capessiverunt
pugnam: ipse vero ex acie elatus, aegerrime fe-
rens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataeensi,

Ἑλλάδος ἀποβήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, 10
καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἑαυτοῦ ἄξιον,
73 προθυμευμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐ-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελεῖ-
θεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρή-
σιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι 5
ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφι τὸ 10
πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας· τὰς δὲ
Τιτακὸς, ἐὼν αὐτόχθων, καταπροδιδῶι Τυνδαρίδῃσι.

non se poenitere quod pro Graecia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset. (73.) Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Helenae caussa Tyndaridae cum numero exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticae sedibus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Decelenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universae metuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit, viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.

725, 57.

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελεῖν τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖν ἐς τὸδε αἰεὶ ἔτι εἴσῃσα,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοῦς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ θά-
 ρηκος ἐΦόρει χαλκὴν αἰλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρὴν
 5 τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκετο, ὥα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξης μετακινήσῃ μὴ δυναίατο γινομένης δὲ Φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunita-
 tem vectigalium et praecipuam [in conventibus pu-
 blicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt;
 quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem
 ut etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum
 annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est,
 quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent,
 Deceleâ abstinerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae
 pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam in-
 ter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex
 fama fertur: altera, gestasse eum ferream *ancoram*,
e loricae cingulo aeneâ catenâ *reliгатam*; eam
 illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in
 terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum
 in illum facientes, statione eum depellere possent;
 fugâ autem factâ hostium recipere consuesse anco-
 ram, et ita persequi hostem. Haec de hoc viro fama

τω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβατέων, λέγεται, 10
ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιβεούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμν-
ζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θά-
75 ρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει
λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθη-
ναίων Αἴγιναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεν-
τάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα
χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- 5
θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύ-
κωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν με-
τάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ
βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος· ἥ

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consues-
set, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse
ancoram, non gestasse illum ferream ancoram e
lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis
aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses
Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum,
virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certa-
men provocatum interfecit. Sed eidem Sophani in-
sequente tempore accidit, ut, quum dux esset Athe-
niensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton
oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, forti-
ter pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita *ad Plataeas Barbari pro-*
strati sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

726, 85.

ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
 τοὺς Ἕλληνας, εὐῶσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεά-
 5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ
 καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
 τῶν παρεουσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
 ρει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι Φονῇσι ἑόντας.
 ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausanίην, πρότε-
 10 ρόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε
 πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausanίην, καὶ
 λαβομένη τῶν γουνάτων, ἔλεγε τὰδε· „ὦ βασιλεῦ
 „Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἐκείναι ἀίχμαλῆτος δουλοσύ-
 „νης. σὺ γὰρ καὶ εἰς τόδε ὦνσας, τοῦσδε ἀπολέσας,
 15 „τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ
 „γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἠγητορίδew τοῦ Ἄντα-
 „γόρεω. βίη δὲ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε ὁ Πέρσης.“ Ὁ

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
 ctiores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
 spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
 et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
 de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
 adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
 tem videret Pausaniam, cuius et nomen et patriam
 iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
 niam, et genua eius complectens, his verbis eum
 adlocuta est: *Rex Spartaе, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et hactenus me iuvi-
sti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ
 „εἰ θυγάτηρ Ἡγητορίδω τοῦ Κῶου, ὃς ἐμοὶ ξεῖνος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἰπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παροῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἴγιναν, εἰς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν τῆς
 γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἅξιοί τε ἔφα-
 σαν εἶναι σφίεας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μή- 5
 δους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου Φεύγοντας, τούτους ἐδίω-
 κον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων Φεύ-
 γοντας διώκειν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἑαυτῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure tecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesevtribus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat.
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuere
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et mulctam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἤκον Ἡλείοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλείοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντα· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στραταπέδῳ τῶν Αἰγινητέων 78 ἦν Λάμπων ὁ Πύθει, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον, ἔτο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμενος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου, 5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυές, μέγαβός τε καὶ κάλλος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς „ἰδμέν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, „ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον 10 „φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hac-
tenus.

(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta *Lampon*, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti! exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum, ut hominis superare naturam videatur: tibi quoque hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam etiam consequaris maiorem, et*
Herod. T. IV. P. I. Q

„σθαλα ποικίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδει γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδόνιος τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίῃν ἀποδίδους, ἔπαυον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτιητέων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόκιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τετιμώ-
 „ρησαι εἰς πατρῶν τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε τὰδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε·
 „ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν, ἀγα-
 „μαι σεῦ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστής. ἐξάρσας
 „γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πατρὸν καὶ τὸ ἔργον, εἰς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ, 5
 „ἢ ταῦτα ποιεῖω, Φᾶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρό-
 „πει μᾶλλον βαρβάροισι ποιεῖν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

- „ἐκείνοισι δὲ ἐπιφρονέομεν. Ἐγὼ δ' ὦν τοῦτου εἵνεκα
 „μῆτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται·
 10 „ἀποχρᾶ δ' ἐμοί, Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 „ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κα-
 „λεῦεις τιμωρῆσαι, Φημί μεγάλως τιτιμωρῆσθαι· ἦν-
 „χῆσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός
 „τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 „σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μῆτε προσέλθῃς
 „ἔμοιγε, μῆτε συμβουλευσῇς· χάριν ἴσθι τε, ἐὼν ἀπα-
 „θής.“ Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο.

Πausanías δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μῆδενα ἄπτε- 80
 σθαι τῆς λήϊς, συγκαμίζειν ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας τὰ
 χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὖρι-
 σκον σκηναὺς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλί-

Graecos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
placere, nec quibuscumque talia placent: sufficit-
que mihi, Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
sancteqque loquentem. Leonidae vero, quem tu me
iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse
obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
rus noli porro meum in conspectum venire: et
gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
ille discessit.

(80.) Iam Pausanias, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, hi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria invenerunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυ- 5
 σέους, καὶ Φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους
 τε ἐπ' αἵμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐνεόρτες χρύσειοι τε καὶ ἀργύρειοι· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια τε καὶ στρεπτούς, καὶ τοὺς
 ἀκινάκτας, ἔοντας χρυσεύς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες
 ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλούτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, αἵτε ἔοντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τῶν ὠνέοντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρί-
 πους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφις τοῦ
 χαλκίου ἐπεστεῶς ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustrisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tia: quippe qui aurum, quasi aes esset; ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti aeneo insistit proxime aram; item

5 Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ
 10 τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Πausανὴν δὲ πάντα δέκα
 ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κά-
 15 μηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγε- 82
 ται δὲ καὶ τὰδε γενέσθαι· ὡς Ξέρξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν
 ἑαυτοῦ· Πausανὴν ὦν, ὀρέοντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4 seq. κατασκευὴν χρυσῷ etc. σκηνὴν h. l. uti-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis ae-
 nea statua decem cubitorum dedicata est; denique
 Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua
 septem cubitorum. Hacc postquam exemere, reliqua
 inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum,
 et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: ac-
 ceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero
 praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus
 eminuit, a nemine memoratum reperio: puto autem
 equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausa-
 niae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulie-
 res, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa.
 (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Grae-
 cia fugientem, supellectilem suam Mardonio reli-
 quisse; *Pausaniam* igitur, quum Mardonii tento-

σκευὴν χρυσῶ τε καὶ ἀργυρῶ καὶ παραπιτάσμασι ποι- 5
κίλοισι κατασκευασμένην, κελεύσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους
καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὰς Μαρδονίῳ δεῖ-
πνον παρασκευάζειν. ὥς δὲ κελεύόμενοι οὗτοι ἐποίησαν
ταῦτα, ἐνθαδὸτα τὸν Πausανίην, ἰδόντα κλίνας τε χρυ-
σείας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
χρυσείας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
πέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
κελεύσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἐωυτοῦ διηκόνους παρασκευά-
σαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὥς δὲ τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν
πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausανίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ
τουτέων, εἶπαι τὸν Πausανίην, δεικνύντα ἐς ἐκατέρην
τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
„εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
„τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τοιήνδε 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulaeis in-
structum, pistores et coquos iussisse *coenam parare*
prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
adparatum, propositas admiratum lautitias, ioci
caussâ suos famulos *Laconicam parare coenam* ius-
sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
epulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
virī! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
ret huius ducis Medorum; qui, quum tali victus

„διαίταν ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶ-
 παί πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Τότερ⁸³
 μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον
 συχνὰ ἰθήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἐκ τούτων, τῶν
 5 νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφέρειν γὰρ τὰ
 ὅστέα οἱ Πλαταιέες ἐς ἓνα χώρον· εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ
 ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίαν, ἀλλὰ ἐξ ἐνὸς εὐῶσα ὅστέου·
 ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα
 ὀδόντας μονοφυίας, ἐξ ἐνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γαμφίους. καὶ πενταπῆχρος ἀνδρὺς
 ὅστέα ἐφάνη.

Ἐπετεῖν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἡφάνη⁸⁴

*generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum no-
 strum epulum nobis rapturus.* Haec Pausanias du-
 cib^{us} Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et inse-
 quente tempore post has res gestas multi Platacen-
 ses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis
 pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec
 tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera
 carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum
 adparuit. Quum ossa in unum locum Plataeenses
 eolligerent, repertum est *cranium nullam* prorsus
suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est
 etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cuius
dentes ita *concreti* erant, tam reliqui, quam mola-
 res, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt
 ossa viri quinque cubitorum.

(84.) Deinde vero *Mardonii cadaver*, postridie

στο· ὑπ' ὅτε μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι
 πολλοὺς δέ τινες ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι
 Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς
 παρὰ Ἀρτόντῳ τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔρ- 5
 γον. ὅστις μέντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θά-
 ψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδόνιον, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως
 πυνθῆσθαι. ἔχει δέ τινα Φάτιν καὶ Διονυσοφάνης, ἀνὴρ
 Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιού-
 85 τῳ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιήσι τὴν 10
 λήϊν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν, χωρὶς ἕκαστοι.
 Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας. ἔνθα μὲν
 τοὺς ἱρένας ἔβαλσαν, τῶν καὶ Ποσειδάγιος καὶ Ἀμομ-
 Φάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρένες ex viroorum doctorum emen-
 datione. ἱρίας, ἱρίες, vet. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod
 quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere
 pro certo non possum. Multos enim memoratos audi-
 vi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur se-
 peliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine
 ingentis dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio.
 Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit
 et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur
 etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium se-
 peliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura.
 (85.) Graeci vero, divisâ praedâ, suos sepelive-
 runt, seorsim quique. Et Lacedaemonii quidem tria
 conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt,
 [ἱρένας illi vocant,] quorum e numero Posidonius
 fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

μὲν δὲ ἐνὶ τῶν τάφῳν ἔσαν οἱ ἱρέες· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, οἱ
ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι
μὲν οὕτω ἔβαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας αἰέας·
καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐαυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων
μὲν δὲ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλ-
λων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἑόντες τάφοι,
τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ
ἀπειστοῦ τῆς μάχης, ἐκάστους χῶματα χῶσαι κεινά,
15 τῶν ἐπιγυνομένων εἵνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινή-
τεων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω
καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰ-
γινήτεων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἀνδρα Πλα-
ταιέα, πρόξενον εἶντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac
ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seor-
sim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt:
atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariter-
que Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus
occisi erant. Horum itaque omnium *plena* erant *se-
pulcra*. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod
adtinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum
quique, ut ego comperio, quum puderet eos non in-
terfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, poste-
rorum hominum gratiâ. Nam ibidem est etiam Aegine-
tarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio de-
cimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade
excitatum esse, Autodici filio, cive Plataeensi, qui
publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔβαιψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοι σφι ἔδοκεε στρατεῦσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαιτέειν αὐτέων τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοις δὲ αὐτέων, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἣν δὲ μὴ 5 ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν τε γῆν αὐτέων 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. Καί, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλαξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ „οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani! non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἵνεκα γῆ ἡ Βοιωτία
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρηί-
 „ζοντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτεόνται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμνήδισα-
 10 „μεν, οὐδὲ μούνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθῶς δεόμενοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρόν
 αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausanίην οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ὡμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδόσκει ἐκ τοῦ ἄστεος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς
 αἰτίας, Φὰς τοῦ μνηδισμού παῖδας οὐδὲν εἶναι μετα-
 5 τίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδωσαν οἱ Θη-

*quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a
 vobis dediti essemus; nunc nostrâ caussâ ne plura
 porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecu-
 niarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt,
 demus eis pecunias ex publico: nam publice om-
 nes Medorum partes secuti sumus, non nos soli.
 Sin vere nos deditos cupiunt, eâque caussâ urbem
 oppugnant, nos ipsi ad caussam apud eos dicen-
 dam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus
 est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani
 miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos
 esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque con-
 venit, interim Attaginus quidem ex urbe clam pro-
 fugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absol-
 vit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nul-
 lam habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-*

βαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον ἀντιλογίης τε κυρῆσεν, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμά-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν εἰς Κόριν-
 θον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γινόμενα.

89. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, φεύγων ἐκ Πλαταιέων,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγένετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνει-
 ρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γινούς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθινήν τῶν ἀγώ-
 νων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ οἶετο

runt, putabant illi quidem ad dicendam caussam se
 iri admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac haec quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui *Pla-*
tacis profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in *Thessaliam* pervenit, *Thessali* eum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad *Pla-*
tacas gestis compererant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε
 10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
 σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ,
 „ὥς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐλὼν ἐς
 „Θρηίκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆ-
 „γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν
 15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
 „ἐμεῦ ἐλαύνων προσδοκίμος ἐστί. τοῦτον καὶ ξυνίζετε,
 „καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
 „ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἶπας, ἀπέ-
 λαυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
 20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὥς ἀληθέως ἐπειγόμενος, καὶ
 τὴν μεσόγαίαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συχνούς
 ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδόν, καὶ λιμῶ

vit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
 secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
 quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis, Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipsa vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
 raptim per Thessaliam et Macedoniam rectà Thraciam
 versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
 terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
 relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
 Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάοντας καὶ καμάτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
 Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην.

25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
 τρώμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ
 τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
 ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
 μονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
 Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρα-
 τίδεω, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες
 ὑπὸ Σαμίων λάβρη τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
 Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
 μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς 10
 στρατηγούς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παν-
 τοῖα· ὡς „ἢν μούνον ἰδῶνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
 σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπεμε-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
 giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Plataecas cladem *Persae*
 acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad*
Mycalen Ioniae adfligerentur. Scilicet quum Deli
 sederent Graeci, qui duce *Leotychide* Lacedaemo-
 nio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex
 Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athena-
 goras Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae,
 a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theo-
 mestore, Androdamantis filio, quem *Persae* tyran-
 num Sami constituerant. Qui ubi Graecorum duces
 convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus*
 fecit; dicens, *si modo vidissent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum disces-*

733, 20.

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρῃν ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεοὺς τε κοινούς ἀνακα-
 λέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας Ἑλλήνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετές τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτέων
 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι· αὐ-
 20 τοί τε, εἴ τι ὑποπτεύουσιν μὴ δόλω αὐτοὺς προάγοιεν,
 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὁμη-
 ροὶ εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν θέλων
 πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, Θεοῦ ποιεῦντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἡγησίστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὄρμητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussâ, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipiens reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέκομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἠγησίστρατον, ὃ ξεῖνε Σά-
 „μιν. σὺ δὲ ἡμῖν ποίει ὅπως αὐτός τε δούς πίστιν ἀπο-
 „πλεύσεται, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἐόντες οἶδε, ἣ μὲν Σαμίους
 92 „ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχούς.“ Ταῦτά τε 10
 ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης περὶ
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέ-
 πλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἠγησί- 5
 στρατον, οἰωνόν τὸ οὔνομα ποιούμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχίντες ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιε-
 ρέοντο, μαντευομένου σφί Διήφονου τοῦ Εὐηνίου, ἀν-
 δρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἴονίῳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε. 10

XCII. 2. προσῆγε. Fors. προῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeat, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)
 Haec locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: eoque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero laeta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.
 (93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς Θά-
 5 λασσαν, παρ' Ὠρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένεϊ δοκιμώτατοι τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ παλ-
 λοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦ-
 τα, ἐκ Θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκὰς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρη-
 μένος ἐφύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 Φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν
 τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae,
 quae interdiu pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 imone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-

Herod. T. IV. P. I.

R

ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπεὶ τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπόν. πρό- 20
Φαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο, ἐπεὶ τε ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν Φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμήσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε 25
παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς αὖ αὐτὸς ἔλγεται καὶ δικαιοῖ τουτέων δὲ τελομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἐπεὶ τε. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo πρόφαντα --- ἐγένετο. ἔπειτα δὲ etc. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero etc.

runt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam adeo negligenter obiiisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam eum excaecarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit. Quumque et Dodonaeum et Delphicum consuluisent oraculum, caussamque quaesissent praesentium malorum, responderunt prophetae, eo illis haec accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum

734, 77.

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέβησαν τῶν ἀστῶν
ἀνδράσι διαπρῆξαι. οἱ δὲ σφι διέπρῆξαν ὧδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν Θάκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „τίνα δίκην αὖ
έλοιτο, εἰ ἐβέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δά-
σειν τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκῶς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστῶν, ὀνομά-
10 σας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οὔκησιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδε
καλλίστην εἶδσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τουτέων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Euenium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac multa fore con-

δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.“ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ πάρεδροι εἶπαν ὑπολαβόντες· „Εὐήνιε, 15
 „ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῇται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί τοι κατὰ θεοπρέπια τὰ γενόμενα.“ Ὁ μὲν δὴ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐπαιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐ- 20
 τیکا ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
 γενέσθαι.

95 Τούτου δὴ ὁ Δηίφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἔμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν

XCV. 4. ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ex Reiskii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

tentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi*
responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
te luminibus privarunt. Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae ille opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpres fuit apud
 hunc exercitum. Audivi vero etiam, eundem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

735, 100.

- 5 Εὐνήϊου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλιέρησε, αἰτῇ- 96
 γον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
 ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
 ὀρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρεσκευά-
 5 ζοντο εἰς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφεας
 προσπλέειν, αἰτῇγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς
 νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν.
 βουλευομένοισι γὰρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιέ-
 σθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. εἰς δὲ τὴν ἡπειρον
 10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
 τερον, ὄντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὃς, κελεύσαντος Ξέρξεω,
 καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνὴν ἐφύλασ-
 σεν. τοῦ πληθὸς μὲν ἕξ μυριάδες· ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλάμοισι ed. Schaeff. et Borh. cum Larch. ex
 Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίμοισι.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perlitarunt, naves ex
 Delo *ad Samum* moverunt; et postquam ad Cala-
 mos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum,
 ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est,
 adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt.
 At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi
 quoque naves moverunt; et caeteras quidem admo-
 verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent
 permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pu-
 gna navali non esse decernendum, nec enim se
 Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au-
 tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus
 sui tutamine, qui in *Mycale* erat, nempe iussu
 Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae
 caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρειν Περσέων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλευσάντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφείων
 97 αὐτέων κρησφύγετον. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποπτιέων ἱερὸν τῆς
 Μυκάλης ἐς Γαίσιωνά τε καὶ Σκολοπέοντα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱερὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος
 ἰδρύσατο, Νείλεω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλή- 5
 του κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ρεβάλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικη-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdaré, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset. (97.) Hoc
 inito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praeacutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re-
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρ- 98
 βάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφευγόντων· ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται
 ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τοιούτων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὧν ἐς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὥσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς
 Μυκαλής. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφιν ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὥρων νῆας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν· ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νῇ παραπλέων, ἐγχοίμψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρευε τοῖσι Ἴωσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων
 15 „τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quotquot estis qui*

„γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνήσθαι τινα χρὴ ἐλευ-
 „θερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἡβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐσακούσας ὑμῶν
 „πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος.“ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἡ γὰρ δὴ λαβόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβά-
 ρους ἐμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἡ ἔπειτα ἀνενειχθέντα
 ἐς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
 99 Λευτυχίδεω δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὲ τὰδε
 ἐποίεον οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν
 ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficient; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis*

νοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαι-
 ρέονται τὰ ὄπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξῃ, τού-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἤκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξῃ πολέμιων λυσάμενοι.
 τοῦτο δέ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης φερούσας προττάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυ-
 15 λάσσειν, ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐποίευν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἕωσι. τούτους μὲν Ἴωνων, τοῖσι καὶ κατεδόκειν νεοχμὸν
 ἂν τι ποίεειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιού-
 τοις προεφυλάσσοντο οἱ Πέρται. αὐτοὶ δὲ συνεφόρη-
 20 σαν τὰ γέρρα ἕρκος εἶναί σφι.

satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspica-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. Samii
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. Milesios vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycalae cacumina feren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι, προσή-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δὲ σφι Φήμη τε ἐσέ-
πτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκῆιον ἐΦάνη
ἐπὶ τῆς κυματογῆς κείμενον. ἡ δὲ Φήμη διῆλθέ σφι
ᾧδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶεν ἐν 5
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισι
ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπίπτουσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλῃ μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος, Φήμη τοῖσι Ἕλ-
λησι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν 10
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
101 δυνεύειν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γενόμενον, Δήμη-
τρος τεμένεα Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβο-
λας εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Boeotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi erant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior. (101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusinae templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataeensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἶρηται) ἡ μά-
 5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμέλλε ὡσαύτως ἔσσεσθαι. γεγο-
 νέναι δὲ νίκῃ τῶν μετὰ Πausανίῳ Ἑλλήνων, ὁρῶς
 σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
 ταίῃσι πρῶτὶ ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγίνετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
 λῃ, περὶ δέιλῃν. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
 10 γίνεσθαι, μῆνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
 ὕστερον δῆλα ἀναμνησκόνουσι ἐγίνετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίῃ
 σφι πρὶν τὴν Φήμην ἐσαπικέσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
 τέων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
 σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο,
 15 μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοδον ἐποιεῦντο. Οἱ
 μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον εἰς τὴν μά-
 χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα
 προέκειτο.

est, et nunc *ad Mycalen* pariter pugnaturo erant.
Victoriam autem iam tum reportasse Graecos
 cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
 taecensis pugna matutino adhuc tempore huius diei
 pugната erat, haec autem ad Mycalen sub vesperam.
 Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem eius-
 dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
 verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
 advenit, non tam sui caussa, quam omnium Grae-
 corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
 cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
 eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
 runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
 flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
 tus praemium victoriae propositum erat.

- 102 Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τού-
 τοισι τεταγμένοισι, μέχρι κου τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγί-
 νετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χωρὸν· τοῖσι δὲ Λα-
 κεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπέξῃς τούτοισι τεταγμένοισι,
 κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό- 5
 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρει ἔτι καὶ δὴ
 ἐμάχοντο. Ἐως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ
 γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ.
 ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατός,
 ὅπως ἐαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10
 νίων, παρακελευσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον,
 ἐνθευτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ
 γέρρα οὗτοι, Φερόμενοι ἐσέπεσον αἰέες ἐς τοὺς Πέρσας·
 οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συγχὸν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἔτι καὶ δὴ. ἤδη expectasses, nisi αὐτίκα δὴ forsari
 legendum, aut ἤδη καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati
 erant, dimidium fere totius exercitus, viam habe-
 bant secundum littus et per plana loca; *Lacedae-
 monii* vero, et qui post hos locati, per voraginem
 et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero
 cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur
Persis rectae stabant crates, repugnabant illi hosti-
 bus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenien-
 ses histque proximi, quo ipsorum esset factum, non
Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius in-
 cumberent operi, tum quidem mutata est rei facies.
 Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in
Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impe-
 tum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔφευγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνῖοι καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον εἰς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραιήτο, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλλήν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
 20 σέων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ εἰς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγόντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
 25 ζῶ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχομένοι τελευτῶσι. Ἔτι 103 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχέριζον. Ἐπεσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα· ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos insecti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troezeniis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant) simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pugna Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ evasere, duo vero periire. Artayntes et Ithamitres, classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugnant *Persae*, advenerunt *Lacedaemonii*, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεως. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἔντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὥς εἴ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκεία τὴν μά-
 χην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο, προσωφελέειν ἐβέλοντες τοῖσι
 Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέβητο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προστετάκτο μὲν
 τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἰνικά σφι
 ὥς, ἣν ἀρα σφέας καταλαμβάνη οἷά περ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ὥα μὴ παρόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποίεοιεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίηον ἄλλας τε κατηγορούμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Peri-
 laus. Samii vero, qui in exercitu Medico milita-
 bant, quibus arma erant ademta, quum iam initio
 vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eo-
 rum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et
 reliqui *Iqnes*, videntes Samios initium facere defe-
 ctionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt
 Barbaros. (104.) Iam *Milesiis* quidem mandatum
 erat, ut viarum exitus custodirent, salutis caussâ
 Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc acci-
 dit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina
Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos
 Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui
 adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane
 contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt;

νοί σφι ὁδοὺς Φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους.
10 καὶ τέλος αὐτοί σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι· 105
καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκρά-
τιον ἐπασκῆσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
ὑστερον τούτων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
5 ρυστίοισι, ἐν Κύνῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
ἐν μάχῃ, κείσθαι ἐπὶ Γεραιστῶ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυῶνιοι ἡρίστευσαν Ἐπεί 106
τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ Φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
νῆας ἐνέπρησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προέξ-
5 αγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινας χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac ad Mycalen pugna virtutis prae-
mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero
Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
nienses cum Carystiiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
(106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebus

μάτων εὖρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας, ἀπέπλεον. Ἀπικόμενοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρεὼν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ 10 ἐφαίνετό σφι εἶναι ἐαυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, Φρουρέοντας τὴν πάντα χρόνον· καὶ, ἐαυτῶν μὴ προκατημένων, Ἰωνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει εὐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων 15 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννη-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Πελοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenere, deliberarunt de *Ionía in aliam terram transferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae. Ionía enim videbatur Barbaris esse relinquenda, quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioníae praesiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis daturós. Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Graecorum qui cum Medis sensissent, eiectis incolis, cum agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant,

σίους περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευέιν. ἀντιπαι-
 20 νόντων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι.
 καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ
 τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι
 Ἕλλησι, εἰς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε κα-
 25 ταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστή-
 σθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι, ἔπλεον τὰς
 γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκειον ἐντεταμένους εὐρή-
 σειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, εἰς τὰ ἄκρα τε 107
 τῆς Μυκάλης κατεκληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγί-
 γνετο κομιδὴ εἰς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μα-
 σίστης, ὁ Δαρείου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι,
 5 τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ,
 ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ Φαῖς αὐτὴν εἶναι, τοιαῦτα

nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quid-
 quam statuere. Quibus obnitentibus, haud inviti
 Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios et Chios et
 Lesbios, reliquosque Insulares, qui arma et naves
 cum Graecis sociaverant, in commune sociorum re-
 ceperunt, fide et iureiurando adstrictos de societate
 constanter et cum fide servanda. Quo facto ad Helle-
 spontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc
 stratos se reperturos esse existimaverant.

(107.) Qui ex Barbaris fugâ evaserunt, numero
 haud multi, in Mycalae cacumina compulsi; hi dein-
 de Sardes salvi redierunt. Qui dum eo revertuntur,
 in itinere *Masistes*, Darii filius, qui acceptae cladi
 interfuerat, ducem exercitus *Artayntem* multis in-
 sectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντός κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι, γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι, δένος μέγιστός ἐστι. ὃ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεια, ἀποκτεῖναι θέλων. καὶ μὲν ἐπιθέοντα Φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πρηξίλειω, ἀνὴρ Ἀλικαρνησσεύς, ὅπισθε ἐστὼς αὐτοῦ Ἀρταύντew, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστew προέστησαν. ὁ δὲ Ξει- 15 ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστην τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέον- 20 ται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε εὖν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venere. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

σιλεύς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνέων, προσ-
πταίσας τῇ ναυμαχίᾳ, Φυγὰν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στεω γυναικός, εὐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην
προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην·
5 (τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος
τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδὶ τῷ
ἑωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικός ταύτης καὶ
Μασίστεω· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢ ταῦ-
10 τα ποιήσῃ. ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας,
ἀπῆλαινε ἐς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἡγάγετο ἐς ἑωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς
Μασίστεω μὲν γυναικός ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum *Xerxes* moratur, amo-
re tunc captus est uxoris *Masistae*, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui *Masistae*; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iti in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo *Dario* hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et *Masistae* illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solennibus, *Susa* abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, ommissa uxore
Masistae, mutaloque amore, uxorem *Darii* deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικός,
 Μασίστῳ δὲ θυγατρός· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύνη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρώπῳ τοιῷδε. ἐξυφῆνασα Ἀμηστρίς, ἡ Ξέρξῳ γυνή,
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θείης ἄξιον, δίδοι Ξέρ-
 ξῳ. ὁ δὲ, ἥσθεϊς, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύνην. ἥσθεϊς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουρ-
 γημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἔδει πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῳ „Δάσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κείνῃ αἰτῆσαι, ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 παντοῖος ἐγένετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mu-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artayn-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis-ne mihi quod abs-
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iureiurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, *amiculum*
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens,

741, 38.

οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεκα-
 ζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσαν· ἀλλὰ
 15 πόλις τε ἐδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
 ἐμελλε οὐδεὶς ἄρξαι ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα
 ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε, διδοῖ τὸ Φᾶρος.
 ἡ δὲ, περιχαρὴς εἶσα τῷ δῶρῳ, ἐφόρεε τε καὶ ἀγάλ-
 λαστο· καὶ ἡ Ἀμυστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν. Μα- 110
 θοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
 ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
 τήν, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῳ γυ-
 ναικὶ ἐβούλευε ὀλέθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
 ἐαυτῆς Ξέρξην βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο
 δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de caussa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisā, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*: (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat) et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec *regia coena* semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεὺς· οὐνομα δὲ τῷ δείπνῳ τού-
 τῳ, Περσιστὶ μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται 10
 μῦνον βασιλεὺς, καὶ Πέρσας δωρεῖται·) ταύτην δὲ τὴν
 ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρίς, χρήζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοθῆναί οἱ τὴν Μασίστew γυναῖκα. ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποιέετο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναστίην εἶυσαν τοῦ πρήγματος τού- 15
 111 του· συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο. Τέλος μέντοι, κεί-
 νης τε λιπαρεύσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμηνος,
 ὅτι ἀτυχεῖναι τὸν χρήζοντα οὐ σφί δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δείπνου προκειμένου, κάρτα δὲ αἰκῶν κατανέει·
 καὶ παραδούς, ποιεῖ ὧδε. τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεόν, λέγει
 τάδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur,
 quod Graecorum lingua τέλειον, id est *perfectum*,
 significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smeg-
 mate detergit, et munera dat Persis:) hoc igitur obser-
 vato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur
 uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudi-
 cavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius
 rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa
 sibi tradendam postulet. (111.) Verumtamen, quum
 illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur,
 quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab
 illo, quando regia coena proposita est, postulatur,
 postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita
 vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet,
 facere; ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

- „ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοις, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναικὶ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικέεις, μὴ συνοικέει· ἀλ-
 10 „λά τοι αὐτ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοικέει· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί,
 „μὴ ἔχε γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τάδε· „ὦ δέσποτα, τίνα μοι
 „λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νεηνῖαι τέ εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μὲν τῷ παιδί τῷ σεωτοῦ ἡγάγεο γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦ-
 „σα· ταύτην με κελεύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σεω-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιῶμαι
 20 „ἄξιέυμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τω-
 „τέων οὐδέτερα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιά, πρὲ γματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque fra-*
ter: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mu-
lierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli
porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam
despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa
vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux;
sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta,
respondit: Proh domine! Quenam est haec im-
portuna oratio, quod me iubes uxorem meam, ex
qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, qua-
rum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti,
denique quae animo meo convenit, hanc me dimit-
tere iubes, et tuam filiam ducere uxorem! Ego vero,
Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae
tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum
faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem

„οὐδε δέομενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος
 „Φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσων, ἐμε τε ἕα γυναικὶ τῇ
 „ἐμῇ συνοικέειν.“ Ὁ μὲν δὴ τοιούτοις ἀμείβεται. Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τὰδε. „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δῶν θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοική-
 „σεις· ὡς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὡς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχῶρει ἔξω. „Δέσπο-
 112 „τα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 δια μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγε-
 το, ἡ Ἀμειστρίς μεταπεμφαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστew
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμούσα, κυσὶ προέβαλε, καὶ 5
 ῥῖνα, καὶ ὦτα, καὶ χεῖλια· καὶ γλῶσσαν ἐκταμού-
 113 σα, ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proicit;
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiam
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

Μασίστης, οὐδέν κω ἀκροῶς ταυτέων, ἐλπόμενος δὲ
τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ εἰς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ
διεσθαρμένῃ τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο εἰς Βάκτρα σὺν
τε τοῖσι ἑαυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
δοκέειν, εἴπερ ἔφθῃ ἀναβάς εἰς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
10 Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπάρχος τῶν
Βακτριῶν. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
νον πηρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
κατέκτεινε αὐτὸν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
15 ξῶ, καὶ τὸν Μασίστειω θάνατον, τσαῦτα ἐγένετο.
Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὀρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἐλ- 114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
lis *Bactra* proficiscitur, Bactrianam provinciam ad
defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
cisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas
pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
Bactrianæ præfectus. At *Xerxes*, ubi eum hoc agere
cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
interfecit. Et hæc quidem de *amore Xerxis* et de
Masistæ obitu hactenus.

(114.) *Græci a Mycale versus Hellespontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμιον, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὖρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κειον εὐρήσειν ἐτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἦκιστα 5
 εἴνεκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἀμ-
 φι Λευτυχίδα Πειλοποννησίοις ἐδόξε ἀποπλεῖν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοις δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομέναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσονήσον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν
 ταύτη, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρῆναι τοὺς Ἑλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidae caeterisque Pello-
 ponnesiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* traicientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Oeobazus* Persa, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ὄμιλος. Ἐτυ- 116
 ράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξῃ ὑπάρχος Ἀρταύκτης,
 αἰνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλῆα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιούντος ὑφελόμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιούντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τά-
 φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργυρεαί, καὶ χαλ-
 κός, καὶ ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ ταιάδε, Ξέρξῃ
 διεβάλετο „Δέσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἕλληρος ἐν-
 „θαῦτα, ὃς ἐπὶ γῇν τὴν σὴν στρατευσάμενος, δίκης
 „κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses : cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, saevus
 vir et nefarius : qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros,
 Iphicli filii, Elaeunte spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aureae argenteaeque phialae, et aēs, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Do-*
mine! inquit, *Est hic loci domus viri Graeci,*
qui, quum adversus terram tuam arma ferret,
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα
 λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι αὐ- 15
 τὸν οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ
 γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε,
 νοέων τοιαύδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑωυτῶν εἶναι
 Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ
 χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος εἰς Σηστόν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ 20
 τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅκως ἀπὶ κοιτο
 εἰς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσγετο. Τότε δὲ
 ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος εἰς
 πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφου-
 117 λὰκτω δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκουμέ- 25
 νοισὶ σφι Φθινόπωρον ἐπιγίγνεται, καὶ ἥσχαλλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile
 persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri lar-
 giretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret,
 suspicatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adver-*
sus Regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo
 intellexerat: Persae universam Asiam existimant
 suam esse et illius regis qui quoque tempore apud
 illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi da-
 tas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro
 heroi consecrato partim sementem fecit, partim pe-
 cora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in
 penetrali cum mulieribus concubuit. Tunc vero ob-
 sidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad toleran-
 dam obsidionem paratus esset, nec omnino expec-
 tasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum
 invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et ob-*
sidentibus] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

744, 55.

καῖοι, ἀπό τε τῆς ἐωυτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνά-
 μανοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως
 5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
 ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
 οὕτω δὴ ἔστεργον τὰ παρεόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι 118
 ἦσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινέων, ἐσι-
 τέοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὴ ὑπὸ
 νύκτα οἰχόνται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
 5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες,
 τῇ ᾗ ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρη ἐγένετο,
 οἱ Χερσονησῖται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθη-
 ναίοις τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. τῶν δὲ οἱ
 μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
 sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
 cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
 aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
 sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
 statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
 redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
 lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
 ne haec quidem amplius suppeterent, noctu profu-
 gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
 urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
 res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
 nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
 tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
 persecutisunt profugos, caeteri vero urbem occu-

μέν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηίκην, Θρηίκες Ἀψίνθιοι
 λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφύ-
 νευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς καταλαμβάνοντο ὀλίγον ἔοντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχρὸν,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδή-
 σαντές σφείας οἱ Ἕλληνες, ἦγον ἐς Σηστόν· μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτὸν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καὶ τῶν τῶν φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, τάριχους ἐπτάῳντι, τέρας γενέσθαι
 τοιόνδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεοάλατοι. καὶ οἱ μὲν,
 περιχυνθέντες, ἐθάμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Ocobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistoro*
 indigenae deo mactarunt suo more; cacteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. Artay-
 ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Aegos
 Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam Artaycten et eius filium. (120.) Memo-
 rantque Chersonesitae, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitabantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

ρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς τάριχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφνη· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὃ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτε-
 „σίλειος, ὅτι καὶ τεθνεὺς, καὶ τάριχος ἑὼν, δύναμιν
 10 „πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὦν ἄποι-
 „νά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ
 „θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμευτοῦ καὶ τοῦ παιδός, ἀποδώσω
 „τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι, περιγενόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξανθίππον οὐκ ἔπειθε.
 οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλειω τιμωρέοντες, ἐδέοντά
 μιν καταχερσθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκτὴν εἰς

CXX. 10 seq. ἄποινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἄποινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igi-
 tur ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia.

- τὴν Ξέρξης ἐξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
 κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] σανίδα 20
 προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
 121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
 ποιήσαντες ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
 χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
 ὡς ἀναθήσοντες εἰς τὰ ἱερά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐ-
 δὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο.
- 5
 122. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
 πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λό-
 γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεκον, λέ-
 γοντα τάδε· „Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην δίδοι, ἀν-
 „δρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα· Φέρε, γῆν 5
 „γὰρ ἐκτῆμεθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertinue-
 rant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant)
 in collem supra Madytum oppidum situm, clavis
 asseri adfixum suspenderunt; et filium eius in pa-
 tris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.)
 His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pe-
 cunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam
 pontium armamenta, quae in templis dedicare con-
 stituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memo-
 rabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progeni-
 tor *Artembares* fuit, is qui Persis auctor fuerat ser-
 monis, quem illi arripientes *Cyro* proposuerunt, in
 hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astya-*
ge, Persis imperium tradidit, et prae omnibus
hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-

„στάντες ἐκ ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
 „πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκαστέρω·
 „τῶν μίην σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστοτέροι.
 10 „οἶκός δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ
 „δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
 „λῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
 τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
 εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεε κελεύων παρα-
 15 σκευάζεσθαι, ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἀρξομένους.
 Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας
 γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
 θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.
 ὥστε, συγγνόντες. Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relictā
 aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
 tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
 quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
 nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
 viros principatum tenentes: et quando tandem id
 fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
 minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
 ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
 imperium porro non habituri sint, sed passuri!
 Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
 les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
 esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
 Et intelligentes Persae, longe sapientio rem Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abie-
 Herod. T. IV. P. I. T*

290 HERODOTI HISTOR. IX.

Θέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου ἄρχειν τε εἵλοντο λυ-20
πρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπείροντες ἄλλοισι
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestram fertilemque colentes aliis
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CCLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duce *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneant, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, ancipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia *pugna navalis ad Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad Thermopylas, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) Themistocles Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) Classiarum, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad Thermopylas traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad Thermopylas Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem ducunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in Parnassi cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, praedigiis territi, nec sine clade, fugam se proripiunt. (34-38.) Heroes a Delphensibus culti, Phylacus et Autonous. (39.)

Graecorum classis, relicto Artemisio, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos suaeque Athenis Troezen et Salamina transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum *naves in classe ad Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnatam diripit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, ab *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia *Graecis* faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant *Persae*. (69. 70.) Interim *Isthmum* muniunt *Peloponnesii*. (71.) Varias gentes *Peloponnesum incolentes*, earumque origines. (72. 73.) Consilium denuo captum a *Graecis* de classe a *Salamine* abducenda eludit *Themistocles*, per legatum *Xerxem* monens, ut *Graecorum* classem undique cingat. (74-76.) *Bacchidis* haec spectans oraculum. (77.) *Aristides* nunciat *Themistocli*, undique cinctam esse classem *Graecorum*. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84 seqq.) Bene de rege *Persarum* meriti, persico sermone *orosangae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum* ingens strages. (86. et 89.) Supplicium de *Phoenicibus* sumtum, qui *Ionas* accusaverant. (90.) *Persae* victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine *Medismi* purgati. (92.) Quinam e *Graecis* rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psyttalea* insula magnum *Persarum* numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Coliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e *Graecia* fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persicorum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salamina* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100-103.) *Hermotimus* *Pedaensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poe-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum Medis fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in Thessalia *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lictorum virorum. (113.) *Spartani*, oraculi iussu, a Xerxe poenas repetunt caedis *Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars exercitus *Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a Thracibus subreptus. (*ibid.*) Rex *Bisaltarum* sex filios, eo quod Xerxem fuissent secuti, excaecat. (116.) Pontibus *Hellesponti* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traiecit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa Herodoto. (118. 119.) Munera *Abderitis* a Xerxe data. (120.)

Graecorum classis, omitta Andri obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) Dona diis data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab *Aeginetis* seorsim donarium petit *Delphicus* deus. (122.) Caeterorum ducum invidia *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen *Spartae* praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obtreptatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii* Xerxem ad *Hellespontum* comitatus, *Pallena* civitates, quae a Persis defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente proditione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, ineunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* Spartano

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Delum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca oracula consulit, ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seqq.) *Apollo Ptous* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas* quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. *Mons Bermius*. *Stemma regum* usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati *Spartani*; (141 seq.) dein ipsi *Athenienses*. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (Cap. 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis *Athenienses* ad societatem cum *Persis* invitans. (4.) *Lycides* *Atheniensis* cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* *Atheniensibus* per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, duce *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis *Persa* cum *Thersandro* *Orchomenio* sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso *Barbarorum* castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt *Persae*. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent Persae. (24.) Graeci, commoditatis aquandi caussa, in *agrum Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie obtinendo inter se multis verbis contendunt. (26 *seq.*) Ordo aciei Graecorum: *Aristides* dux Atheniensium. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius Lacedaemoniis Persas, Atheniensibus Graecos secum militantes opponit. (31.) Enumerantur *populi*, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) Graecorum *aruspex Tisamenus* Eleus, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 *seq.*) Idem *Tisamenus* *Spartanis* auctor quinque victoriarum fuit. (35.) Proelio lacescere tam Graecos (c. 36.) quam Barbaros victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* aruspice Graeco usus est, *Hegesistrato* Eleo; qui antea e *Spartanorum* custodia, praecisâ sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit Graecorum. (38 *seq.*) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemtisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* Macedo Graecis prodit. (44 *seq.*) *Bacidis* oraculum de pugna *Plataensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur *Persis*; mox vero, elusi a *Persis*, priorem ordinem restituunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur pugnae *Plataensi* Barbarorum equitatu in Graecos misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita Graecos, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 *seq.*) Sed media Graecorum acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (52.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani pervicaciam ad diluculum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium configentes. (60 seq.) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum XL millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 seq.) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem omnes deleti sunt*; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Memorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnarunt: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim Tyndaridis praestitam, quum raptam a Theseo *Helenam* quaerere, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a Lacedaemoniis. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud *Pausaniam*. (76.) *Mantinenses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio muletant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 seq.) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 seq.) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartano-
rum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deposcunt auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit. (89.)

Pugna ad Mycalen. Graecos Deli sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspice Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, Apolloniata, ob male custoditas *sacras Soli oves* a civibus suis excaecatus, vaticinandi donum ab Apolline acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classarii *Xerxis*, relictâ insulâ, ad *Mycalen* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero Samiis arma demunt, et Milesios e castris dimittunt. (98 seq.) Interim *fama* divinitus accidit Graecis, *eodem die Mardonium in Boeotia victum esse*. (100 seq.) Fit *praelium atrox*, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, deliberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae *Sardes* se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra coniciens in ducem Persarum *Artayntem*, prope abfuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 seq.) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiunt, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 seq.) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 seq.) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praeunte Cyrum rogarant Persae, ut in molliore et fertiliori terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
 ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ
 ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
 ΓΕΝΕΣΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ Ὅμηρου γε-
 νέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἰστόρηκε, ζητήσας
 ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι
 Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
 5 πα ἔθνεα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERI LIBELLUS.

[Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.]

(1.) **H**ERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, ae-
 tate atque vita Homeri ista in historiam contulit,
 conatus quam verissime referre. Quum enim illa
 quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem
 tum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενέος τοῦ Κρίθωνος, οὐ πολὺφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὖνομα τίθεται Κριθίς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
 Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρῆτο μάλιστα,
 2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσθαι ἀνδρὶ λαβραίως, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ἤσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κριθίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτῇ μεγάλη εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· 5
 προβουλευέται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Melanopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem; procreavitque inde femineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem unā cum uxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti consueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit, ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se arcessitam acerbe obiurgavit, commemorans quae futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cymaei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

- τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πό-
λιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θεσεύς, μνημεῖον ἐθέλων
10 καταστῆσαι τῆς ἐαυτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ
αὐτῇ τὸννομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θεσεύς ἦν τῶν τὴν Κύμην
κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκ-
τίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κριθηίδα πρὸς Ἰσμηνὴν τὸν
15 Βοιωτίον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν
ἐταῖρος ταμάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα 3
ἡ Κριθὴς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτὴν τινα ἐπὶ
τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἥδη ἐπίτοκος
οὔσα, τίττει τὸν Ὀμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδορκότα·
5 καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ
Κριθὴς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyrnam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessalorum fuit, qui Cymen condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitae facultatibus apprime instructus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax Ismeniae Boeotio commisit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerum peperit, non caecum, sed videntem; nominavitque eum Mellesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, manuarum industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

νου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὠρμημένην ἔτρεφε
τὸ παιδίον καὶ ἐαυτὴν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμβάνουσα· καὶ ἐπαίδευσεν τὸν παῖδα ἂν ὧν ἐδύνατο. 10

4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρῃ τούτων τὸν χρόνον Φήμιος τοῦνομα, παῖδας γραμμάτια καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν διδάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθηίδα, ὧν μονότροπος, ἐρίουργῆσαι αὐτῷ ἑρία τινα ἂν παρὰ τῶν
παιδῶν εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ εἰργάζετο, 5
πολλῷ κοσμῷ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη, καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἠρέσκετο. τέλος δὲ προσηνέγκατο αὐτῇ λόγους, πείθων ἐαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε
πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο προσάξεισθαι, καὶ ἔτι περὶ τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεὶς καὶ παι- 10
δευθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· ἑώρα γὰρ τὸν παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα. ἔς τ' ἀνέπει-

cupiens opera; unde filium quoque quantum potuit, instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae quidam nomine Phemius, qui iuventuti litteras musicenque aliam universam tradebat: hic quum esset solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quasdam ei pararet, quas a discipulis in mercedem acceperat. Illa vero in domo eius operabatur, multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phemio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso altus institutusque vir egregius futurus esset. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων 5
ἀγαθὴν, ἐπιμελὴς τε καὶ παιδεύσιος προσγυνομένης,
αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγυ-
νομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδέεατος ἦν
5 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φημίος ἐτελεύτησε τὸν
βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῶ δὲ ὕστε-
ρον καὶ ἡ Κριθὴς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ
τῇ διδασκαλίᾳ καθειστήκει. καὶ ἐαυτὸν δὲ γενόμενος,
μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρεᾶτο. καὶ αὐτοῦ θωύ-
10 μασται καθειστήκεισαν οἱ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων
οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σί-
τος ἐξήγετο πολὺς αὐτόθι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας θα-
ψιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε
παύσονται τῶν ἔργων, ἀπισχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
15 γενεῖ ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae bonitate praestans, tum cura accedente institutione-
que, continuo omnes adolescentes multum anteces-
sit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius vita functus universa ei legasset, non multo post Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magnopere ab hominibus conspiciebatur, et in admiratione erat non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vicinis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant considentes.

6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ
 τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ σῆτον,
 ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρό-
 νῳ καὶ πολυίστωρ· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενῆ μετ'
 ἐωυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθὸν β
 τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χάρας
 καὶ πόλιας θήσεισθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί.
 καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοις προαχθῆναι· ἴσως
 γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθῆσθαι. κατα-
 λύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν- ια
 τεω. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώ-
 ρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μιν ἦν
 7 καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεισθαι. Ἀνακομιζόμενοι
 δὲ ἐκ Τυρσηνῆς καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentis fuit nauclerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat, propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum notitia excellens. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionesque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror plectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovebat cogitabat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit; et quocunque locorum appellebat, studiose universa perrogabat, quae forent pecuniaria, et inspiciens rescisciebat; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Etruria et Hispania delati in Ithacam deveherentur, contigit

κην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπείης εἵνεκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης
 παρὰ ἀνδρὶ φίλῳ ἐωυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακσίῳ, πολλὰ δειθεῖς ἐπιμελίην ἔχειν
 ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 ἐνοσήλευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκέον-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῶ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσεύς ἐξιστορῆσαι
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὲ Ἰθακῆσιοι λέγουσι, τότε μιν
 παρ' ἐωυτοῖς τυφλωθῆναι· ὥς δὲ ἐγὼ Φημι, τότε μὲν
 15 ὑγίῃ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Καλοφῶνιοι ταύτας. Ὁ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare: ita ut Mentis, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mentorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenis curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam aequitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
 Herod. T. IV. P. I. V

Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχευ εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχρὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς εὖν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος εὖν τοῦ βίου, διενόηθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ὤκισθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτά· ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπια τάδε·

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit eum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesin se convertit.

(9.) Tempore deinde interiecto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymaeorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigenes apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

- Αἰδεῖσθε ξενίων κεχρημένον ἢ δὲ δόμοιο,
οἱ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδα κούρη
ναίετε, Σαρδῆνης πόδα νεάτοιν ὑψικόμοιο·
10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θεοῦ ποταμοῖο
Ἑρμοῦ διήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.
Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ὅρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξα-
15 σθαι τὸν ἄνθρωπον. ἤλεσσε γὰρ αἰτέοντα τυφλόν, καὶ
μετέξειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
δὲ ἐν τῷ σκυτείῳ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποιή-
σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρεώ τε τὴν ἐξελασίαν τὴν
εἰς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς θεοὺς πεποιημένους
20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων εἰς
τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θωύματος ἄξιος ἐφαί-

*Hospitium praebebe viro profugoque vagoque,
qui sublimem urbem Cymen, Eriopida prolem,
radicem incolitis Sardenes alticomantis,
divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluvio
Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
cui continuo auditis versibus visum est hominem
recipiendum: miseratus enim est mendicantem et
oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
sentibus etiam aliis, tum poësin suam ostendit, et
Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 νετο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
 λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε
 τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυσεν δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
 μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χώρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
 τὴν ἐπίδειξιν ἐποιεῖτο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
 ἐν ᾧ καὶ αἰγυριος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ'
 11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
 δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν
 ἔχων, ἐπενοήθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
 τιον πρήξει. μέλλων δὲ πορευέσθαι, τὰδε τὰ ἔπεια
 λέγει·

Ἀἴψα πόδες με φέροιεν εἰς αἰδοίαν πόλιν ἀνδρῶν·
 τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
 Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τεύχεος πορευόμενος, ἀπίκητο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
 tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
 agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
 ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
 sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
 habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
 quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
 esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
 vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
 successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
 mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
 urbem,*

*quorum animus promptus, pollent qui mente
 sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

750, 44.

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
 10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
 τῷ Φρυγίης βασιλεῖ Μίδῃ τῷ Γορδίου, δεηθέντων πεν-
 θεῶν αὐτοῦ, ποιῇ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
 νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίου ἐπιγέ-
 γραπται·

15 Χαλκῇ παρθένος εἰμι, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
 ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθῆλη,
 ἥελιός τ' ἀνιῶν λάμπῃ, λαμπρὰ τε σελήνη,
 καὶ ποταμοὶ γε ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
 αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
 20 αἰγγελέω παριούσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύ- 12
 μῃ ὁ Μελησιγενὴς τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπι-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
 maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
 hoc scripsit Midae, Phrygiae regi, Gordii filio, id
 quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscri-
 ptum extat:

*Aenea sum virgo, Midae quae incumbo sepulcro:
 dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
 dum sol exoriens et splendida luna relucet,
 dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
 hic constanter ago, lacrymasque in marmore
 tincto*

*fixa, Midam moneo tumultum hic, chare
 viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
 mina quae fecerat ostentabat, colloquique suavitate

δείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερπε τοὺς ἀκούοντας·
καὶ αὐτοῦ θαύμασταὶ καθεστῆκεισαν. γνοὺς δὲ ὅτι
ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5
συνθήειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς
τοιούσδε προσήνεγκε, λέγων· ὡς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δη-
μοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιή-
σει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ
αὐτοὶ παρήνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10
βουλευτῶν· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρῆξιν. ὁ δὲ ἐπέ-
θετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ
βουλευῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος,
ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε,
καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστάς δὲ ὁ Μελῆ 15
σιγενὴς ἐλέξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς
13 λέσχαις ἔλεγειν. ὡς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem
pertrahebat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam
grate recipere, et in consuetudinem audientes du-
cens, postremo huiusmodi conditionem proponit,
dicens si publice eum alere vellent, se civitatem
illoꝝ celeberrimam redditurum. Qui praesentes
haec audiebant, probabant; addentes se quoque ad-
iuturos, si petitionem suam ad senatum referret,
quod hortabantur eum facere. Melesigenes his ver-
bis erectus, collecto senatu in curiam processit; ro-
gatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum
duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat,
hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem
verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante
in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

751, 77.

ἐβουλευόντο ὅ τι χρεὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῶ. προθυ-
 μουμένοι· δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσαι
 τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
 5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρημῇ αὐτοῦ,
 ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
 ξει τρέφειν αὐτοῖς, ὁμίλον παλλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
 σιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸννομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ
 Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
 10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὀνομα-
 ζόμενου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τὸννομα
 Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
 ἐποιούντο. Ἐτελευτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἀρχοντι, μὴ 14
 τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δὲ πῶς καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
 λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῶ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitent quid-
 nam par esset homini respondere, visumque esset
 cum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
 quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
 mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
 lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
 alia multa, haec quoque commemorasse : si semel
 ὁμήρους, hoc est, caecos, alendos susciperent, futurum
 esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
 Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
 ditum est, ab isto casu : nam Cymaei caecos ὁμήρους
 appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
 men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
 quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
 minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
 merum, placuitque id fere cactero senatui. Acce-

διηγήσατο τοὺς ἐνατιωθέντας λόγους τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, εἰσὶν 5
Φορυνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπεια τάδε·

Ὅη μ' αἴση δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύμα γενέσθαι,
νήπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς αἰτάλλων,
ἣν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιοχόιο
λαοὶ Φρίκωνος, μάσγων ἐπιβήτορες ἔππων. 10
ὀπλότεροι μαλαροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρשא,
Αἰολίδα Σμύρνην αἰλυγέτονα ποτνιαῖανκτον·
ἣν τε δὲ ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλπτος.
Ἔνθεν ἀπορρύνεσθαι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἠβελέτην κληῖσθαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν. 15
οἱ δ' ἀπαρηγάσθη ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοδῆν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθάν τις Φραέσσεται αὖθις.

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quan-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Metete.
Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.
Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

ὅς σφιν ὀνειδείησιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
 Κῆρα δ' ἐγὼ, τήν μοι θεὸς ὅπασε γυνομένῳ περ,
 20 τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.
 Οὐ δέ τι μοι φίλα γυνὴ μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς
 Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
 δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἰέναι, ὀλίγον περ εόντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15
 καίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα παιήτην δοκιμὴν
 ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαῖτῃ. Ἀπ-
 κόμην δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβίβτευσεν,
 5 ἔπειτα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λίσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ
 Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμμα-
 τα διδάσκων τοὺς παῖδας, αὐτὸς οὐ κρήγυος κατανοή-
 σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποίησιν, λόγους ταυσοῦδε αὐ-

*non impune feret laeva quod mente volutat.
 At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
 aegro animo quamvis certum est perferre pa-
 tique.*

*Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae
 compita non suadet mihi mens, potiusque re-
 mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poeta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήνεγκε, Φᾶς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 φειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰεὶδω καὶ Δαρδανίην εὐπῶλον,

5

ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἀρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαΐ-
 δα καὶ τὰλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διενεθῆ ἐκ τῆς Φωκαΐδος ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 siorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danais Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocaeenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

τὴν ποιήσιν θείων τοῦ Ὀμήρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἔπεα τάδε·

- Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστων πολέων περ,
 15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.
 Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς
 τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα
 ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐωϋτοῦ ἑόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε
 καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον
 20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσους τὴν βιοτὴν
 ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χιοὶ ἐμ- 17
 ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν
 ἑπέων τοῦ Ὀμήρου ἂν πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν
 τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξηγγέλλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
 5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus disticho:

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae sunt,

mens habet in primis caecos humana recessus.
 Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egregiam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud Phocaeenses, e poësi victum habens. (17.) Tempore deinde non multo, viri aliquot e Chio mercatores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri carmina quae antea saepius in Chio a Thestoride audierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἑρυνραϊνὴν τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἑρυνραϊνῆς
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηξε παρὰ τῶν
 ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἐμέλλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεια τάδε·

Κλυθὶ Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μεδέων ἡδὲ ξανθοῦ Ἑλικᾶνος.

Iudimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene-
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:*

- 20 Δὸς δ' οὖρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι
 ναύταις, οἱ νηὸς πομποὶ ἡδ' ἀρχοὶ ἔασι.
 δὸς δ' ἐς ὑπάρειαν ὑψικρήμνοιο Μίμαντος
 αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
 Φῶτά τε τισαίμην, ὅς ἐμὸν νόον ἡπεροπεύσας,
 25 ὠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τραπέζην.
 Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
 Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποιήσατο· τῇ δὲ
 ὑστεραίῃ ἔχρηζε τῶν ναυτῶν τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ ἐς
 τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἕνα αὐτῶν. πορευόμενος
 5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τραχείης καὶ
 ὀρεινῆς εἰούσης, φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπεα·
 Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελιφρόνος ὄλβου,
 ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὐοχθὸς ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate fefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
 sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
 die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
 ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
 iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
 est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:

O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et partē aequalis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεὶ οἷς ἐχολαΐθης.
 Ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἑρυθραίων ἐπηρώτησεν 10
 περὶ τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦ καὶ τινος προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἐωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἔχρηξεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως αὖ εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν αἰλιῶν τὰ πλοῖα
 ὀρμίζεται. καὶ πῶς ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 εἰς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, 5
 αἰτήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τάδε τὰ ἔπεια·

Ναῦται ποντοπόροι, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰθυῖσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδεῖσθε ξενίῳ Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiecticium navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculae stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiecturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

- 10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξενίου Διὸς, ὃς κ' αἰλίσσεται.
Ἀναχβείσσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
νου, παλινδρομήσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
15 ἔλεξε τάδε· „Τμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἀνεμος ἀντίος
„γεγόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
„ὑμῖν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελίῃ γεγόμενοι ὅτι
οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἴσχουσιν ἐπ' ἀκτῆς.
Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso
vento rapti, eodem unde solverant recurrerent,
ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine con-
sidentem offenderunt; qui cognito navis recursu,
hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini,
ventus adversus excepit; sed me nunc quoque ad-
mittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscato-
res autem, poenitentia ducti quod prius hominem
non receperant, testatique se non relicturos eum si
velit simul navigare, iubent navem conscendere.
Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt.
(20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in
litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accin-
gens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. καὶ ταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετᾶς 5
ἕτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὃ δὲ Ὅμηρος
φθέγγεται τὰ ἔπεα τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἔησεν

Ἰδὼς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἡγεμόσσης,

ἔνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν

ἔσσηται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρισκευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτοῖσι σί-

21 δηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φανὴν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνες, ἀνέκραγεν. ὃ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέ-
δραμεν ὀτραλῶς, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπέ- 5
σάβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν ταῦ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

Funduntur fructus alia magis arbore dulces,

quam sovet umbrosis felix in collibus Ida:

hinc ferrum veniet Martis validaque secures,

his ubi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ἂν, μόνος ἀπείκοιτο ἐς τοιούτους
 χώρους, καὶ ὁ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ἰστόρειεν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπείκοιτο ἐς τόπους ἀοικη-
 10 τους καὶ ἀσπιβεά χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐαυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς εἴκεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν- 22
 τα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμη-
 ρος τὰ ἔπεα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ Φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δειπνον ἐπ' αὐλείησι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

*Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
 prae foribus stabuli canibus sua fercula primum*
Herod. T. IV. P. I.

δοῦνας ὥς γὰρ ἄμεινον. ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἔρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παρανέσει, καὶ
ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
εἰσιτιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάνην τὴν 10
ἐωυτοῦ καὶ τὰς πόλεις ἃς ἐσαπίκοιτο, ἔκπληκτος ἦν
ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπὶ ὥρῃ κοιτοῦ ἦν,
23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενοήθη· ὁ Γλαῦκος πρὸς
τὸν δεσπότην πορεύθῃναι, σημαίνων τὰ περὶ Ὀμήρου.
ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὀμη-
ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
χέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσὸν, ἔστι δὲ 5
πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
σπότη, ἀπηγγέτο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιούμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, lactatus est admonitione illa,
habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
ultra citroque habitis sermonibus oblectabantur.
Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
indicanda. Proinde commissis conservo capris pa-
scendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
se quam festinantissime iturum. Descendens autem
ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

ἡρώτε· τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἄλγα μὲν
 10 προσίετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου αἰς
 ἄφρονος ἑόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέ-
 Φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δισπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χῖος, εὗρίσκει ἑόντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἐπειδὴ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδῶν ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔφησσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομυομαχίαν, καὶ Ἐπικηλίδας, καὶ τὰλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glauco ut stupido expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudit. Interim Cerco-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παύγια ἔστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἦδη ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρέοντα, ὤχετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου. 16

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεύσασθαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκητο εἰς τὴν πόλιν καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεια. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκειεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμασται αὐτοῦ καθειστήκεισαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν 5
- 26 δὲ συνώκισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποιήσει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odysea, ut qui labo-

μοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήμεν ἐκτενῶς, τοῦνομα αὐτοῦ ἑναρ-
5 μύσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον Φᾶς εἶναι
ποίησας, Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποίησεως τιμῶν αὐ-
τὸν, τὴν Ἀθηναίαν, ὅποτε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
Ὀδυσσεΐ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε

Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδῶν.

15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὃ Φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰδεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulysses dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque aequissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilata. Ad haec Phemio praeceptoris suo gratiam eruditionis simul et nutricationis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
insignem citharam, dederat quam praeco, te-
nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
coepit.*

Μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιός τε πολλὰς καὶ χώρας, ὧς ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεισι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι 20
υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς εἰδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεισι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἥτε πύργον, 25
χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,
σκυτοτόμων ὅχ' ἄριστος, Ἵλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκίμει Ὀμηρος περὶ
τὴν Ἰωνίαν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μίων περὶ τὴν ποίησιν, ἀπικεομένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

*Anchialo Mentēs forti genitore creatus,
imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

*Comminus accessit clypeo septemplīce tutus
Aīax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

(27.) A poësi vero hac inclarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem
sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

5 λευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέ-
σθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπέθυ-
μι ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἴεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμποιεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπεια τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπεισιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετewῶ Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐπω τίς ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
κοσμησάι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo:

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.*
Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν Νειῶν καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε·

15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγειν δυοκαίδεκα νῆας,
στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.

ἔς δὲ τὴν Ὀδυσσεΐην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηναῖς ἐς λό-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπὶ-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῶ μάλιστα·

20

Ἴκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,
δύνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

- 29 Ἐμποίησας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιτάμει- 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Ajax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem jam ante in Chio vi-

757, 51.

νος ἐν Χίῳ, ἔλθων εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
 - ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐκέ-
 λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
 „ὦ ξένε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
 10 „σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα.“ ὁ δὲ Ὀμη-
 ρος ἔφη ταῦτα ποιήσκειν, καὶ ἦει μετὰ τοῦ καλέσαν-
 τος. Πορευόμενος δὲ ἐγγερίμπτεται γυναίξιν Κουροτρό- 30
 Φῶ θυούσαις ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
 δυσχεράνασα τῇ ὄψει· „Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
 Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
 5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγγόμενος, καὶ τίνη θεῶν ἱερὰ
 θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
 Φῶ θυούσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπεια·
 c Κλυθὶ μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφει, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
 tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
 iuebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
 Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
rriorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
 rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
 (30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
 tropho sacra in trivio faciebant. Sacrificae occursantis
 aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquit, *faces-*
tas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
 rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
 sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
 quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
 rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

διηγήσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, εἰσὶν 5
Φόρηνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπεια τάδε·

Οἷ μ' αἴσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι,
νῆπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς αἰτάλλων,
ἦν ποτ' ἐπύργωσαι βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἔππων, 10
ὀπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα,
Αἰολίδα Σμύρνην αἰλιγείτονα ποτνιαίνακτον
ἦν τε δι' ἀγλαὸν εἶσω ὕδαρ ἱεροῖο Μέλῃτος.
Ἔνθεν ἀπορρύνμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἠθελέτην κληῖσθαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν 15
οἱ δ' ἀπανηγάσθην ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοιδῆν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθῶν τις φράσσεται αὖθις.

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Metete.*

*Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.*

*Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

ὅς σφιν ὀνειδέησιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.

20 Κῆρα δ' ἐγὼ, τὴν μοι θεὸς ἅπασε γεινομένην περ,
τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.

Οὐ δέ τι μοι Φίλα γυῖα μένιν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπύγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεναι, ὀλέγον περ ἑόντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15
καίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον
ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαιῇ. Ἀπι-
κόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβιότευσιν,
5 ἔπεια ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ
Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γραμμα-
τα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κήρυς· κατανοή-
σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποιήσιν, λόγους τοιούτους αὐ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

*At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
aegro animo quamvis certum est perferre pa-
tique.*

*Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae
compita non suadet mihi mens, potiusque re-
mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poeta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήγγει, Φᾶς ἑτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 Φειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρει αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰῶδω καὶ Δαρδανίην εὐπῶλον,

5

ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαεῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαί-
 δα καὶ τὰλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διενεθή ἐκ τῆς Φωκαΐης ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danaïs Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocacenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὀμήρου ἐξειδιώσασθαι· καὶ οὐκ
ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει
αὐτῷ ἔπεα τάδε·

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστων πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς
τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα
ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐωϋτοῦ ἔοντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε
καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον
20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσεως τὴν βιοτὴν
ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἐμ- 17
ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν
ἐπέων τοῦ Ὀμήρου ἂν πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν
τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam ha-
beret, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus di-
stico:

*Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae
sunt,*

mens habet in primis caecos humana recessus.
Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi
erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egre-
giam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro
Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud
Phocaeenses, e poësi victum habens. (17.) Tem-
pore deinde non multo, viri aliquot e Chio merca-
tores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri car-
mina quae antea saepius in Chio a Thestoride au-
dierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἐρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηξε παρὰ τῶν
 ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφείας ἐμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτούς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπεὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε·

Κλυθὶ Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

ludimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene-
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis :*

- 20 Δὸς δ' οὐρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ιδέσθαι
ναύταις, οἱ νηὸς πομποὶ ἢ δ' ἀρχοὶ ἔασι.
δὸς δ' εἰς ὑπώρειαν ὑψικρήμοιο Μίμαντος
αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
Φῶτά τε τισαίμην, ὃς ἐμὸν νόον ἡπεροπέυσας,
25 ὠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τραπέζην.
Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες εἰς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποίησατο· τῇ δὲ
ὑστεραίῃ ἔχρηξε τῶν ναυτίων τινα ἡγήσασθαι αὐτῷ εἰς
τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τραχείης καὶ
ὀρεινῆς εἰούσης, Φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπτα·
Πόντια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελιφρόνος ὄλβου,
ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὐσχος ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate fefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:

O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et partē aequalis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχολώθης.
 Ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπηρώτησέ 10
 περὶ τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦ· καὶ τινος προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἔχρηξεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως ἂν εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίῃ. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγχι δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν αἰλιέων τὰ πλοῖα
 ὀρμίζεται. καὶ πῶς ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 εἰς τὴν Χίον, ὧν εἰδέτο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, 5
 ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπεια·

Ναῦται πομποὶροι, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰθυῖσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδεῖσθε ξενίῳ Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiectionis navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculae stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiekturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξενίου Διὸς, ὃς κ' αἰλίσσεται.
Ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
νου, παλινδρομῆσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
15 ἔλεξε τάδε· „Τμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος
„γενόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
„ὑμῖν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελή γερόμενοι ὅτι
οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἰσχύουσιν ἐπ' ἀκτῆς.
Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτρέπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso
vento rapti, eodem unde solverant recurrerent,
ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine con-
sidentem offenderunt; qui cognito navis recursu,
hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini,
ventus adversus excepit; sed me nunc quoque ad-
mittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscato-
res autem, poenitentia ducti quod prius hominem
non receperant, testatique se non relicturos eum si
velit simul navigare, iubent navem conscendere.
Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt.
(20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in
litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accin-
gens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. πάνταυθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετέξ- 5
έτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος
Φθέγγεται τὰ ἔπεα τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴσῃ

Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἡνεμοέσσης,

ἐνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν

ἔσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχῃσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρισκευάζοντο πρὸς τῇ Ἴδῃ, καὶ γίνεται αὐτόθι σί-
21 δηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωὴν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνες, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέ-
δραμεν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπε- 5
σάβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν Φαῦ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

*Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
quam sovet umbrosis felix in collibus Ida:
hinc ferrum veniet Martis validaeque secures,
his ubi consistet campis Cebrenia pubes.*

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ὢν, μόνος ἀπίκαιτο ἐς τοιούτους
 χώρους, καὶ ὅ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ιστόρειν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπίκαιτο ἐς τόπους ἀοικη-
 10 τους καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχηρμένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὀμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς εἰκεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὰν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δειπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν- 22
 τα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὀμη-
 ρος τὰ ἔπεα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δειπνον ἐπ' αὐλείησι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
prae foribus stabuli canibus sua fercula primum
Herod. T. IV. P. I.

δοῦναι ὥς γὰρ ἄμεινον. ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
ἀνδρὸς ἐπιρχομένου, καὶ ἐς ἑρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παρανέσει, καὶ
ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
εἰσιτῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάνην τὴν 10
ἐαυτοῦ καὶ τὰς πόλεις ἃς ἐσαπίκοιτο, ἐκπληκτος ἦν
ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπὶ ὥρῃ κοιτοῦ ἦν,
23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενεθή· ὁ Γλαῦκος πρὸς
τὸν δεσπότην πορεύθῃναι, σημανέων τὰ περὶ Ὀμήρου.
ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἴγας, τὸν Ὀμη-
ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
χέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσόν, ἔστι δὲ 5
πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
σπότη, ἀπηγέετο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιούμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
ultro citroque habitis sermonibus oblectabantur.
Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
indicanda. Proinde commissis conservo capris pa-
scentis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
se quam festinantissime iturum. Descendens autem
ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

ἡρώτε· τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἔλγυα μὲν
 10 προσίετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκος ὡς
 ἄφρονος ἔόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένον καὶ τρέ-
 φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξείνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὀμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὀμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λέ-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὀμήρῳ ὁ Χῖος, εὐρίσκει ἔντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἔπειθ' ἐπεὶ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδιῶν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθῃσι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔφησσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομουμαχίαν, καὶ Ἐπικιχλίδας, καὶ τὰλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupido expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudit. Interim Cerco-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παύγια ἔστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἦδη ἐγένετο ἐν τῇ ποίησει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρέοντα, ὤχετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου. 16

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου παρεῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκητο εἰς τὴν πόλιν καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπια. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκειεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμασται αὐτοῦ καθειστήκεισαν. συλλεξάμενος δὲ 5 βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν 26 δὲ συνώκισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποίησει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

755, 89.

- μοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήμευεν ἐκτενῶς, τούνομα αὐτοῦ ἐναρ-
 5 μόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον Φᾶς εἶναι
 ποίησας, Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
 τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
 τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποίησεως τιμῶν αὐ-
 τὸν, τὴν Ἀθηναῖν, ὅποτε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
 10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
 ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
 Ὀδυσσεΐᾳ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε

Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδῶν.

- 15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὃ Φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰδεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulysses dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque aequissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilatam. Ad haec Phemio praeceptoris suo gratiam eruditionis simul et nutritionis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
 insignem citharam, dederat quam praeco, te-
 nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
 coepit.*

Μένηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιας τε πολλὰς καὶ χώρας, ὧν ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεισι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι 20
υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς ἐδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεισι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, Φέρων σάκος ἤντε πύργον, 25
χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,
σκυτοτόμων ὅχ' ἄριστος, Ἴλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκίμει Ὅμηρος περὶ
τε τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μέων περὶ τὴν ποίησιν, ἀπικεομένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

*Anchialo Mentis forti genitore creatus,
imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

*Comminus accessit clypeo septemplex tutus
Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

(27.) A poësi vero hac inlarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem
sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

5 λευκὸν οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπαι-
σθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύ-
μει ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἶεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμποικῇ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθεῖα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπεα τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη

θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι περὶ στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε

10 τοῖς ἔπεσιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·

τῷ δ' οὐπῶ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ

κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo:

Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum

Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.

Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus

maximus: huic nemo poterat certare regendis,

*aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν Νεῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε· 15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγειν δυοκαίδεκα νῆας,
στήσει δ' ἄγων ἰν' Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.

ἔς δὲ τὴν Ὀδυσσεΐην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηναῖ ἐς λό-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπί-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῶ μάλιστα· 20

Ἴκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,
δύνη δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

- 29 Ἐμποίησας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε- 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Ajax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
aguito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

757, 51.

νος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
 - ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐκέ-
 λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
 „ὦ ξένε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
 10 „σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα.“ ὁ δὲ Ὀμη-
 ρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ἦι μετὰ τοῦ καλέσαν-
 τος. Πορευόμενος δὲ ἐγχρίμπεται γυναίξῃ Κουροτρό- 30
 Φῳ θυύσας ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
 δυσχεράνασα τῇ ὄψει· „Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
 Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ρηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
 5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγγόμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ
 θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
 Φῳ θυύσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπεια·
 κ· Κλῦθι μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
 tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
 iuebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
 Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
riorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
 rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
 (30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
 tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occursantis
 aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquires, *faces-*
tas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
 rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
 sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
 quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
 rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τῆνδε νέων μὲν ἀγῆνασθαι Φιλότητα καὶ εὐνὴν
 ἣ δ' ἐπιτερεπέσθω πολιορκητάφεισι γέρουσιν, 10
 ὧν ὥρῃ μὲν ἀπάμβλυνται, θυμὸς δὲ μεινοῖα.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
 ἐδαίνυντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
 νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασι τότε ἐκκαῦσαι
 σφᾶς, ἐπειδὴ Ὅμηρος τὰ ἔπη εἶπεν·

Ἄνδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃος· 5
 ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
 χρήματα δ' οἶκον αἰεῖ· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
 ἤμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι.

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαίνυτο μετὰ τῶν Φρα- 10
 τῶν· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θάύματι εἶχον· καὶ

*aversata torum iuvenili aetate vigentum,
 canorum veterumque senum capiatur amore,
 est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.*

(31.) Ubi vero ad tribulium collegium accessit Ho-
 merus, iamque in limine conclavis, in quo epula-
 bantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ar-
 dente igne poëtam cecinisse, alii postea eos accen-
 disse, quam carmina ista cecinisset:

*Ut patris, nati, sic turres sunt decus urbis;
 sic et equi campum decorant, sic aequora naves;
 sic et opes ornant aedes; praesentia regum
 augusto in solio decorat fora lata sedentum:
 at lucente domus multo est augustior igne.*

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo
 fruens, in magno honore admirationeque est habi-

τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποίησατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
εἰσαύριον ἀποπαρευόμενον ἰδόντες κεράμεες τινὲς, κάμ-
νον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκαλέσαντο αὐτὸν,
πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰῖσαι,
6 Φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰδεῖ αὐτοῖς τὰ ἔργα τὰδε, ᾧ
καλεῖται Κάμινος·

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, αἰῖσω, ᾧ κεραμῆες.
Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα καμίνου.
10 εὖ δὲ μελανθεῖεν κότυλαι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά·
Φρυγθῆναί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρέσθαι,
πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
πολλὰ δὲ κερδῆναι· ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρρησθε,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
Crastino die conspicantes eum abeuntem figuli qui-
dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
intellexissent hominem esse eruditum, ad se vocan-
tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
id est fornax.

*Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus.
Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
pulchre ut durescant calices, et mollia cuncta
siccenturque probe, et figulis lucra magna re-
portent,
vendita perque forum multa, et per compita,
multa.*

*Sic illis quaestus crescat, prudentia nobis.
At, si deposito iuvat irridere pudore,*

συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνω δηλητῆρας, 15

Σύντριβ' ὁμῶς, Σμάραγόν τε, καὶ Ἄσβετον, ἡδὲ γ'
Ἄβακτον,

Ῥμόδαμόν θ', ὅς τῃδε τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζοι.

Πέρι πύρ' αἰθουσας καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος 20
πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κακυσάντων.

Ὡς γνάθος ἱππείῃ βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,

πάντ' ἐντοσθ' αὐτῆς κεραμήϊα λεπτὰ ποιούσα.

Δεῦρο καὶ Ἡελίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,
ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτοῦς τε καὶ 25
ἔργα.

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·

οἳ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοντο·

*huc precor ut pestes veniant quaecunque per or-
bem*

*grassantur, fundant et in hunc mala cuncta
caminum.*

*Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque
Abactus:*

*contere tu Pallas flammamque et vasa camini,
ille licet rapido multum nunc ferbeat aestu:*

insuper Omodamus feriatque et damna det arti.

Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,

ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:

non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,

sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,

inque lutum redeant calices et vasa minuta.

Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,

inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.

Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,

quique manu Herculea cecidere superque fuerunt:

τύπτοιέν τὰδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα πονηρά.

- 30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην
ὅς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταντ' αἴσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλάμβανε τι, αἰδῶν τὰ ἔπεα τὰδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ᾧδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρήσαν αἰὲ τῶν παί-
5 δων τινὲς τῶν ἐγχαρίων.

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
ὅς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἔσεισι
πολλὰς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεβαλῦα,

*illi contundant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
plorent, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia laetus.
Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresione, hoc est, ramalia, vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem,
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae, et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μεστὰ μὲν εἴη, 10
 κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἐρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ δὲφράδα βήσεται ὕμνῳ·
 ἡμίονοι δ' ἄξουσι κραταίποδες εἰς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰστὸν ὕφαινοι ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδῶν. 15
 Ἔσθηκ' ἐν προθύροις —

καί,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, σὺχ' ἐσθήξομεν,
 οὐ γὰρ συνοικῆσόντες ἐνθάδ' ἦλθομεν.

Ἦιδετο δὲ τὰδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτε ἀγείροιν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὅμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τινῶν

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.*

*Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.
 Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.*

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

759, 49.

ἐγχεύσαν, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ὠρμίσθησαν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβαὶς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνατῶς
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θωύματι ἔχον αὐτὸν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιος τινῶν ἡμέων παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες αἰλιῆς τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον· „Ἄγετε, ὦ ξεί-
6 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἃν ἄρα δύνησθε διαγνῶναι
„ἄσσο' ἃν ὑμῖν εἴπωμεν.“ καὶ τις τῶν παρεόντων ἐκέ-
λευε λέγειν. οἱ δὲ εἶπαν· „Ἡμεῖς ἄσσα εἵλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἵλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ Φασι-
μέτρῳ εἰπεῖν αὐτούς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Ho-
merum graviter aegrotare: egressus igitur e navi,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic ob navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum considentibus, forte pueri piscatores eo
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites, audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubeat proloqui. Illi, *Nos*, inquit,
quaecunque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ἀ δ' οὐχ' ἔλομεν, Φεῖ 10
ρόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρόντων γνῶναι τὰ ῥηθέντα, διη-
γήσαντο οἱ παῖδες, ὅτι ἀλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο ἐλεῖν·
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, εἰς οἴκους 15
ἀπέφεροντο. ὁ δὲ Ὅμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλαξε τὰ
ἔπεα τάδε·

Τοίαν γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὅμηρον τελευ-
τῆσαι ἐν Ἰῷ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γνῶναι τὸ παρὰ τῶν παί-
δων ῥηθὲν, ὡς οἰονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίῃ. Τελευ-
τήσας δὲ ἐν τῇ Ἰῷ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὸ τῇ
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολυήτεων ὅσοι ἐν διαλογῇ 5

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dicta
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desidantes in
sicco, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

*Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.*

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem clau-
sit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, ae-
nigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem

ἔγγεγνήντο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγείον τὸδε ἐπέγραψαν Ἰή-
ται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἢ τε ποιήσις ἐξεπα-
πτάκει, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· οὐδὲ Ὀμήρου
ἐστίν·

- 10 Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύψεν,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὀμηρον.
ἽΟτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὀμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Δω- 37
ριεὺς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδῆλωταί μοι, καὶ δὴ καὶ
τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικού-
τον εἰκὸς ἐστὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
5 ποιοῦντα ἐς τὴν ποίησιν, ἥτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα
ποιεῖν, ἢ τὰ ἐαυτοῦ, πάτρια ὄντα. ἤδη τῶν τὸ ἐν-
θεῖνδε αὐτοῖ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιήν γάρ

sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ie-
tae, ubi poësis eius iam publicata ab omnibus cele-
brabatur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum;
neque est Homeri:

*Condit humus caput haec sacrum, qui versibus
arma*

fortia divinis heroum ornavit, Homerum.

(37.) Porro quod Aeolensis fuerit Homerus, et non
Ion, neque Doriensis, partim e iam dictis perspi-
cium esse poterit, partim etiam his coniecturis de-
prehenditur. Siquidem poëtam tantum, qui aliqua
ex hominum moribus in suam poësin transferre stu-
duerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut
suos, quos patrios habebat, commemorasse. Iam vero
ipsi carmina eius audientes, indidem pronunciabitis;
nam sacrificii ritum probatissimum retulit aut ipse

Herod. T. IV. P. I.

Y

ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδι
προσῆκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε·

Αὐτὸν ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, 10
μηρούς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
δίπτυχα ποίησαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.

Ἐν τούτοις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἢ ἐς τὰ ἱερά
χρέονται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν
ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν 15
ὅτι Αἰολεὺς ὢν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχοῖτο.

Καίς δ' ἐπὶ σχίσσῃς ὁ γέρον, ἐπὶ δ' αἶθοπα οἶνον
λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπύβολα χερσίν.
Αἰολεῖς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν

eundem excogitavit, aut quod cum patriis institutis
conveniret. Sic enim inquit:

*Protractas iugulant pecudes, et tergora costis
deripiunt, femorumque toros et crura recidunt,
in partesque secant geminas: tum pingua nidor
viscera nube tegit densa.*

In his versibus de iliis nulla mentio, quibus in sa-
crificiis tamen utebantur ceteri, praeter unam Aeoli-
cam gentem, quae ilia non concremabat. Indicat
praeterea his quoque versibus, quod Aeolensis exi-
stens, suae gentis ritibus usus sit:

— *Tum segmina carniū
ipse focus multo crepitantibus admovet igni
cruda senex, et vina super nigrantia fundit:
quem verubus quinis iuvenes onerata tenentes
brachia circumstant.*

Aeolenses enim soli intestina quinque verubus fixa

20 ὁπτῶσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ
ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου 38
δεδηλωταί μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὀμήρου, ἐκ τῶνδ'
ἂν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζετο.
ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ
5 Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα
Λέσβος ὤκισθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῶσα ἄπολις.
μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύ-
μη ἢ Αἰολιῶτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ὤκισθη. μετὰ
δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ
10 Κυμαίων κατακίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὀμηρος.
ἀφ' οὗ δὲ Ὀμηρος ἐγένετο, ἔτεά ἐστιν ἑξακόσια εἰκο-
σιδύο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμε-

torrebant, reliqui Graeci tribus; etenim πέμπε dicunt
Aeolenses pro πέντε, id est, quinque.

(38.) Atque haec sane de genere, vita, interituque
Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homeri
siquis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce fa-
cile deprehendet. Nempe ab expeditione, quam Aga-
memnon et Menelaus in Ilium habuerunt, annis cen-
tum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari
coepit, quum antea nullam prorsus haberet civita-
tem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cyme Ae-
olica et Phricotis appellata habitata fuit. Porro a Cyme
annis duodeviginti, in Smyrnam Cymaei coloniam
deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab
Homero autem nato anni sunt sexcenti vigintiduo
ad Xerxis usque in Graeciam traiectum, qui videli-
cet iuncto pontibus Hellesponto cum exercitu ex

340 LIBELLUS DE VITA HOMERI.

νος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον,
διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου
ῥηϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐθέλοντι ζητεῖν ἐκ 15
τῶν ἀρχόντων Ἀθήνησι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν
Ὅμηρος ἑτεσιν ἑκατὸν ἐξηκονταοκτώ.

Τέλος τῆς περὶ Ὀμήρου ἐξηγήσεως.

Asia in Europam transivit. Ex his igitur tempus illud
calculo colligere facile fuerit ei qui praetorum Athe-
niensium rationem habuerit. Centum autem et sexa-
ginta octo post Troianum bellum annis extitit Ho-
merus.

Finis libelli de Vita Homeri.

E X
C T E S I A E P E R S I C I S
E C L O G A.

I O H. S C H W E I G H A E U S E R L E C T O R I.

PRINCEPS Herodoti editio Aldina nil aliud nisi novem Musas exhibet. Henr. Stephanus, in priore a se procurata editione, et libellum de Vita Homeri et ex Ctesiae Cnidiani Persicis et Indicis eclogas adiecit, quae in Photii Bibliotheca Cod. LXXII. exhibentur; quibus pauca item eiusdem Ctesiae fragmenta subiecit, apud Plutarchum, Athenaeum, et Demetrium reperta. In editione posteriore idem Stephanus et alia nonnulla Ctesiae fragmenta ex eisdem auctoribus collecta, et duas insuper alias adpendices adiecit; unam de Persarum Legibus et Institutis ex diversis Historicis, alteram de Aegyptiacis Legibus et Institutis e diversis Historicis et aliis Scriptoribus. Denique Gothofr. Iungermanus non modo Ctesiae fragmenta, e pluribus auctoribus conquisita, ingenti cumulo auxit et locupletavit, sed et novam item Adpendicem adiecit, de Incremento Nili et eius caussis, e diversis auctoribus congestam. Ita exsistebat Musarum Herodoti auctarium, iustum per se volumen nostrae editionis completurum; quod tamen, verum si quaeris, nihilo magis ad Herodotum pertinebat, quam sexcentae item aliae disputationes, quae ex veterum scriptis, super eis rebus de quibus Herodotus disseruit, colligi possent. Et ex Iungermani editione omnes illae accessiones in Londinensem, in Gronovianam, atque etiam in Weselingianam propagatae sunt: easdemque Borheckius duabus a se procuratis Herodoti editionibus adiecit.

Iam vero ingenue professus *Wesselingius* erat, si sui arbitrii fuisset, se additamenta ista omnia detruncaturum fuisse; excepto Anonymi fragmento de Nilo, et Ctesia. Nempe illud de Nilo Fragmentum ita emendatum edi vir doctissimus voluerat, quemadmodum e lectionibus codicis msssti Parisiensis, quarum ei a Ruhnkenio copia facta est, emendari potuisset, si lectiones istae in tempore ad eum pervenissent: quas quidem quum sero *Wesselingius* accepisset, nonnisi in Addendis et Emendandis, editioni suae in fine adiectis, adnotare eas commendareque potuit. Atqui equidem, quum me tunc praeteriissent illa *Wesselingii* ad Herodotum Addenda, idem Fragmentum ex eodem ipso codice Parisiensi, quem Ruhnkenius tractaverat, emendatum edidi in Athenaei nostri Tomo I. pag. 278 seqq. quo minus opus esse existimavi ut hoc loco repeteretur. Quod quibus rationibus adductus ad Athenaeum retulerim, exposui in Adnotatt. ad Athen. T. I. p. 479 seq. Neque vero istud iudicium nostrum pugnat cum *Wesselingii* sententia, qui Ephoro auctori deberi illud suspicatus erat, in Adnott. ad Diodor. Sic. lib. I. cap. 39. Potuit enim Athenaeus disputationem istam ex Ephori Historiis (quas in eis Deipnosophistarum suorum libris, qui integri supersunt, saepius citavit) descriptam exhibere; quemadmodum infinitum numerum non modo breviorum fragmentorum e vetustioribus auctoribus excerptorum, verum etiam longiores subinde disputationes, operi suo inseruit, veluti illam lib. V. cap. 47 et seqq. ex Posidonii Historiis. In nostra quidem editione Fragmenti de Nilo hactenus a me erratum video, quod pag. 283. l. 6. lectionem Henr. Stephani, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδῃ, scripturae codicis nostri παραπλ. δὲ Οἰνοπίδῃς praetuli, cui quidem (ut *Wesselingius* monuit) locus dandus fuerat: sed (quod ab eodem *Wess.* non est adnotatum) mox dein pro vulgato φησι, cum eodem nostro codice erat φασὶ scribendum: dicunt, scilicet Herodotus similiterque Oenopides. Postremum fragmenti vocabulum Ὀπυνεικόν (sic enim, ut etiam *Wess.* adnotavit, non Ὀπυννικόν, legi in nostro codice monui

in Adnott. pag. 484.) latere Βουκολικόν visum Wesselingio erat, ubi equidem Ὀνουφικόν scriptum oportuisse suspicatus sum.

Iam, ad Ctesiam quod spectat: si ad emendanda aut illustranda, sive ad augenda aut in commodiorem ordinem digerenda Excerpta illa et Fragmenta, quae ex Ctesiae scriptis collecta exhibent superiores Herodoti editiones, Wesselingius aliquid contulisset, auctor utique fuisset bibliopolis, quorum sumtibus haec nostra prodit editio, ut, quoniam in ea nihil, quod a Wesselingio profectum sit, volumus desiderari, ne Ctesiana quidem ista negligerentur. Nunc, quoniam ille in hac parte, quemadmodum etiam in aliis Adpendicibus, de quibus supra dixi, nihil egit, nisi quod eadem ipsa, quae Iungermanus dederat, quaeque ex illius editione in Londinensem, iterumque in Gronovianam translata sunt, verbum de verbo repeti passus sit; nullam equidem causam vidi, cur denuo repetitis rebus ad Herodotum nihil pertinentibus moles editionis nostrae augeretur. Idque eo minus consultum duxi, quod, quam operam istis Ctesiae Reliquiis Wesselingius non praestitit, eam huic Scriptori navaturum speramus doctissimum virum, Frider. Creuzerum nostrum; qui, uti iam ante complurculos quosdam annos Historicorum Graecorum antiquissimorum Fragmenta; collecta, emendata, explicata, cum commentatione de cuiusque Scriptoris aetate, ingenio, et fide, edere coepit, (Heidelbergae MDCCCVI.) sic hanc provinciam, adeo felicibus auspiciis a se occupatam ornarique coeptam, non deserturus videtur. Interim tamen, ne prorsus missum Ctesiam faceremus, ex illius Persicis primora capita Excerptorum Photii hoc loco adponere placuit; quae ad Herodotum hactenus spectant, quod non modo de eisdem rebus apud utrumque auctorem agebatur, sed quod etiam frequenter ex professo Cnidius scriptor ab Halicarnasseo dissentit. Ita, quum de utriusque Scriptoris fide a viris doctis multa in utramque partem disputata sint, lectoribus Herodoti nostri in promptu erit, ea quae de Ctesiae narratione supersunt cum Herodoteis con-

ferre. Photii Graecis passim notulas quasdam subieci, inter legendum fere natas. In his aliquoties Codicis Bavarici feci mentionem: quo ex codice (eodem quem olim Hoescheliuss etiam tractaverat) lectiones singulari cura enotatas debeo Franc. Xav. Werferi Monacensis diligentiae, eiusdem eruditi viri iuvenis, quem in Varietate Lectionis Herodoteae subinde laudavi.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

1 ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά ἐν βιβλίοις
ἔστι κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐξ τὰ τε Ἀσσύρια
διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπὸ μέντοι
τοῦ ζ' τὰ Περσικά διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ

Ε C L O G A
E X
CTESIAE CNIDII PERSICIS.

Apud PHOTIUM, Cod. LXXII.

CTESIAE Cnidii Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum et quaecunque res Persicas praecessere, tractat: a septimo autem libro de Persicis rebus agit: et in septi-

5 ἡ καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξωσι τὰ περὶ Κύρου
καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ
Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἰσχο-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς,
καὶ λογοποιοῦν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἐστὶν
10 αὐτοῦ. Φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλείονων ἀ' ἱστορεῖ αὐτόπτην
γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ εἶναι μὴ
ἐνεχώρει) αὐτήκεον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν
συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τάναντία ἱστορεῖ,
ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' εὐνίων δια-
15 Φωνεῖ. ἡμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δα-
ρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου (εἰς
ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατήλθεν) ἐτύχανεν.
Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς εὐδὲν 2

mo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo
et decimo tertio, quae ad Cyrum et Cambysem, et
Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, com-
memorat: fere in omnibus repugnantia *Herodoto*
narrans, illumque in multis mendacem et scripto-
rem fabularum [*sive*, sermonum fictorem] appel-
lans: illo enim posterior est. Se autem eorum quae
narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut
certe, quae videre non licuit, de iis a Persis qui
viderant, edoctum, ita demum ea memoriae prodi-
disse dicit. Nec vero tantummodo ab *Herodoti*,
sed etiam in aliquibus a *Xenophontis* Grylli filii
historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et
Parysatide geniti; qui frater fuit Artoxerxis ad quem
regnum Persicum devenit.

(2.) Scribit itaque statim de *Astyage*, nulla *Cy-*

αὐτῷ Κύρος πρὸς γένος ἐ χρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυϊγᾶν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κυρίου Ἀστυϊγᾶν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κρισ- 5
 κράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυφάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπι-
 ταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κύρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ
 στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμυτιν, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην,
 περὶ Ἀστυϊγᾶ. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ 10
 δι' αὐτὸν στρεβλωθῇσαν οἱ παῖδες. ληφθέντα δὲ, πέ-
 δαις παχύαις ὑπὸ Οἰβαραῖ δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ'
 αὐτοῦ Κυρίου μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι.
 καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπο-
 λαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ 15
 Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηρημένου, ὅτι

*rum ipsi generis propinquitate fuisse iunctum, il-
 lumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyig-
 an a conspectu Cyri in Ecbatana, et in criscranis
 regiarum aedium ab Amyti filia sua et eius viro
 Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem
 Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum
 etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyiga
 per tormenta interrogari voluisse: Astyigan vero
 seipsum patefecisse, ne propter se pueri torqueren-
 tur, captumque et compedibus gravibus ab Oebara
 oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro libe-
 ratum, et non secus ac patrem honoratum observa-
 tumque fuisse; filiamque Amytin primum quidem
 tanquam matrem in honore habitam, postea vero
 Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset in-*

εἰφεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυῖγαν. ταῦ-
 τα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδο-
 τος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώ-
 20 μαλος ἢ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυῖγαν
 μὲν, πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμυτιν δὲ μητέρα
 καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, εἰαυτοὺς ἐκόντες Ἀμυτι καὶ Κύ-
 ρω παρέδωσαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύ- 3
 ρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασι-
 λέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν
 τοῦ ἀνδρός, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ,
 5 ἀνδρῶν μὲν στρατεύμα, τριάκοντα μυριάδας, ἐπαγο-
 μένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλ-
 λαμβάνει ζωγρίαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρ-
 μίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφόν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖ-

terfectus, propterea quod dum quaereretur Astyigas
 ignorare se illum mentitus esset de quo interrogaba-
 tur. Haec dicit Ctesias de *Cyro*, iis quae ab Herodo-
 to referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Ba-
 ctriōs pugnavisse, et eam pugnam aequo Marte ge-
 stam fuisse: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri
 patrem factum esse, Amytin autem matrem et uxo-
 rem, intellexerunt, sponte se ipsos Amyti et Cyro
 dedisse. (3.) Tradit etiam, *Cyrum* cum Sacis bel-
 lum gessisse, et Amorgem Sacarum regem Sparethrae
 maritum cepisse: eam autem, capto marito, exerci-
 tum coëgisse, bellumque Cyro intulisse, et virorum
 quidē trecenta millia, mulierum vero ducenta in
 aciem eduxisse: et *Cyrum* superavisse, vivumque
 eum cum multis aliis cepisse, itemque Parmisem
 Amytis fratrem et tres eius filios: propter quos post-

δας. δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀΦείθη, ἐπεὶ καὶ
 4 κείνοι ἀΦείθησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροΐ-
 σον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως
 τε τῇ βουλῇ Οἰβαρᾶ Περσῶν εἰδῶλα ξύλινα ἀνὰ τὸ
 τεῖχος Φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, ἥλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε 5
 πρὸ τῆς αἰλώσεως δίδοται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λό-
 γῳ, δαιμονίου Φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον·
 ὅπως τε δολάρραΦοῦντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὄφθαλ-
 μούς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα,
 ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως 10
 τε, αἰλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν
 τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρεῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεῖς ὑπὸ Κυροῦ, λύεται τρίτον ἀοράτως·

ea Amorgem liberatum fuisse, quod et ipsi liberati
 fuissent. (4.) Tradit etiam, *Cyrum* Amorgis ope
 adiutum, *Croeso* et Sardibus bellum intulisse. Nar-
 rat etiam quomodo Oebarae consilio lignea Persarum
 simulacra in muro conspecta timorem incolis
 iniecerint, et propter hanc causam ipsa urbs capta
 fuerit: et quo pacto ante captam urbem, Croesi filius
 pro obside datus fuerit, quum Croesus divino quo-
 dam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo
 dolos nectente Croeso, filius in eius conspectu fuerit
 interfectus, et mater hanc calamitatem intuita seip-
 sam ex muro praecipitarit, nec tamen mortua sit:
 [*immo*, et mortua sit:] et quomodo, capta urbe,
 [Croesus] ad Apollinis aedem, quae erat in urbe,
 confugerit, ac mortua sit: [*immo*, nec occisus fue-
 rit:] et quomodo tertium in templo vinctus a Cyro

καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν
 15 φυλακὴν Οἰβαρᾶ ἔμπεπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συν-
 δούμενοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς κα-
 ταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτε ἀναληφθεὶς ἐν
 τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ
 σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις
 20 ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο, καὶ ἔδωκε
 Κύρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρῆνην, ἐγγυὺς Ἐκβα-
 τάνων· ἐν ᾗ ἦσαν ἵππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτα-
 σταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. Ἔτι δὲ δια- 5
 λαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν
 τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ
 Βαρκανίων Ἀστυϊγᾶν· ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυ-

Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia Oebarae commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, ut quorum proditione solutus Croesus esse putaretur. Narrat etiam, Croesum in regias aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tonitrua fulminaue irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque et sagittariorum decem millia. (5.) Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum autoritate valebat, in Persas miserit ut Astyigan a Barcaniis adduceret:

γάτῃ Ἀμυτίς τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβαράς βου- 5
 λεύει Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυϊ-
 γάν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· καὶ γέγονε. δι' ἐνυ-
 πνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετισάκας, πολ-
 λάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύ-
 ρου ἐκδίδεται, ἥ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ 10
 δέσμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβαράς δὲ δεδιὼς
 μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον
 ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκατε-
 ρήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυϊγὰς
 δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος 15
 αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτοῦ (Φασί)
 μεχρὶ Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύ-
 6 λαττον τὸν νεκρόν. Κύρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας,
 Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρ-

nā et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat.
 Quomodo item Oebaras consilium dederit Petisacae
 ut in deserto loco Astyigan relinqueret, et fame
 sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis
 scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amy-
 ti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos eius
 effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde affixit.
 Oebaras autem, timens ne eadem quae ille pateretur
 quamvis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret,
 nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem
 conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque se-
 pultus est, quippe in deserto loco cadaver eius in-
 tactum permansit, neque fuit a feris commesum;
 leones enim cadaver eius, donec Petisacas reversus
 acciperet, servabant. (6.) Cyrus autem adversus

βικίς ἰσθῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἵππεῖς Κύρου τρέ-
 πουσι, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου· καὶ
 5 Ἴνδός ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἴνδοι τοῖς Δερβί-
 κesiν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) οὗτος οὖν ὁ
 Ἴνδός πεπτωκότα Κύρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον,
 εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελό-
 μενοὶ αὐτὸν οἱ οἰκέιοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦσαν. ἀπέ-
 10 θανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβί-
 κων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ 7
 Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν
 δισμυρίους ἵππείας. καὶ πολέμου συρραγέντος Περσῶν
 καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατακράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σα-
 5 κῶν στρατός. ἀναίρεται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασι-

Derbices expeditionem suscipit, quorum rex erat Amoraëus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex equo cecidit, et quidam Indus, (nam Indi Derbici- bus in bello opem ferebant: a quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vulne- ravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. Tum vero ipsum adhuc vivum, quum familiaris sui crexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persae, et aequales numero Derbices; nam illorum quoque x. millia cecidere. (7.) Amorges vero quum audivisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac Derbices inter se conflixissent, tam strenue Persae ac Sacae pugnarunt, ut penes eos victoria fuerit: in-

λεὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ.
 ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμῦριοι, Περσῶν δὲ ἐν-
 8 νακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρω. Κύρος
 δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσῃ μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν,
 βασιλέα καθότι· Τανυοξάρκῃ δὲ τὸν νεώτερον, ἐπέ-
 στησε δεσπότην Βακτρίων καὶ τῆς χώρας, καὶ Χορα-
 μνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν 5
 τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων,
 Σπιτάδῃ μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατραπὴν, Μεγα-
 βέρῃ δὲ, Βαρμανίαν· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι
 προσέταττε. καὶ Ἀμόργῃ φίλον ταύτοις, τῶν δεξιῶν
 ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν 10
 ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ᾔχε-
 το, ἐπηρεᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰ-

terfecto Derbicum rege Amoraeco, cum duobus eius
 filiis. Occubuerunt autem Derbicum triginta millia;
 Persarum novem millia: et regio in ditionem Cyri
 concessit. (8.) Cyrus vero sub mortis tempus *Cambyses*
primum filium regem creavit: iuniorum vero no-
 mine Tanyoxarce, dominum Bactriorum (et ipsius
 regionis,) necnon Choramniorum, Parthiorumque
 et Carmaniorum: et ut suas regiones a tributo sol-
 vendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamae autem
 liberis, Spitadem quidem Derbieibus praefecit, Me-
 gabernem autem Barcanis: eosque matri in omni-
 bus obtemperare iussit. Quinetiam illos et mutuo et
 cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium iun-
 gere voluit: et illis quidem qui in mutua benevo-
 lentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos
 qui priores iniuriam illaturi essent, devovebat. His

πάν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέ-
 ρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν οἷς ὁ ἰά Κτησίου λόγος τοῦ
 15 Κνιδίου.

Ἄρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. 9
 οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βα-
 γαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς Πέρσας ταΦῆναι νεκρὸν
 καὶ τᾶλλα ὡς ὁ πατὴρ ᾤρίσατο, διακῆσατο. μέγι-
 5 στον δὲ παρ' αὐτῷ ἡδύνατο Ἀρτασύρας Τρκάνιος· τῶν
 δὲ ἡμιάρρενων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βα-
 γαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ
 τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον,
 καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως
 10 τοῦ ἡμιάρρενος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυ-
 πτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γεΦύρας καὶ
 τᾶλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι

dictis *Cyrus* diem suum obiit, tertio a vulnere ac-
 cepto die, quum annos triginta regnavisset. Atque
 hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

(9.) Duodecimus vero a regno *Cambysis* inci-
 pit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Ba-
 gapatem eunuchum in Persiam sepeliendum misit,
 et alia quemadmodum a patre constituta erant, ad-
 ministravit. Plurimum vero apud ipsum authoritate
 valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixa-
 bates et Aspadatae et Bagapates, qui etiam apud pa-
 trem maximus fuerat. Post Petisacae enim mortem,
 hic adversus Aegyptum et Amyrtaeum Aegyptiorum
 regem exercitum ducit, quum Combapheus eunu-
 chus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem po-
 terat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset,

ὑπαρχος Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ
 Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφείως ἀνέψιου
 συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφάνως ὕστερον. ζωγρίαν δὲ 15
 λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ
 ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις Αἰγυ-
 πτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρετίσατο, ἐποίησατο. καὶ τὴν Αἴ-
 γυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ,
 10 Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μά- 20
 γος δὲ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, αἰμαρτήσας καὶ
 μαστιγῶν ἐκ τὸν Τανυοξάρκου, ἀφικνῆται πρὸς Καμ-
 βύσιν, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπι-
 βουλευόντα αὐτῷ· καὶ σημειῶν ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, 5
 ὡς εἰ κληθεὶς ἔλθειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. ὁλοῖ τοῖνυν ὁ Καμ-
 βύσης ἔλθειν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαι-

ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod
 factum est. Ita enim cum eo Cambyses pactus fue-
 rat, primum per Ixabatem Combaphei patruelem,
 et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtaeum
 vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit,
 nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptio-
 rum quos ipse delegit, relegavit. Sed et universam
 Aegyptum subegit: obieruntque in ea pugna Aegy-
 ptiorum quinquaginta millia, et Persarum viginti.
 (10.) Quidam autem *magus* cui nomen erat *Sphen-*
dadates, quum fuisset ob delictum verberibus a Ta-
 nyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud
 eum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insi-
 dias moliri dicens; argumentum etiam rebellionis
 addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyses
 igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo

τούσης μένειν, ἀνεβάλετο. παρρησιάζεται ταῖς διαβο-
 λαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἀμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου
 10 ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πεί-
 θεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μά-
 λιστα. διαπεμφαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μεν αὐτὸν ὁ
 ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἤττον ἀπελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ
 15 Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. καὶ
 λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις. ὁ γὰρ τοι μάγος βουλῆς
 τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλευεῖ τοιοῦτον· ὅμοιος ἦν αὐ-
 τός ὁ μάγος κάρτα τῷ Ταννοξάρκῃ. βουλευεῖ τοιγα-
 ρὺν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ Φανεράῳ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασι-
 20 λέως κατειπόντα τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆ-
 ναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Ταννοξάρκην, καὶ
 τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον· ὥστε καὶ

negocio detentus, profectionem distulit. Tunc vero
 magus eum audacius criminari. At mater Amytis id
 quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne
 fidem haberet mago, admonebat; at rex se non cre-
 dere fingeat: quum tamen maximopere crederet.
 Quum autem tertium a Cambyse frater esset accer-
 situs, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum
 nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed hanc
 cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere
 conabatur: id quod perfectum est. Nam magus con-
 siliium cum rege communicans, hunc dolum machi-
 natur. Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, con-
 siliium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis
 accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat:
 clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; quinetiam

τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τα- 25
 νυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ
 11 μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πράξιν. Λάβυζον δὲ ἡμιαῤῥένων τὸν πρῶτον οἱ ἦσαν Τανυοξάρκειω, προσκα-
 λεσάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον· „Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην;“ ὁ δὲ Λάβυζος θαυμάσας· 5
 „Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομιοῦμεν;“ τοσοῦτον ἐλάν-
 θανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμυτις τὸ δρᾶμα

illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur: atque haec fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes praeter Artosyran, Bagapatem et Ixabatem; his enim solis rem Camby- ses aperire ausus est. (11.) Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, et aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxar- cem existimatis?* Labyzus vero miratus, *Quem alium, dixit, esse putemus?* Adeo propter similitu- dinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, admini- strat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus ver-

10 διὰ Τιβέθως τοῦ ἡμιάρρενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγ-
 χανε. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ
 δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαῖται, καὶ πιῶσα Φάρμακον,
 τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερέων σφαζο- 12
 μένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίκτει αὐτῷ
 ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ
 οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι
 5 οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον καὶ ἐφίσταται αὐ-
 τῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μαιφονίας καὶ
 πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων
 ξυλάριον μαχαίρα, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν
 εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας
 10 δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης 13

beraverat, petitque Sphendadatem a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa ei diras imprecatur et hausto veneno moritur. (12.) Sed contigit ut sacrificante Cambyse, quum victimae iugularentur, sanguis non flueret: qua ipse ex re deiecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magique ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob caedem perpetratam minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13.) Bagapates autem et Artasyras, antequam

- τελευτῆσαι, ἐβουλευσάντο βασιλεύσαι τὸν Μάγον. καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ἰξαβάτης ἤγεν εἰς Πέρσας. τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρκου, ἦκεν Ἰξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερόν· ἐκεῖθεν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη.
- 14 Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόσιος, Βαρίσσης, Ἀρταφέρνης καὶ Δαρεῖος Ὑστάσπειω. τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἴτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βα-

Cambyses moreretur, consilium inierant regni Mago tradendi, et post eius mortem regnum detulere. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud universum exercitum indicium professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscissum. (14.) Unde septem inter Persas illustres viri una adversus Magum conspiravere, Onophas, Idernes, Noronabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes et Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, praetercaque Bagapates, qui claves omnes regiarum aedium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias aedes ingressi, Magum inveniunt cum pellice Babylonia

σίλεια, εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνία
 συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὐ-
 10 ρῶν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπά-
 της λάβρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσειον συντρίψας, καὶ
 λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς
 ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ.

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, 15
 καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινὶ καὶ
 τέχνῃ, ἐπεὶδὲ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμέ-
 τίσαντος. ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφωνίας,
 5 καθ' ἣν Σφινδαδάτης ὁ μάγος ἀνήρηται. Δαρεῖος προ-
 τάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσω
 ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν,
 ὑπὸ τῇ τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων καλύπεται. οἱ

dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et
 nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia
 Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum confregit,
 eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a
 septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum
 septem menses regnavisset.

(15.) Regnat vero ex septem illis viris *Darius*,
 quum eius equua (iuxta id quod inter eos convene-
 rat) arte quadam adhibita primus post solis ortum
 hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus in-
 terfectus est, festum, *magophonia* dictum, apud
 Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui
 in bicipiti monte iubet, atque id extruatur: sed quum
 id videre cuperet, a Chaldaeis et a parentibus pro-
 hibetur. Quum autem parentes eius ascendere vo-
 luissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacer-

- δὲ γονεῖς, ἀνελθεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον
 [ὅφεις] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ 10
 φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεισον καὶ ἐτελεύτη-
 σαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ
 16 κεφαλαί, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι
 ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμῃ τῇ σατραπῇ Καππα-
 δοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἀνδρας καὶ γυ-
 ναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβαὶς πεντηκοντόροις λ',
 ἡχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι- 5
 λέως τῶν Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὐρῶν
 17 παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρχης δὲ ὁ
 Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον·
 καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στρατεύμα δὲ ἀγείρας
 Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπο-
 ρον καὶ τὸν Ἰστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας 5

dotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati
 [alii: serpentes conspicati] et inde timore correpti,
 funes laxassent. Quae res ingentem Dario maerorem
 attulit: et illis qui eos trahebant, numero quadra-
 ginta, amputata capita fuerunt. (16.) Darius prac-
 terea Ariaramnem Cappadociae satrapam adversus
 Scythas proficisci, et viros feminasque captivos ab-
 ducere iubet. Ille autem cum triginta navibus quin-
 quagenum remorum traiciens, id exequutus est.
 Comprehendit autem et fratrem regis Scytharum
 Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata
 in vincula coniectum invenisset. (17.) At Scythar-
 ces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit con-
 tumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius
 tandem octingentorum millium exercitu coacto, et

ἡμερῶν ἰε. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατέ-
 στερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ Φεύγων Δαρεῖος
 διέβη τὰς γεφυράσεις· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ
 ὅλον διαβῆναι στρατεύμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρ-
 10 κου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες οὐκτά.
 Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβάς, Καλχηδονίων οἰκίας
 καὶ ἱερὰ ἐνέπησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμ-
 λέτήσαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περὶ Δαρεῖος
 κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἠφάνισαν.
 Δάτις δ' ἐπανιών ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου 18
 ἡγούμενος, ἐπέρθει νῆσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαρα-
 θῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικά τοὺς βαρβά-
 ρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα

Bosphoro Istroque ponte iunctis, adversus Scythas
 profectus est, quindecim dierum itinere progressus:
 sibi que mutuo arcus miserunt. Sed quum Scythici
 validiores essent, Darius fugiens pontes transivit,
 atque festinanter dissolvit antequam totus transiret
 exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum
 millia in Europa relictis, interfecit. Darius vero,
 quum pontem pertransisset, domus templaque Cal-
 chedonensium combussit: quoniam pontes qui apud
 ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam
 Darius transiens, in honorem Iovis diabatarii statu-
 erat, everterant. (18.) Datis autem ex Ponto rediens
 et Medicum exercitum ducens, insulas Graeciamque
 populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occur-
 rit, vicitque barbaros: et ipse quoque Datis occu-
 buit, eiusque cadaver petentibus Persis denegatum
 est. (19.) Darius autem ad Persas reversus est, ubi

- 19 Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρείος δὲ ἐπαυλῶν
 εἰς Πέρσας, καὶ Θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τε-
 λευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασι-
 λεύσας δὲ ἔτη λ'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ
 ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη 5
 ζ', ἐτελεύτησε.
- 20 Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ
 Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πα-
 τὴρ παρὰ τῷ πατρὶ· καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμάρ-
 ρένων δὲ μέγιστον ἡδύνατο Νατάκας. γαμεῖ δὲ Ξέρξης
 Ὀνέφα θυγατέρα Ἀμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς 5
 Δαριαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ
 ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἀμυ-
 τισ, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδο-
 21 γούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας,

celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo labo-
 rasset, mortuus est: quum annos xii. ante regnum
 vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit
 etiam diem suum Artasyras. Bagahates autem, quum
 septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

(20.) Regnat *Xerxes* filius eius, apud quem Arta-
 panus Artasyrae filius maximam obtinet auctoritatem,
 quemadmodum eius pater apud patrem regis obti-
 nuerat, itemque Mardonius antiquus. Ex eunuchis
 autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xer-
 xes uxorem ducit Onophae filiam Amistrin, ex qua
 filium suscipit Dariaeum: et post biennium, alterum,
 Hystaspem nomine: et praeterea Artoxerxem: duas-
 que filias, quarum una Amytis, nomine aviae, vo-
 catur: altera, Rhodogune. (21.) Xerxes adversus

ὅτι τε Καλχηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἶρηται)
 ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος,
 καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνεῖλον, καὶ οὐδὲ τὸν
 5 νεκρὸν ἔδοσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκατο, καὶ
 ἰδεῖν ἐπιθύμησε τὸν Βελιταναῖ τάφον, καὶ εἶδε διὰ
 Μαρδονίου· καὶ τὴν πύelon ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ
 καὶ ἐγγράπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἑκ- 22
 βάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλω-
 νίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν
 ἀναίρεσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων Φησὶ Κτησίας, καὶ
 5 οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει,
 πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, [ἐπεὶ] τὰ γε ἄλλα
 Μεγαβύζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμ-
 βρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμυτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτως μὲν
 ἤλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλῶν. δίδωσι δὲ αὐτῷ

Graecos expeditionem suscepit, quod Calchedonen-
 ses pontem solvere conati essent, (quemadmodum
 iam dictum est) et aram a Dario erectam diruissent:
 quodque Datin Athenienses interfecissent, neque
 cadaver eius dare voluissent. Primum igitur Baby-
 lonem profectus est: et Belitanae videre sepulcrum
 exoptavit: viditque opera Mardonii adiutus: et ur-
 nam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat,
 implere. (22.) Inde Ecbatana profecto, defecisse
 Babylonios, et Zopyrum suum ducem interfecisse,
 nunciatur. In hunc modum de his loquitur *Ctesias*,
 non quemadmodum *Herodotus*: nam quaecunque
 hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille a
 Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum
 filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon

Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χρυσὴν, ἐξ ἑλ-
 10 κουσταν τάλαντα· ὃ τιμιάτατον τῶν βασιλικῶν δώρων
 23 παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιῶν
 Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας,
 καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνύς
 τὴν Ἀβυδὸν. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγέ-
 νετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ 5
 ἀπεῖργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσ-
 βάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν
 Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους. καὶ
 κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων
 δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἴτα προσβαλεῖν κελεύει με- 10
 τὰ διςμυρίων· καὶ ἥττα γίνεται κακείνων. εἴτα μαστι-
 γοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμῆϊν· καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἥτ-

capta est per Megabyzum: cui Xerxes, praeter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23.) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, praeter currus, instructis etiam mille triremibus, in Graeciam copias duxit, quum Abydum pontē iunxisset. Ad eum Demaratus Lacedaemonius tum primum accessit, et cum illo traiecit, eumque ab invadenda Lacedaemone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedaemoniorum duce proelium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedaemoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui et ipsi superantur. Quum autem verberi-

τῶντο. τῇ δὲ ὑστεραία κελεύει μάχεσθαι, μετὰ πεντα-
 κισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυσεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλε-
 μον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλός, καὶ Τραχινίων οἱ δυ- 24
 νατοὶ, Καλλιάρχης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρα-
 τὴν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν
 Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς
 5 οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθείησαν.
 ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων, διὰ δυσβάτου στρα-
 τὸς Περσικὸς διεπλήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ
 νότου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες
 ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλ- 25
 λιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας
 ἰβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι
 δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινουῦντες. ἀν-

bus etiam caesi ut acriores ad pugnam redderentur,
 nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia po-
 stridie iubet educi: et quum nihil proficeret, bellan-
 di finem fecit. (24.) Sed Thorax Thessalus et Tra-
 chinienſium principes Calliades et Timaphernes cum
 exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, una-
 que Demaratum et Hegian Ephesium, Lacedaemo-
 nios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur,
 intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duo-
 bus illis Trachinienſium ducibus per invia trans-
 gressis, Lacedaemonios a tergo adoriuntur: qui cir-
 cumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occu-
 buerunt. (25.) Rursus Xerxes adversus Plataeenses
 exercitum centum et viginti millium mittit, et Mar-
 donium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem
 in Plataeenses concitabant, erant Thebani. Mardo-

τιστρατεύει δὲ Πausanίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακο- 5
 σίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιόικων,
 ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἑξ. καὶ νικᾷται
 κατακράτος ἡ Περτικὴ στρατιὰ, καὶ Φεύγει τραυμα-
 τισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται
 συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου καὶ 10
 κεῖ, Φησὶ, θνήσκει, χαλαζῆς ἐπιπεσούσης παχέας
 26 ἐπ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθή-
 νας ἐλαύνει. καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
 τριῆρεις, Φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πό-
 λιν κενὴν αἰρεῖ, καὶ ἐμπύμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.
 ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος 5
 καί κεινων νυκτὶ Φυγόντων, καί κεινὴν συνέφλεξαν. ὁ δὲ
 Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ
 Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώνηε χώμα ἐπὶ Σαλαμῖνα,

nio occurrit Pausanias Lacedaemonius, trecentos
 Spartanos et mille accolas, ex aliisque urbibus sex
 millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum,
 Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum
 a Xerxe ad diripiendam Apollinis aedem missus es-
 set, ingruente ingenti grandine oppressus moritur:
 quae res Xerxi maximum moerorem attulit. (26.)
 Xerxes cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed
 quum Athenienses armatis centum et decem triremi-
 bus ad Salaminem fugissent, urbem vacuam capit,
 quam incendit, praeter arcem. In ea enim etiam ali-
 qui relictos pugnabant: tandemque quum et illi noctu
 fugissent, illam etiam exusserunt. Xerxes autem
 quum inde ad angustissimum Atticae locum, Hera-
 cleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem ver-

πεζῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμισ-
 10 στοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ
 Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἴτα ναυμα-
 χία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται. Περσῶν μὲν ναῦς
 ἔχοντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγούντος αὐτοῖς Ὀνό-
 φα· Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες,
 15 καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσiai ἡῆς, καὶ Φεύ-
 γει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ
 Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπάσαις μάχαις
 ἀπέθανον Περσῶν ἰβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας 27
 εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεϊς, ἔπεμπε
 Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ
 ἐκεῖνος παρητεῖτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνδύχος,
 5 ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλῆσων.
 καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρ- 28

sus ducere coepit, pedestri itinere ad eam transire
 cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et
 Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt.
 Deinde bellum navale Persarum et Graecorum geri-
 tur. Persae naves habebant plusquam mille, ducem-
 que Onophan: Graeci vero septingentas. Graeci ta-
 men victores evadunt: et quingentae naves Persarum
 profligantur: et fugit Xerxes consilio rursus et arte
 Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omni-
 bus proeliis ceciderunt Persarum centum et viginti
 millia. (27.) At Xerxes, quum in Asiam traiecisset,
 et Sardis proficisceretur, misit Megabyzum ut
 templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere
 recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illa-
 turus omniaque directurus mittitur. Is confectis ita

ξης δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ
 Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, (ἡ
 θυγάτηρ, ὡς πρεσβύηται, Ξέρξου ἐτύχανεν) ὡς μεμο-
 χευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμυτις λό- 5
 29 γοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. Ἀρ-
 τάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπα-
 μίτρου τοῦ ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βου-
 λεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν
 Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρεϊαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς 5
 ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δωρεϊαῖος, ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρ-
 ταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ
 ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἶη Φονεὺς τοῦ πατρὸς· καὶ ἀπο-
 θνήσκει.

rebus ad Xerxem reversus est. (28.) Xerxes ex Ba-
 bylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam
 uxorem Amytin (quae filia Xerxis erat, quemad-
 modum iam dictum est) adulterii insinulat: quam
 ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur; at illa
 spondet se castam esse. (29.) Verum Artapanus,
 qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum
 Spamitre eunucho (qui et ipse plurimum apud eum
 poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat:
 idque perpetrant, et Artoxerxi filio persuadent ab
 altero filio Dariaeo patrem suum necatum esse: ad-
 duciturque Dariaeus ab Artapano domum Artoxerxis,
 cum ingenti clamore se parricidam esse negans: is
 tamen capite plectitur.